

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA YÖNETİMİ: SÜLEYMAN DEMİREL
ÜNİVERSİTESİ AKADEMİK PERSONEL ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

Elvan ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
PROF. DR. YUSUF DEMİR**

ISPARTA 2014

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Tez Savunması 1

Tarih: 23/3/2014

Enstitü Yönetim Kurulunun 26/ 22014 tarih ve 645-16-b sayılı kararıyla oluşturulan jürimiz İşletme Anabilim Dalı Muhasebe-Finansman Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS öğrencisi Elvan ÖZTÜRK'nun "FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA YÖNETİMİ: SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ AKADEMİK PERSONEL ÜZERİNE BİR UYGULAMA" başlıklı tezini incelemek ve değerlendirmek üzere 23/3/2014 tarihinde saat 13.00'da toplanmış ve adayı tez savunmasına almıştır.

Lisansüstü Yönetmeliği Madde 25 uyarınca adaya dakika süreyle teziyle ilgili Ek'te sunulan sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tezinin aşağıda belirtilen sebeplerle,

Tezin kabul edilmesine
(Öğrenci, varsa jüri tarafından gerekli görülen düzeltmeleri yaparak, tezinin onaylı son şeklini bir (1) ay içinde Enstitü'ye teslim etmektedir.)

Tezde düzeltme verilmesine
(Öğrenci, tezde gerekli görülen düzeltmeleri yaptıktan sonra üç (3) ay içinde savunmasını yineleyecektir.)

Tezin reddedilmesine
(Öğrenci, yeni tez konusu belirlemelidir.)

*Tezinde değişiklik yapıldığı yapılmadı.
oy birliğiyle çoğunluğu ile karar verilmiştir.
Gereği için arz olunur.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	PROF. DR. YUSUF DEMİR	
Üye	YRD. DOÇ. DR. AHMET HÜSREV EROĞLU	
Üye	YRD. DOÇ. DR. GAMZE GÖÇMEN YAĞCILAR	

Ek : Herbir jüriye ait tez değerlendirme jüri raporları

Enstitü Yönetim Kurulu Kararı	Tarih:	Karar No:
Bu form danışman tarafından düzenlenerek 3 gün içerisinde ilgili Anabilim Dalı aracılığı ile Enstitüye teslim edilir.		

YEMİN METNİ

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA YÖNETİMİ: SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ AKADEMİK PERSONEL ÜZERİNE BİR UYGULAMA" adlı çalışmamın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Elvan ÖZTÜRK
26.03.2014

ÖZET

FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA YÖNETİMİ: SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ AKADEMİK PERSONEL ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Elvan ÖZTÜRK

Yüksek Lisans Tezi

Isparta-2014

Bireylerin elde etmek istediği en önemli yeteneklerden biri, parayla başa çıkabilme, parayı kullanabilme yeteneğidir. İnsanların gelişen ve değişen günümüz sosyoekonomik koşullarında, kullanılabilir finansal ürün/ hizmetlerin artan çeşitliliği ve karmaşıklığı ile baş edebilmek ve hayatta kalabilmek için finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri gerekli hale gelmiştir. Finansal okuryazarlık becerilerine sahip olmak hem finansal problemleri önceden öngörüp çözebilmek hem de refah içinde bir hayat sürdürebilmek açısından önemlidir. Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personeli üzerine yapılmıştır. 325 kişiden oluşan örnekleme anket çalışması uygulanmıştır. Bunun sonucunda akademik personelin finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutum sorularına vermiş oldukları cevaplarla finansal okuryazarlıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Akademik personelin finansal okuryazarlık ve para yönetimi konularında bilgileri, davranışları ve tutumları sınanmıştır. Buna göre akademik personelin finansal okuryazar bireyler olduğu ancak finansal eğitime ihtiyaçları olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: finansal okuryazarlık, finansal farkındalık, finansal yeterlilik, finansal eğitim, kişisel finans

ABSTRACT
FINANCIAL LITERACY AND MONEY MANAGEMENT: AN APPLICATION
ON THE SULEYMAN DEMİREL UNIVERSITY ACADEMIC STAFF

Elvan ÖZTÜRK

MASTER THESIS

Isparta-2014

One of the most important skills that individuals want to achieve is to cope with the money and the ability to use the money. In today's evolving and changing socio-economic conditions, improving the financial literacy skills has become necessary to survive and cope with the available financial products and services's increasing diversity and complexity. Having financial literacy skills is important because of predicting and solve financial problems and also having prosperous life. This study was applied on Süleyman Demirel University Academic Staff. The sample of 325 people has been applied to the survey. The results of this study tries to determined the academic staffs' financial literacy skills level with the help of answers that have given which about financial information, financial behavior and financial attitude. The academic staff's financial literacy and money management knowledge, behaviour and attitudes have been tested. Accordingly, emerged that the academic staff is financial literate individuals but they need more financial education.

Key Words: financial literacy, financial awareness, financial capability, financial education, personal finance

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	İ
YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ÖNSÖZ	xii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM.....	3
FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL EĞİTİM	3
1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMIYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	3
1.1.1. Finans Kavramı.....	4
1.1.2. Okuryazarlık Kavramı	5
1.1.3. Kişisel Finans Kavramı.....	7
1.1.4. Finansal Farkındalık.....	8
1.1.5. Finansal Yetenek.....	9
1.1.5.1. Finansal Bilgi ve Anlama	9
1.1.5.2. Finansal Beceriler ve Yetkinlik	10
1.1.5.3. Finansal Sorumluluk.....	11
1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK.....	11
1.2.1. Finansal Okuryazarlık Tanımı ve Kavramı.....	12
1.2.2. Finansal Okuryazarlık Yeterlilik Çerçevesi	14
1.2.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi	18
1.2.4. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler	19
1.2.4.1. Sosyo-Demografik Özellikler.....	19
1.2.4.2. Aile Geçmişi.....	20
1.2.4.3. Zenginlik- Servet	20
1.2.4.4. Zaman Tercihleri	21
1.2.4.5. Finansal Memnuniyet	22
1.2.4.6. Umutsuzluk.....	23
1.2.5. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi	24
1.3. FİNANSAL EĞİTİM	26

1.3.1. Finansal Eğitimin Tanımı ve Kapsamı.....	26
1.3.2. Finansal Eğitimin Önemi	27
1.3.3. Finansal Eğitimin Faydaları	29
1.3.3.1. Bireysel Refaha Katkısı	29
1.3.3.2. Finansal Piyasalara Katkısı.....	30
1.3.3.3. Toplumsal Refaha Katkısı	30
2. BÖLÜM	32
PARA VE PARA YÖNETİMİ.....	32
2.1. PARANIN TANIMI	32
2.2. PARANIN FONKSİYONLARI	33
2.2.1. Paranın Değişim Aracı Olma Fonksiyonu	33
2.2.2. Paranın Hesap Birimi Olma Fonksiyonu	34
2.2.3. Paranın Değer Muhafaza Aracı Olma Fonksiyonu	34
2.3. PARA YÖNETİMİ.....	35
2.3.1. Finansal Planlama ve Önemi	35
2.3.2. Bütçe, Bütçeleme ve Önemi	38
3. BÖLÜM.....	41
FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA YÖNETİMİNE İLİŞKİN SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ AKADEMİK PERSONELİ ÜZERİNE UYGULAMA	41
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	41
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	41
3.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	41
3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE VARSAYIMLAR	42
3.5. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	43
3.6. VERİ VE BİLGİ TOPLAMA YÖNTEM VE ARACI.....	43
3.7. VERİ ANALİZ TEKNİKLERİ.....	44
3.8. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	44
3.8.1. Demografik Değişkenlere Ait Frekans Dağılımları	44
3.8.2. Diğer Değişkenlere Ait Frekans Dağılımları ve Araştırmanın Hipotezlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	46

SONUÇ	96
KAYNAKÇA	104
ÖZ GEÇMİŞ	111

KISALTMALAR

BKM: Bankalararası Kart Merkezi

CFLRI: Commission For Financial Literacy And Retirement Income / Finansal Okuryazarlık Ve Emeklilik Geliri Komisyonu

INFE: International Network on Financial Education / Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliği

OECD: Organisation For Economic Co-Operation And Development / Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TCMB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TDK: Türk Dil Kurumu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Demografik Bilgileri.....	45
Tablo 2: Katılımcıların unvanları ile finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri arasındaki ilişki	48
Tablo 3: Katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile para yönetimi ile ilgili tutumlarını öğrendikleri yer arasındaki ilişki	51
Tablo 4: Cinsiyet ve medeni durumlarına göre kişilerin finansal bir alırken ilk danıştıkları kişi/yer	53
Tablo 5: Katılımcıların unvanları ile banka vadeli mevduat hesabının faiz oranı bilgisi arasındaki ilişki	57
Tablo 6: Cinsiyete göre kredi kartı kullanım oranları	59
Tablo 7: Katılımcıların yaşları ile sahip olduğu kredi kartı sayısı arasındaki ilişki.....	61
Tablo 8: Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartı toplam limitleri arasındaki ilişki.....	64
Tablo 9: Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartına yapılan ortalama ödeme arasındaki ilişki	66
Tablo 10: Katılımcıların cinsiyeti ile kredi kartının aylık faiz oranı bilgileri arasındaki ilişki...	70
Tablo 11: Katılımcıların çocuk sahibi olmaları ile düzenli para biriktirme alışkanlıkları arasındaki ilişki	74
Tablo 12: Katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile finansal bilgi sorusuna vermiş oldukları cevap arasındaki ilişki	77
Tablo 13: Kendine ait evi olmayan katılımcıların para biriktirme alışkanlığına ilişkin veriler..	80
Tablo 14: Katılımcıların para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olma istekleri ile finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri arasındaki ilişki	85
Tablo 15: Katılımcıların hanelerinde kalan parayla yaptıkları eylemler.....	86
Tablo 16: Katılımcıların unvanları ile gelecek için yaptığı azami süreli planlar arasındaki ilişki	89
Tablo 17: Katılımcıların yaşlandığı zaman kişisel harcamalarını karşılamak için yaptığı planların frekans dağılımları	89
Tablo 18: Yaşlandığı zaman tüm harcamalarını karşılama konusunda hiç endişelenmeyenlerin kaçının yaşlandığı zaman kişisel harcamalarını karşılamak için planı olmadığını gösteren analiz	91
Tablo 19: Ekonomi ve finansal gelişmelerin takip edildiği kaynaklar ve sıklık derecesi	92
Tablo 20: Katılımcıların bazı finansal kavramlar hakkındaki bilgi düzeyleri	93

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Katılımcıların finansal kayıtlarını (fatura ödemeleri, banka dekontları, fiş, makbuz vb.) saklama verileri.....	47
Grafik 2: Katılımcıların finansal durumlarını yönetmedeki başarı düzeyleri	47
Grafik 3: Katılımcıların para yönetimi ile ilgili tutumlarını öğrendikleri kaynaklar	49
Grafik 4: Katılımcıların para yönetimi ile ilgili tutumlarını öğrendikleri diğer kaynaklar	50
Grafik 5: Katılımcıların finansal bir karar alırken ilk olarak danıştıkları kişi/yer	52
Grafik 6: Katılımcıların finansal yardım (kredi, finansal danışmanlık vb.) için başvurup başvurmadığına ilişkin veriler.....	54
Grafik 7: Katılımcıların kaç bankada banka vadesiz mevduat hesabının olduğuna dair veriler .	55
Grafik 8: Katılımcıların banka vadeli mevduat hesabının olup olmadığına ilişkin veriler	56
Grafik 9: Katılımcıların banka vadeli mevduat hesabı hakkındaki faiz oranı bilgisi.....	56
Grafik 10: Katılımcıların kredi kartı kullanımına ilişkin veriler.....	58
Grafik 11: Katılımcıların sahip olduğu kredi kartı sayısı.....	60
Grafik 12: Katılımcıların kredi kartı kullanım süreleri	62
Grafik 13: Katılımcıların kredi kartı kampanyalarından yararlanma durumları	63
Grafik 14: Katılımcıların kredi kartı toplam limitlerine ilişkin veriler	64
Grafik 15: Katılımcıların kredi kartına yaptıkları aylık ortalama ödemelere ilişkin veriler	66
Grafik 16: Katılımcıların kredi kartında yer alan en büyük ödeme kalemlerinin dağılımı	68
Grafik 17: Katılımcıların kredi kartından nakit çekme işlemlerine ilişkin veriler	68
Grafik 18: Katılımcıların kredi kartı aylık faiz oranı bilgisi	69
Grafik 19: Katılımcıların kredi kartı hesap ekstrenizde yer alan ifadeleri anlama düzeyi.....	71
Grafik 20: Katılımcıların faturalarını ödeme zamanlaması	72
Grafik 21: Katılımcıların düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına ilişkin frekans dağılımları	73
Grafik 22: Katılımcıların aylık bütçe yapıp ona uygun davranmalarına ilişkin frekans dağılımları	75
Grafik 23: Katılımcıların en yüksek faiz oranına sahip olan kredi türü hakkındaki düşünceleri	76
Grafik 24: Katılımcıların bir Ons altınının gramı hakkındaki düşünceleri	78
Grafik 25: Katılımcıların ev sahipliği	79
Grafik 26: Katılımcıların internet bankacılığını kullanma durumları	81
Grafik 27: Acil nakit ihtiyacından dolayı hisse senedi satışı yapılması gereken durumda katılımcıların kararları	82
Grafik 28: Katılımcıların yatırım araçları hakkındaki bilgileri için yorumları	83
Grafik 29: Katılımcıların para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olma istekleri.....	84
Grafik 30: Katılımcıların eline ekstra para geçtiğinde nasıl kullanılacağını planlama durumları	87
Grafik 31: Katılımcıların gelecek için yaptığı planların maksimum süresi	88
Grafik 32: Katılımcıların yaşlandığı zaman tüm harcamalarını karşılamak duyduğu endişe derecesi	91

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Nedensel İlişkiler Hipotezinden Oluşturulan Kendi Kendine Finansal Öğrenme 22

ÖNSÖZ

Günümüz sürekli gelişen ve karmaşıklaşan finansal piyasalarında bireylerin etkili kararlar alabilmesi ve refah seviyelerini yükseltebilmeleri için finansal okuryazar bireyler olmalarına ihtiyaç vardır. Bireyin parasını etkili bir şekilde yönetebilmesi, finansal sorunlarına etkili çözümler sunabilmesi ya da sorunlarla karşılaşmadan onları öngörüp temkinli planlar yapması ancak finansal okuryazarlık seviyelerini yükselterek mümkün olmaktadır. Gelişmiş ülkeler finansal okuryazarlık konusuna son derece önem vermektedir. Bu ülkeler, finansal okuryazarlık ihtiyacını belirlemeye yönelik yapmış olduğu araştırmalar sonucunda finansal eğitim programları oluşturmakta ve vatandaşlarının finansal okuryazar bireyler haline gelebilmeleri için çaba sarf etmektedir. Ülkemizde de özellikle son yıllarda konunun önemi kavranmaya başlanmış ve gerekli eğitim programları düzenlenmeye başlanmıştır. Finansal okuryazarlık bir gerekliliktir. Hükümetler ve bireyler de bunun bilincine vararak kendilerini geliştirmelidir.

Tez çalışmam süresince ilminden faydalandığım, insani ve ahlaki değerleri ile örnek edindiğim, birlikte çalışmaktan onur duyduğum ve ayrıca tecrübelerinden yararlanırken göstermiş olduğu hoşgörü ve sabırdan dolayı çok değerli tez danışmanım ve hocam Prof. Dr. Yusuf DEMİR'e; tez hazırlama sürecimde değerli zamanını bana ayırmaktan çekinmeyen ve desteğini hep hissettiğim sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. Gamze GÖÇMEN YAĞCILAR'a; en sıkıntılı, en çekilmez olduğum günlerde dahi bana sırtını dönmeyen, her anımda yanımda olan, her konuda bana sabırla yardımcı olan ve cesaretimi artıran yol arkadaşım, dostum, biricik eşim Umut Can ÖZTÜRK'e; hayatım boyunca bana hep destek olan, varlığıyla bana güç veren canım anneanneme; iyi günümde kötü günümde hep yanımda olan, bana güzel bir gelecek inşa edebilmek için durmadan, yılmadan çalışan ve beni bu günlere getiren, haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim ama onlara layık bir evlat olmak için didineceğim annem Eda DİRİK ve babam Halil DİRİK'e teşekkürü bir borç bilirim.

Elvan ÖZTÜRK

GİRİŞ

Sürekli gelişen ve değişen günümüz dünyasında bireylerin elde etmek istediği en önemli yeteneklerden biri, parayla başa çıkabilme, parayı kullanabilme yeteneğidir. İnsanların modern toplumda, kullanılabilir finansal ürün/ hizmetlerin artan çeşitliliği ve karmaşıklığı ile baş edebilmek ve hayatta kalabilmek için finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri gerekli hale gelmiştir. Finansal okuryazarlık becerilerine sahip olmak hem finansal problemleri çözmek hem de bunları daha önceden öngörüp kaçınmak için ve aynı zamanda refah içinde, mutlu ve sağlıklı bir hayat sürdürebilmek açısından önemlidir.

Bireyler hayatlarının her anında kararlar almaktadır. Finansal kararlar ise bireyin geleceğini değiştiren, refah düzeyini yükseltmesine neden olan önemli kararlardandır. Para ile ilgilenen herkes küçük ya da büyük olsun finansal bir karar almak zorundadır. Yapılacak alışverişin limitini belirlemek de ev satın almak için birikim yapmak da bir finansal karar sonucudur. Burada önemli olan bilinçli kararlar alabilmektir. Bilinçlenmek, tecrübeyle olabileceği gibi eğitimle de meydana gelmektedir. Ancak tecrübeler her zaman iyi sonuçlar vermeyebilir. Eğitim ise bireyin hayatta daha refah bir şekilde yaşamasını sağlayabilir. Son yıllarda devletlerin de desteklemiş olduğu finansal eğitim programları sayesinde insanlar daha da bilinçlenmekte ve finansal hayatta daha etkili kararlar alabilmeleri mümkün olabilmektedir.

Toplumun kanaat önderi olan akademik personellerin finansal okuryazar bireyler olması ve etkin kararlar alarak verimli sonuçlar elde etmesi kendilerini takip eden insanlar tarafından da algılanacaktır. Bir akademik personelin bir yıl boyunca yüzlerce öğrenciye ders verdiği düşünülürse, öncelikle öğrencilerine rehber olmaktadır. Öğrencilerin akademisyenleri rol model olarak almaları çok sık rastlanan bir durumdur. Bu durumda finansal okuryazar olan bir akademisyen uzmanlaştığı bölüm ne olursa olsun öğrencilerine finansal deneyimlerinden bahsedebilir. Öğrenciler de geleceğin yetişkinleri ve finansal hayatın genç katılımcıları olarak finansal kararlarını hocalarından duymuş oldukları olgulara dayandırarak alabilir.

Finansal okuryazarlığın bireysel refaha olduğu kadar toplumsal refaha da katkıları düşünöldüğünde ne kadar önemli bir olgu olduğu ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda finansal okuryazar bireylerin kendilerine en uygun finansal ürünü seçme aşamasında finans kuruluşlarından daha fazla bilgi talep etmelerini sağlayacak ve bu da finansal kuruluşların şeffaflık ve açıklık ilkelerinin daha etkin olmasını mümkün kılarken finansal okuryazarlığın finansal piyasalara etkisini de açıklayacaktır.

Finansal okuryazarlık kavramının temel alındığı bu tez, giriş bölümüyle başlayıp toplam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde finansal okuryazarlık kavramıyla ilgili temel kavramlardan bahsedilmektedir. Bu kavramlar finansal okuryazarlığın ne olduğunu anlamak için önceden bilinmesi gereken kavramlardır. Finansal okuryazarlık kavramına ilişkin literatür incelemesi yapılmış ve finansal okuryazarlık yeterlilik çerçevesine, önemine, finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlere değinilmiştir. Ayrıca finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için getirilen öneriler ve yapılması gerekenler anlatılmıştır. Bir diğere alt başlık finansal eğitimin tanımı ve kapsamı, önemi ve faydaları konularından oluşmaktadır.

İkinci bölümde para yönetimine ilişkin bu çalışmayla ilgili olan başlıklara değinilmiştir. Para yönetiminin temel başlıklarından olan finansal planlama ve bütçe konuları açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde uygulamaya yer verilmiştir. Bu bölümde örneklem olarak seçilen 325 kişiden oluşan akademik personel grubuna bir anket uygulanmıştır. Buradaki temel amaç, örneklemin finansal bilgi, davranış ve tutumları ölçülerek oluşan finansal okuryazarlığa yönelik verdikleri cevaplarla finansal okuryazarlığa yatkınlıklarını ölçmektir.

1. BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL EĞİTİM

Karmaşıklaşan finansal piyasalarda finansal okuryazarlık ihtiyaç haline gelmiştir. Bireylerin finansal okuryazar bireyler olması hem kendi finansal refah düzeylerini artırmaları açısından hem de toplumsal refaha ve finansal piyasalara katkıları sayesinde finansal istikrarı sağlamaları açısından günümüzde daha da önem kazanmıştır. Finansal okuryazarlık sadece borsayı anlamak, yatırım araçlarını anlamak anlamına gelmemektedir. Daha geniş bir kapsamda aslında finansı anlamak, paranın kullanım alanlarını anlamak, edinilmiş olan finansal bilgileri hayata entegre edebilmek ve bu sayede etkili finansal kararlar alabilmek anlamına gelebilir. Finansal okuryazarlık becerileri bireyin kendi kendine öğrenebileceği beceriler olmakla birlikte finansal eğitim sayesinde de öğrenebilmek mümkündür. Finansal eğitim finansal tavsiye olarak nitelendirilebilecek bir eğitim değildir. Burada bireyin finansal bilgilerini geliştiren, güncelleştiren ve bireyin daha etkili kararlar alabilmesi için neler yapması gerektiği, hayatın her alanında nasıl plan yapması gerektiği gibi para yönetimine ilişkin yardımcı bir yol haritası niteliğinde bir eğitimin söz konusu olduğu söylenebilir. Bu bölümde finansal okuryazarlıkla ilgili temel kavramlar, finansal okuryazarlık ve finansal eğitimi tanımlayan, açıklayan ve birbirleriyle olan ilişkilerini değerlendiren literatür araştırmaları yer almaktadır.

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMIYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Finansal okuryazarlık kavramını anlayabilmek için öncelikle bu kavramı açıklamada yardımcı olacak alt başlıklara değinmek gerekmektedir. Finansı anlamadan ya da okuryazarlığın sadece okuma yazma işinde ibaret olmadığını bilmeden finansal okuryazarlıkla ilgili yapılacak yorumlar gerçeği ifade etmeyecektir. Literatür incelendiğinde üzerinde durulan konunun sadece finansal okuryazarlık olarak adlandırılmadığı aynı zamanda finansal farkındalık ve finansal yetenek olarak da adlandırılabilirdiği görülmüştür. Bu nedenle bu bölümde finansal okuryazarlık

kavramıyla ilgili temel kavramlar olan finans, okuryazarlık, kişisel finans, finansal farkındalık ve finansal bilgi ve anlama, finansal beceriler ve yetkinlik, finansal sorumluluk alt başlıklarıyla finansal yetenek kavramları açıklanmaktadır.

1.1.1. Finans Kavramı

Günlük hayatta finans kavramıyla sık sık karşılaşılmaktadır. Hem bireyler hem de işletmeler finans kavramıyla iç içe yaşamaktadırlar. İster birey için ister işletme için finans olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Bireylerde hanehalkı yönetimi, işletmelerde ise başarılı bir yönetim için finansal yönetimin başarılı olması gerekmektedir.

TDK (2013d), finans kavramını “fon ve sermaye sağlamaya yönelik ticari etkinlik” olarak tanımlamaktadır. Khan ve Jain (2008:1)’e göre ise finans, parayı yönetme sanatı ve bilimidir. Sanat olarak adlandırılması para yönetiminde yaratıcı bir yetenekle etkili kararlar alabilme özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bilim olarak adlandırılması ise gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bir bilgi olmasından kaynaklanabilmektedir. Genel olarak finans denince, kişilerin, kurumların ve işletmelerin faydalanabilecekleri para, fon ve sermaye anlaşılmaktadır (Okka, 2010:6). Tanımda da açıkça belirtildiği gibi finans gündelik yaşamda herkesi ilgilendiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile hem bireylerin hem de işletmelerin ekonomik dünyadaki ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için finans gerekli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sürekli gelişmekte ve değişmekte olan dünyada finans kavramı da gün geçtikçe yeni fonksiyonlar türetmektedir. Ancak genel olarak finansı sınıflandırmak gerekirse, iki ana bölümde sınıflandırılabilir. Bunlar kişisel finans ve kamu finansıdır. Kişisel finans incelenirken bireysel finans ve işletme finansına değinilmektedir. Kamu finansı ise devletleri ilgilendiren bir finans dalıdır (Paramasivan, Subramanian, 2009:3).

Finansı tanımlarken bir bütün halinde tanımlamak gerekmektedir. Bu nedenle finansal yönetim kavramını açıklamak gerekir. Weston ve Brigham’dan aktaran Paramasivan, Subramanian’a (2009:3) göre finansal yönetim, bireysel güdüler ve

işletme hedeflerinin uyumlaştırıldığı ve finansal kararların alındığı alandır. Finansal kararları alan bireylerin bu kararları alırken işletme çıkarlarını ve hedeflerini göz önünde bulundurması gerekmektedir. Bireysel güdülerle işletme hedeflerinin uyumlaştırılmadan alınan finansal kararlar her ne kadar doğru görünse de etkili olmayacaktır.

Joshep ve Massie ise finansal yönetimi, verimli operasyonlar için gerekli olan kaynak teminini sağlama ve bunları etkin kullanma yoluyla oluşturulan operasyonel bir faaliyet olarak tanımlamaktadır (aktaran Paramasivan, Subramanian, 2009:3). İktisadın temelini oluşturan ve sıklıkla duyulan “kıt kaynaklarla sınırsız ihtiyaçları karşılama” cümlesinden yola çıkarak bir ifadede öne sürmek mümkündür. İnsan ihtiyaçları sonsuz fakat bu ihtiyaçları karşılayabilecek mevcut kaynaklar sınırlı olduğundan, bu kaynakların tam zamanında temin edilmesi ve temin edilen bu kaynakların etkin ve verimli çalışması istenen operasyonlara etkili bir biçimde entegre edilmesi gerekmektedir.

1.1.2. Okuryazarlık Kavramı

Finansal okuryazarlık kavramını tam olarak anlayabilmek için öncelikle “okuryazarlık” kavramını anlamak gerekmektedir. TDK (2013e) tarafından tanımlanan okuryazar kelimesi “okuması yazması olan, öğrenim görmüş (kimse)” anlamına gelmektedir. Okuryazarlık kelimesinin tanımı ise “okuryazar olma durumu” olarak verilmektedir.

Longman (2013) okuryazarlığı, “okuyabilme ve yazabilme durumu” olarak tanımlar. Altun (2005:1)’e göre okuryazarlık bir etkileşim ve toplumda var olan bilgileri, becerileri, sosyal normları anlama, birbiriyle paylaşma, yorumlayabilme ve sonraki nesillere aktarma aracıdır. Genel anlamda ise okuryazarlık, toplumun anlamlandırdığı iletişimsel simgelerin etkili bir biçimde kullanılabilmesi yeteneğidir.

Okuryazarlık tanımını yaparken tanım içerisinde okuma ve yazma terimleri geçmektedir. Ancak okuryazarlık sadece okuma ve yazmadan ibaret değildir.

Kurudayıoğlu ve Tüzel (2010) okuryazarlık ve okuma-yazma kavramları arasındaki farklılıkları aşağıdaki maddelere göre belirlenmesinin mümkün olduğunu belirtmişlerdir. Bu maddeleri şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Okuma-yazma kod çözmeye; okuryazarlık anlamlandırmaya dayalıdır:

Okuma-yazma alfabe sistemine dayalı kodları çözme ve anlam eşleştirmeye dayanırken, okuryazarlıkta bunlara ek olarak üst düzey bir zihinsel süreç olan anlam kurma söz konusudur.

- Okuma-yazma bir kategori; okuryazarlık ise bir derece belirtir:

Okuma-yazma, okuyup/okuyamama yazıp/yazamama durumu gösteren bir kategoriyi belirtir. Okuryazarlık ise ne derece okuryazar olduğunu belirtir.

- Okuma-yazmanın simge sistemi basılı ortamdaki harfler; okuryazarlığın simge sistemi ise “şeylerdir”:

Okuma-yazma belirli bir harf sistemine dayalı simgeleri anlamaya dayanırken, okuryazarlık insanın üzerinde düşünebildiği tüm bilgi, beceri, sosyal norm ve örüntülerden oluşan dünya üzerindeki her şeyi anlamaya dayanır.

- Okuma-yazmanın statik tanımlanması yapılmıştır; okuryazarlığın ise tanımlanması devam etmektedir:

Okuma-yazmanın kesin bir tanımı literatürde yapılmaktadır. Ancak okuryazarlığın tanımı önüne gelen nesne ile sürekli olarak değişmektedir. Buna medya okuryazarlığı, kütüphane okuryazarlığı, internet okuryazarlığı, elektronik okuryazarlığı (Bawden,2001:219) ve finansal okuryazarlık örnek olarak verilebilir.

Her ne kadar okuryazarlık kelimesini tanımlarken içerisinde okuma-yazma terimleri geçse de aslında bu terimler birbirinden oldukça farklıdır. İngilizce’de okuryazarlık anlamına gelen “literacy” kelimesi daha önceleri “harfler aracılığıyla metinleri okuyabilme ve metinler yazabilme” anlamındayken, çağımızda kelime anlamsal olarak daha da gelişmiş ve artık “harfleri ve literatürü tanıma, okuma ve yazma bilme ve eğitilmiş, bilgili, kültürlü kişi olma” olarak tanımlanmaktadır.

Ülkemizde de okuryazarlık kelimesi genel anlamıyla “okuma yazma bilme becerisi” olmasına rağmen günümüzde bu anlam daha da genişlemekte, İngilizce’deki anlam genişlemesine benzer bir hal almaktadır.

Finans kavramı ile okuryazarlık kavramı birleştirildiğinde ortaya finansal okuryazarlık kavramı çıkmaktadır. Finansal okuryazarlığı bu iki kavramın tanımlarına bakılarak açıklamak gerekirse, finansı okuma, okuduğunu anlama ve yorum yapma anlamı ortaya çıkmaktadır.

1.1.3. Kişisel Finans Kavramı

Medeniyetin temel birimi olduğuna inandığı ailenin, fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine ulaşmaları için tek yolun ev ekonomisinden geçtiğine inanan Ellen Richards 1899'da ev ekonomisi hareketini başlatmış oldu ve bu hareketi 1908'de kurulan Ev Ekonomisi Derneği (The Home Economics Association) bilimsel çalışmalarla devam ettirdi (vcencyclopedia.vassar.edu, erişim tarihi: 02.03.2013). Abel (1921)'de evde kadınlara öğretilen bu şeyin bir meslek olarak başladığını söyledi ancak daha sonra bu konu akademik bir tartışma haline geldi.

Modigliani ve Brumberg (1954) tüketim ve tasarruf kararlarının ömür boyu elde edilen kazançla orantılı olduğunu öne sürdü. Bu model hanehalkı finans çalışmaları için çok önemli oldu ve gelirleri değişkenlik gösteren çiftçi ve küçük işletme sahibi gibi bireylerden oluşan hanehalkları arasında tasarruf oranlarının gelirle bağlantılı olarak neden daha hızlı bir şekilde arttığını gösterdi.

1957 yılında, Milton Friedman sürekli gelir hipotezini (PIH) geliştirdi. Bu bir tüketim teorisiydi. En basit şekliyle, düzenli seçimler, tüketicilerin mevcut gelirleri tarafından değil ancak uzun vadeli gelir beklentileri aracılığıyla belirlenmekteydi. Friedman'ın temel sonucu; gelirdeki kısa süreli geçici değişikliklerin tüketicilerin harcama davranışları üzerinde çok az etkiye sahip olduğuydu (Friedman, 1957:20-31).

Becker (1965) üretimin kaynak kullanımı gibi, bir hanehalkı üyesinin zaman kullanımının benzer bir durum olduğunu savundu ve bu çalışmayla hanehalkı davranışları daha da önem kazanmaya başladı. Bu makalede, Becker aileyi mal üretmek için kaynakları kullanan küçük bir fabrika olarak gördü ve aile kendi işini büyütme ve önemli finansal kararlar almak için finansal modelleri kullanmış olmalıydı. Örneğin,

fakir bir insan hayatını idame ettirebilmek için maksimum sürede gereken geliri elde etmek zorundaydı ve bunun için uykusundan, yemek süresinden feragat etmek zorundaydı. Ancak daha zengin ülkelerde yaşayan bireylerin çalışma sürelerine ayıracakları ek süreler kendilerine ek fayda olarak geri dönmekteydi. Ya da ek zamanlarından feragat etmek istemeyen bireyler yeterli gelire ulaştıklarında geriye kalan zamanı boş zaman olarak değerlendirebilmekteydi. Becker (1965)'in bu çalışması, bilimsel çalışma olarak hanehalkını gözlemlemek için ilk makaleler arasında yerini aldı.

İnsan doğasını anlama, insanların neden ve nasıl finansal kararlar aldığını anlamak için çok önemli olmaktadır. Tversky ve Kahneman (1981) bireylerin çeşitli şekillerde kararlarını çerçevelediklerini ve genel olarak insanların kesinlikten hoşlandıklarını ancak riskten nefret ettiklerini keşfetmişlerdir. Bu riskten kaçınma ancak derin bir korku kaybıyla aşılmıştır.

1899'da ilk adımları atılan kişisel finans kavramı günümüzde sıklıkla üzerinde durulan konulardan biri haline gelmiştir. Bireyin finansal hayatında başarılı olması, refah düzeyini yükseltmesi ve buna bağlı olarak mutlu bir hayat sürmesi anlamına gelebilir. Bireylerin, hanehalklarının daha mutlu bir hayat yaşamasının önemini kavrayan devletler, bireylerin finansal açıdan bilinçlendirilmesi için eğitim faaliyetlerine daha da önem vermeye başlamışlardır.

1.1.4. Finansal Farkındalık

Finansal farkındalık, finansal ürün ve kavramlar hakkında finansal tüketicilerin bilgilerini ve bu bilgileri anlama düzeylerini geliştirmelerini ve bilgilendirme, rehberlik etme ve/veya tavsiyelerle finansal risk ve fırsatları daha iyi fark etmelerini, daha bilinçli tercih yapmalarını, yardım için nereye başvurması gerektiğini bilmelerini ve finansal refahlarını artırmak için diğer tüm finansal faaliyetleri yapmalarını sağlayan bir süreçtir (OECD,2005). 1970'lerde Cardiff Üniversitesi'nden Lee ve Tweedie finansal bilginin çeşitli yönlerini belirlemek amacıyla araştırmalar yapmışlardır ve finansal farkındalığı önceden tasarlanmış kavramlar kümesine göre ölçmüşlerdir. Ancak bu araştırmanın sonucunda finansal farkındalığın olası nedenlerine ya da sonuçlarına ilişkin bir saptama

yapılamamıştır. Burada bireylerin istenilen sonuçları elde etmek için aldıkları kararların, mali sonuçlarını değerlendirmek amacıyla sahip oldukları bilgileri yorumlamaları gerektiğinden, finansal okuryazarlığın karmaşık bir olgu olarak kavramsallaştırılması gerektiği önerilmiştir. Aynı zamanda finansal farkındalığın finansal okuryazarlığın bir parçası olduğu ve finansal okuryazar olabilmek için finansal farkındalığa ihtiyaç olduğu ileri sürülmüştür (Mason, 2003:54).

1.1.5. Finansal Yetenek

İnsanlar giderek daha da karmaşık hale gelen finans dünyasında etkili finansal kararlar verebilmek için bazı finansal yeteneklere sahip olmak zorundadır. Yetenek kavramı TDK (2013a) tarafından, “Bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği, kabiliyet” olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bireyler finansal kavramları anlama ve bu kavramların bilincinde olarak finansal kararlar verebilme yetisine sahip olmalıdır. Bugün verilen yanlış bir finansal karar bireyin geleceğini tamamıyla etkileyebileceğinden bireyin finansal yeteneklerini geliştirmesi kendi finansal refahı açısından pozitif bir durum sergileyecektir. Bugünün değişen dünyasında fırsatları kaçırmamak ve mali durumunu tehlikeye atacak finansal sonuçlarla karşılaşmamak için finansal yetenekler gelişen ve değişen dünyaya göre şekillenmelidir.

Finansal yeteneği başlı başına tanımlamak yanlış olacaktır. Bu yüzden üç ana başlık altında finansal yetenek açıklanacaktır (Mason, 2003: 55-56).

1.1.5.1. Finansal Bilgi ve Anlama

Finansal bilgi ve anlama finansal yeteneği açıklayabilmek için anlaşılması gereken başlıklardan bir tanesidir. Temel olarak bakıldığında para kavramını anlamaktır. Daha kapsamlı olarak paranın fonksiyonlarını, kullanım alanlarını ve paranın doğası hakkında bilgiye sahip olma ve bu bilgileri anlama anlamına gelmektedir.

Finansal anlayış gündelik finansal sorunlarla baş edebilmek için gerekli olan finansal becerileri geliştirmede ilk adımdır. Ayrıca finansal konularda seçim yapabilme ve optimal kararı alma konusunda yardımcı olmaktadır (Mason,2003:56-57). Bireylerin farklı seçenekler arasından optimal finansal kararı alabilmeleri ve gündelik yaşamlarında finansal açıdan güvenliklerinin sağlanması büyük ölçüde bireylerin finansal bilgi seviyelerinin yüksek olmasına bağlıdır (Altıntaş, 2009:157).

Bireylerin finansal yeteneğe sahip olup olmadıklarını, daha geniş kapsamda bakılacak olunursa finansal okuryazar olup olmadıklarını anlayabilmeleri öncelikle finansal bilgilerinin ve bu finansal bilgileri anlama düzeylerinin ne kadar gelişmiş olduğunu belirlemelerinden geçmektedir. Bireyin sadece finansal bilgiye sahip olması onun etkili finansal kararlar alacağı anlamına gelmemektedir. Sahip olduğu bilgiyi kullanabilmesi, finansal hayatına entegre edebilmesi ve bu bilgiyi geliştirerek gerekirse finansal eğitimlerle destekleyerek anlamlandırması ve bu doğrultuda finansal kararlar alması gerekmektedir. Sahip olduğu finansal bilgileri anlaması ve bunları nerede nasıl kullanacağını bilmesi bireye daha etkin kararlar alma fırsatı tanımaktadır.

1.1.5.2. Finansal Beceriler ve Yetkinlik

TDK (2013b) beceriyi, ‘bir kimsenin bedensel ya da düşünsel bir çaba göstererek bir işi kolaylık ve ustalıklı yapabilmesi’ olarak tanımlamaktadır. Yetkinlikler ise bireyin birbirinden farklı durumlarda, daha iyi sonuçlar almasını sağlayan karakteristik özelliklerdir (Ünsar, 2009: 45).

Finansal beceriler ve yetkinlik gelecek için planlama yapabilmek ve gündelik para yönetimi için gereklidir. Hem kişisel durumları hem de kişinin etki alanı dışında kalan durumları içeren finansal konular hakkında bilgi sahibi olma ve bu konuları anlama finansal beceriler sayesinde olmaktadır. Aynı şekilde finansal beceriye sahip olma herhangi bir bilgi donanımı olmadan ve bu bilgiyi kullanmasını bilmeden mümkün değildir. Finansal konularda yetkin olan kişi finansal sorunları tanımlar ve bu sorunların üstesinden gelebilmek için etkin ve verimli çözümler geliştirir (Mason, 2003: 57).

Finansal yetkinliğe sahip olmayan bireylerin, her ne kadar finansal bilgiye sahip olurlarsa olsunlar, bu bilgileri kullanmayı bilmiyorlarsa ve hayatlarına entegre edemiyorlarsa finansal konularda başarısız olmaları kaçınılmazdır. Bireyin finansal bilgilerini kullanabilmesi ve edinmiş olduğu tecrübelerini daha etkili finansal kararlar alabilmek için doğru yönde kullanması onun finansal becerilerini etkili kullanması anlamına gelmektedir.

1.1.5.3. Finansal Sorumluluk

Finansal sorumluluk sadece bireyin geleceği için değil aynı zamanda daha geniş etkiye sahip olan toplumun geleceğini de etkileyen finansal kararları alabilme yetisidir. Alınan finansal kararlar sadece kişinin değil ailesinin ve toplumun da etkilenmesi anlamına gelmektedir (Mason, 2003: 57).

Bireyin finansal bir karar alırken geniş çaplı düşünmesi gerekmektedir. Ani ve düşünülmeden alınan yanlış kararlar bireyin hem ailesinin hem de içinde bulunduğu toplumun olumsuz bir şekilde etkilenmesine neden olabilir. Bu açıdan bakıldığında bireyin finansal bir karar alırken, finansal sorumluluklarını hem ailevi hem de toplumsal açıdan değerlendirmesi gerekmektedir. Bireyin finansal sorumluluklarının farkında olması ve ona göre davranışlarını şekillendirmesi ise ancak finansal okuryazar olmasıyla sağlanmaktadır.

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK

Finansal okuryazarlık özellikle son yıllarda finansal piyasaların gelişmesi ve hem bireylerin hem de işletmelerin bu konudaki yetersizliği düşünüldüğünde daha da önemli bir kavram haline gelmiştir. Bireylerin finansal okuryazar olmak istemeleri ve bu doğrultuda hükümetlerin finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik almış olduğu kararlar konunun önemine vurgu yapmaktadır. Finansal okuryazarlığın sadece bireye değil aynı zamanda finansal piyasalara ve toplumsal refaha katkıları düşünüldüğünde üzerinde daha fazla durulması gereken bir konu olduğu görülmektedir. Bu bölümde

finansal okuryazarlığın tanımı ve kavramı, finansal okuryazarlık yeterlilik çerçevesi, finansal okuryazarlığın önemi ve işlevi, finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler, finansal okuryazarlığın geliştirilmesi ve finansal okuryazarlığın geliştirilmesinin yararları açıklanmaktadır.

1.2.1. Finansal Okuryazarlık Tanımı ve Kavramı

Finansal okuryazarlık son yıllarda, özellikle gelişmiş ülkelerde hükümetler, bankacılar, işverenler, toplumun çıkar grupları, finansal piyasalar ve diğer kuruluşlar olmak üzere çeşitli gruplar üzerinde oldukça ilgi görmüştür (Al-Tamimi, Bin Kalli, 2009). Bu gruplar, finansal eğitim girişimlerinin geliştirilmesi ve finansal okuryazar bir insan nasıl olunur anlamak için ya da diğer bir deyişle, günlük finansal işlemleri anlama ve kendi ihtiyaçlarına uygun doğru seçimleri yapmak için bilgi, anlama, beceri ve yeterliliğe sahip olmak istemişlerdir (OECD, 2008:9). Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan ülkemizde de finansal okuryazarlık konusu gündemin kaçınılmaz konularından biri haline gelmiştir. Gerek üniversitelerin bu anlamda atmış olduğu adımlar, gerekse Bakanlık'ların kamuoyunu bilinçlendirme adına yapmakta olduğu faaliyetler konunun ne kadar ciddi olduğunu gözler önüne sermektedir.

Finansal okuryazarlık, özellikle ABD'de "mülkiyet toplumu" kavramının giderek yaygınlaşmasından bu yana, yetişkinler arasında finansal yeterlilikleri hakkında şüpheler doğurmaya başlamıştır. The National Foundation for Educational Research'a göre finansal okuryazarlık, para kullanımı ve yönetimi ile ilgili konularda bilinçli ve etkili kararlar alma yeteneğidir (NFI, 2006:2). ABD Merkez Bankası Eski Başkanı Alan Greenspan bir konferansta yaptığı konuşmasında şöyle söylemektedir (Greenspan, 2003);

"Bir nesil öncesiyle karşılaştırıldığında bugünün finans dünyası oldukça karmaşıktır. Kırk yıl önce, yerel bankalar ve tasarruf kurumlarında vadesiz mevduat ve tasarruf hesabını anlamak yeterliydi. Şimdi ise tüketicilerin geniş finansal ürün, hizmet yelpazesi ve tedarikçiler arasında ayırım yapması gerekir. Geçmişte, az borçlu nesillerin, kredi durumları için bileşik faizin etkisi ve kredi hesaplarının kötü yönetilmesinin etkileri gibi konuları kapsamlı bir şekilde anlamalarına gerek yoktu.

Bugün ise, telekomünikasyon teknolojilerinin ilerlemesi ve diğer yeni teknolojik araçların geliştirilmesi, kredi kullanılabilirliğini ve diğer bankacılık hizmetlerini genişletmiştir. Daha genel olarak, bu gelişmeler, tüketicilerin para çekmeden borçlanmaya kadar her türlü geleneksel finansal işlemlerini bilgisayar aracılığıyla yapılabileceğini bilmesi gerektiği anlamına gelmektedir.”

Bireylerin elde etmek istediği en önemli yeteneklerden biri, parayla başa çıkabilme, parayı kullanabilme yeteneğidir. Finansal okuryazarlık, İngiltere'deki the Department for Education and Skills tarafından, bugünün değişen dünyasında fırsatların belirlenmesi ve bunlardan en iyi şekilde yarar sağlamanın anahtarı olan finansal kararlar alabilme yeteneği, her birey için önemli bir yaşam becerisi olarak açıklanmıştır (Clercq, 2009:2). Bireylerin içinde yaşadığı dünyayı daha kolaylıkla anlamasını sağlayan finansal okuryazarlık, bireyleri daha akılcı ve katılımcı olmaya yönlendirmekte, ekonomi politikalarının sınırlarını ve potansiyelini anlamalarını sağlamaktadır (Gerek ve Kurt, 2011:61).

Finansal okuryazarlık genel olarak bilinçli seçimler yapmak amacıyla, özellikle finansal piyasa ürünlerinin karşılıklarını ve risklerini anlama ve bunlara aşinalık sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, finansal okuryazarlık öncelikle bireylerin genel refahını artırmak için etkili önlemler almalarını sağlamak ve finansal konularda sıkıntı çekmelerini önlemek için geliştirilen kişisel finans ile ilgili bir konudur (Bihari ve Shukla, 2012:43). Olanakları ölçüsünde yaşamak zorunda olanlar ve finansal konularda doğru seçimleri yapmak için finansal yeterliliğe sahip olanların, kredi kartlarına aşırı borçlanma, zamanında ödeme yapmama gibi finansal sıkıntılarla karşılaşmaları olasıdır. Aynı zamanda bu bireylerin gelecek için tasarruf yapmak, her ay kredi kartı borçlarını ödemek ve öncelikli ihtiyaçlarına göre harcama yapmak gibi sağlıklı finansal davranışlar sergileme olasılıkları da daha yüksek olmaktadır (Chinen ve Endo, 2012:33).

Bireysel finansal okuryazarlık, bireyin maddi refahını etkileyen bireysel finansal koşulları okuma, analiz etme, yönetme ve yazma yeteneğidir. Bu, finansal seçenekleri ayırt etme, parasal ve finansal konuları tartışma, gelecek için plan yapma ve gündelik

finansal kararları etkileyen hayatın akışındaki olaylara yetkin bir biçimde yanıt verme gibi genel ekonomi içindeki etkinlikleri de içermektedir (Vitt vd., 2005:7). Bireylerin ekonomideki değişkenleri anlaması, kendilerini sürekli geliştirmeleriyle sağlanmaktadır. Bireyin, sürekli gelişen ve değişen dünyayı yakalayabilmesi için finansal gelişmeleri aralıksız takip etmesi ve yeni gelişmeleri de anlayabilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde, yaşadığı dünyayı daha kolaylıkla anlayabilmesi mümkün olacaktır.

1.2.2. Finansal Okuryazarlık Yeterlilik Çerçevesi

Para yönetiminde başarılı olmak isteyen her birey yeterli düzeyde finansal yeterliliğe sahip olmalıdır. CFLRI (2013), finansal yeterlikleri temel bilgi, ileri düzey bilgi ve beklenen eylem/davranışsal sonuçlar olarak ayırmaktadır. 2013 yılında Türkiye Ekonomi Bankası (TEB) ve Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) tarafından düzenlenen 1. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Zirvesi'nde açıklanan finansal okuryazarlık seviyeleri finansal bilgi, davranış ve tutumlara göre ölçülmüştür (paradurumu, 2013). 2012 yılında The World Bank (Dünya Bankası) ve Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından düzenlenen araştırmada da yine aynı şekilde bireylere finansal bilgi, davranış ve tutumlara yönelik sorular sorularak finansal okuryazarlık seviyeleri belirlenmiştir (SPK, 2013). Aşağıdaki maddeler halinde yazılanlar CFLRI (2013) derlenerek oluşturulmuştur. İfade şekilleri, temel konularda (1, 2, 3...), finansal bilgi (a, b, c...), finansal davranış (i, ii, iii...) ve finansal tutum (.) olarak gösterilmektedir. Örneğin, hedefleri belirlemek ve bütçeleme konu başlığında kısa ve uzun vadeli hedefler arasındaki farkı anlamak bir finansal bilgi iken finansal ihtiyaçlar ve hedefleri planlamak için çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgi ve tavsiyeleri kullanmak bir finansal davranıştır. Kısa vadeli ve uzun vadeli finansal hedefler belirlenmesi ve düzenli olarak gözden geçirilmesi ise finansal tutum olarak nitelendirilmektedir.

1. Hedefleri Belirlemek ve Bütçeleme:

- a. Kısa ve uzun vadeli hedefler arasındaki farkı anlamak
- b. Kısa ve uzun vadeli finansal hedeflerin önemini kavramak
- c. Bütçe yapılışını ve bütçeleme ilkelerini anlamak

- i. Finansal ihtiyaçlar ve hedefleri planlamak için çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgi ve tavsiyeleri kullanmak
- ii. Finansal planlamanın yaşam hedeflerine ulaşmadaki katkılarını anlamak
- iii. Farklı kaynaklardan alınan finansal tavsiyeleri değerlendirmek
- iv. Bireysel ve hanehalkı finansal refahına etki eden finansal kararları anlamak
  - Kısa vadeli ve uzun vadeli finansal hedefler belirlemek ve dzenli olarak gözden geçirmek
  - Bütçe hazırlamak ve dzenli olarak gözden geçirmek
  - Hedeflere ulaşmak için bütçe belirlemek

2. Gelir Yönetimi:

- a. Dzenli ve dzensiz kaynaklar ve gelir değeri de dahil olmak üzere geliri farklı kaynakları tespit etmek
- b. Bir banka hesap özetinin farklı bileşenlerini anlamak
  - i. Gelirin harcama ve tasarruf özelliğinin yaşam evrelerine göre değiştiğini anlamak
  - ii. Farklı vergileri ve bunların gelir ve harcama üzerindeki etkilerini anlamak
    - Bütçe hazırlamak ve dzenli olarak gözden geçirmek
    - Yükümlülükleri yerine getirebilmek için geliri dzenli olarak incelemek ve geliri artırmanın yollarını araştırmak

3. Harcama:

- a. Paranın belirli bir miktarı için harcama seçimlerini araştırmak
- b. Nakit, kredi kartı, taksitli satın alma gibi, harcamanın farklı yollarını anlamak
- c. İstek ve ihtiyaç arasındaki farkı ve bu ikisinin arasındaki dengenin nasıl kurulduğunu anlamak
  - i. Finansal ihtiyaçların ve finansal durumların hayat boyunca değiştiğini anlamak
  - ii. Harcama ncesi tüm harcama seçeneklerinin kontrolünün önemini kavramak
  - iii. Dzensiz gelir ve gider durumlarına karşın zaman içinde harcamaları dzenlemeyi bilmek
    - Harcamalar bütçeye uygun bir Şekilde ve dzenli olarak takip etmek

- Harcama önceliklerini belirlemek
- Harcama ve tasarrufları, uygun para yönetimi stratejilerini kullanarak takip etmek
- Büyük harcamalar için planlar yapmak
- Kişisel ve aile borçlarının düzenli değerlendirmesini yapmak

4. Borç Yönetimi:

- a. Borçlanma olduğunda sorumluluklarını anlamak
- b. Kredi ve faizin nasıl çalıştığını anlamak
- c. Borcun bütçe üzerindeki etkilerini anlamak
- d. Tüketici kredi derecelendirme hakkında bilgi sahibi olmak
  - i. İyi ve kötü borç arasındaki farkı anlamak
  - ii. Kötü borcun uzun vadeli etkilerini anlamak
  - iii. Kredi derecelendirmenin kredi alma üzerindeki etkilerini anlamak
    - Borcu uygun bir düzeyde yönetmek
    - Borcu azaltmak için plan yapmak
    - Finansal ödeme yükümlülüklerini yerine getirmek
    - Borçlanmaya karar vermeden önce farklı kaynakların borçlanma maliyetlerini karşılaştırmak
    - Olası yüksek faizli borcu önlemek

5. Tasarruf ve Yatırım:

- a. Harcama ve tasarruf seçeneklerini karşılaştırmak ve anlamak
- b. Bankalar da dahil olmak üzere farklı finans kurumları ve ürünlerinin niteliği ve rolünü anlamak
- c. Küçük ama düzenli tasarrufun önemini ve faydalarını anlamak
- d. Bileşik faizi anlamak
  - i. Tahvil, hisse senedi vb. gibi çeşitli varlık sınıfları arasındaki farkı ve her bir sınıfın risk düzeyini anlamak
  - ii. Farklı yatırım seçeneklerinin volatilité ve risk seviyelerini anlamak
  - iii. Hayat boyunca bireysel risk ve yatırım profilinin değiştiğini anlamak

iv. Bir finansal ürünün tarihsel performansındaki korelasyon eksikliğini ve gelecekteki performansını anlamak

v. Çeşitli portföy seçenekleriyle yatırım yapmanın iyi bir seçenek olduğunu anlamak

- Düzenli tasarruf alışkanlığını yakalamak
- Emeklilik, çocukların eğitimi gibi kısa ve uzun vadeli etkinlikler için gerçekçi bir tasarruf planı hazırlamak ve uygulamak
- Risk ve yatırım profiline uygun yatırımlar seçmek
- Yatırım için bir karar vermeden önce bilgi toplamak ve mali danışmanlardan toplanan bilgileri değerlendirmek
- Tasarrufu artırmak için farklı yatırım ürünleri incelemek ve riske göre değerlendirmek
- Yatırım yapmadan önce ücretler, risk ve finansal ürün ve hizmetlerin faydalarını da içeren maliyetleri karşılaştırmak

6. Varlık Yaratma ve Koruma:

a. Kişisel ve hanehalkı zenginliğini artırmak için hayat boyu gelir artırma gerekliliğini anlamak

b. Bireyler, aileler ve toplumlar için farklı finansal riskleri tanımlama ve bunların nasıl yönetildiğini anlama yeteneği

c. Uygun sigortaya olan ihtiyacını anlamak

d. Varlık koruma şekli olarak bir vasiyetname gerekliliğini anlamak

i. Finansal risklerin azaltılmasında sigorta rolünü anlamak

ii. Sigorta yaşam boyu değişmesi gerektiğini anlamak

iii. Dolandırıcılıkları tanımak ve bunları önleme yollarını anlamak

iv. Yerel, ulusal ve küresel finansın mali kişisel ve aile bütçesine etkilerini anlamak

v. Acil fon ve vekaletnameye sahip olmanın önemini anlamak

• Zaman içinde geliri artırmayı planlamak

• Uygun sigortanın yaşam evresi ve gelir düzeyine uygun olması gerektiğini yorumlamak

- Bir vasiyetname hazırlamak, güncel tutmak ve güvenli, erişilebilir bir yerde saklamak
- Bir acil durum fonu veya acil fon erişimi sağlamak ve vekaletin gücünü deneyimlemek

1.2.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi

İnsanların modern toplumda, kullanılabilir finansal ürün/ hizmetlerin artan çeşitliliği ve karmaşıklığı ile baş edebilmek ve hayatta kalabilmek için finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri gerekli hale gelmiştir. Beal ve Delpachitra (2003), pazar payı elde edebilmek için birbiriyle güçlü bir rekabet içinde olan finansal kurumlar sayesinde, finansal piyasalardaki kısıtlamaların kaldırıldığını ve bu sayede kredi almanın kolaylaştığına değinerek finansal becerilere sahip olmanın daha önemli hale geldiğini vurgulamıştır. Bunlara ek olarak, kredi kartı almak daha kolay hale gelmiştir ve genellikle kredi kartı mal ve hizmetler için ödeme aracı olarak kabul edilmektedir. Bu, bireysel kredilere ve diğer ödeme seçeneklerine daha kolay erişim sağlamasıyla birlikte aynı zamanda hem kişisel ve hanehalkı borç düzeylerinde hem de tüketim harcamalarında artışlara yol açmaktadır (Beal ve Delpachitra, 2003).

Finansal okuryazarlık becerilerine sahip olmak hem finansal problemleri çözmek hem de bunları daha önceden öngörüp kaçınmak için ve aynı zamanda refah içinde, mutlu ve sağlıklı bir hayat sürdürebilmek açısından önemlidir. Finansal sorunlar genellikle boşanma, akıl hastalığı ve çeşitli kötü deneyimlerin temelini oluşturmaktadır (Kinnunen ve Pulkkinen, 1998). ABD’de yapılan bir araştırmanın sonuçları, kadınların %32,9’u, erkeklerin ise %28,7’sinin boşanmalarına yol açan tek nedenin finansal sorunlar yaşamaları olduğunu göstermektedir (Cleek ve Pearson, 1985). Araştırmanın sonucuna bakılacak olunursa, uzun dönemli bir finansal problemin, sevgi dolu bir ilişkinin temelini dahi sarsabileceği söylenebilmektedir. Bu nedenle para yönetimi özellikle evli çiftler için çok iyi bilinmesi gereken konulardan biri haline gelmektedir. Australian Institute of Family Studies’in raporuna göre gelir ve iş konusundaki endişelerinin aile içinde stres ve gerilimle birlikte ilişkilerinin bitmesine yol açabileceğinin farkına varmayan evli çiftlerin boşanmalarında diğer nedenler arasında

finansal problemler ciddi bir boşanma nedeni olmaktadır (Wolcott ve Hughes,1999). Diğer yandan finansal sıkıntılar, boşanmalara yol açan toplumdaki izole olma, duygusal stres, depresyon ve azalan öz saygı gibi nedenleri oluşturabilmekte veya artırabilmektedir (Wolcott ve Hughes,1999:10).

Finansal okuryazarlık becerilerinin öneminin vurgulandığı bir başka önemli konu ise emeklilik ve emeklilik için planlamanın önemidir. Beal ve Delpachitra (2003) dünya çapında hükümetlerin vatandaşlarını, emeklilik gelirleri için daha fazla sorumluluk almaya ve kamu emekliliğinden uzaklaşmaya teşvik ettiklerini belirtmektedir. Sonuç olarak bu insanların emeklilik fonları ve bu fonların nasıl işlediği hakkında daha fazla bilgi sahibi olması gerekmektedir. Özellikle gençlerin emekliliğin yaşamları üzerinde ne gibi bir etkiye sahip olduğunu bilmesi açısından önemlidir.

1.2.4. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler

Finansal okuryazarlığı incelerken sadece finansal okuryazarlığın ne olduğunu anlamak yeterli değildir. Genel olarak finansal okuryazarlığın ne demek olduğunu kavrayabilmek için finansal okuryazarlığı etkileyen faktörleri de incelemek gerekmektedir. Aşağıda finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler altı başlık altında incelenmektedir. Bunlar; sosyo demografik özellikler, aile geçmişi, zenginlik-servet, zaman tercihleri, finansal memnuniyetsizlik ve umutsuzluk şeklindeki başlıklardır.

1.2.4.1. Sosyo-Demografik Özellikler

Bireylerin birçok farklı alanda incelendiği araştırmalarda çıkan sonuçlar genel bulgular ortaya koymaktadır. Örneğin; daha eğitilmiş bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu, ancak eğitim seviyeleri düşük olan bireylerin ise eğitimlilere göre doğru bir orantıyla finansal okuryazarlık seviyelerinin de düşük olduğu ortaya konmuştur (Beres and Huzdik, 2012).

Bernheim (1998) yapmış olduğu araştırmalarda erkeklerin ve beyaz ırklının hem finansal hem de makroekonomik sorular karşısında oldukça iyi bir performans gsterdiklerini vurgulamıştır. Lyons ve arkadaşları (2007) ise İspanyolların beyazlara gbre kredi puanları ve raporlar konusunda daha az bilgiye sahip olduklarını bulmuşlardır.

Genel olarak saptanmış olan ise, yksek bir eğitim seviyesine sahip olmak kredi raporları ve kredi puanlarını daha iyi anlama ve genel olarak finansal bilginin daha yksek seviyelerde olması ile ilişkilidir (Monticone, 2011:10-11).

1.2.4.2. Aile Geçmişi

Lusardi vd. (2010) U.S. National Longitudinal Survey of Youth ‘tan almış olduğu verilerle yapmış olduğu çalışmasında sosyo-demografik ve bilişsel yeteneğe ek olarak finansal okuryazarlığın aile geçmişinden de etkilendiğini vurgulamaktadır. Bu araştırmaya gbre, finansal okuryazarlık seviyesi, özellikle annenin eğitim dzevine, özel ya da emeklilik serveti gibi çocuklara gelecekte miras bırakılıp bırakılmayacağına bağlı olarak değişiklik gstermektedir. Burada bulunan sonuca bakılacak olunursa çocukların almış olduğu mirası etkili alanlarda değerlendirebilmek için finansal okuryazar olmak istedikleri anlaşılabilir.

1.2.4.3. Zenginlik- Servet

Delavande ve ark. (2008) finansal bilgi edinmeyi inceleyen, zenginlik ile finansal okur-yazarlık edinimi arasında bir bağ oluşturan ve beşeri sermaye yatırımının bir turu olan basit bir teorik çerçeve önermektedir. Bu çerçeveye gbre, finansal bilgi, ortalama varyans sınırındaki maksimum risk seviyesinde yatırımcıların varlıklarının getirisini beklenen oranlardan daha yksek seviyelerde almasını sağlamaktadır. Bbylece yatırımcılar finansal varlıklarına ilişkin yksek riske gbre ayarlanmış indirimden yararlanarak herhangi bir maliyet, zaman ve çaba kaybı olmadan finansal bilgi edinme

yoluyla yatırım kararı vermektedirler. Bu nedenle, bu modele göre, varlıklı kişilerin finansal bilgileri elde etmeleri için daha büyük bir teşvik gerekmektedir.

Bireyler finansal okuryazar olabilmeleri için gereken becerileri kendi kendilerine de edinebilmektedirler. Çağımızın en büyük icatlarından biri haline gelen internet sayesinde ve/veya tanıdıklarından, kitle iletişim araçlarından finansal bilgi edinebilmektedirler. Finansal okuryazar olabilmek için yeterli bilgi donanımına sahip olmak kuşkusuz zaman almaktadır. Yeterli zenginliğe sahip olan bireyler ise hiçbir finansal bilgiye ihtiyaç duymadan servetlerinin oldukça küçük bir dilimini finansal danışmanlara ayırarak her türlü finansal uygulamaya erişebilmektedirler. Ancak bu bireylerin daha fazla finansal işlem yapıyor olması diğer bireylere göre daha fazla finansal okuryazar olduğunu göstermemektedir.

1.2.4.4. Zaman Tercihleri

Meier ve Sprenger yapmış oldukları bir çalışmada, 870'den fazla bireye kısa dönemli, ücretsiz kredi danışmanlık ve bilgilendirme hizmeti sunmuşlardır. Bireylerden %55'i bu hizmeti almayı kabul etmiştir. Yazarlar bağımsız bir şekilde hem programa seçilen hem de seçilmeyen bireyler için bu hizmeti kullanıp kullanmayacakları hakkındaki seçimlerini teşvik ederek zaman tercihlerini ortaya çıkarmışlardır. Sonuçlarda iki grubun ölçülen iskonto faktörlerinde keskin bir farklılık gözlemlenmiştir. Sonuçlar göstermiştir ki, kredi danışmanlık programına dahil olan bireyler bu programa dahil olmayan bireylere göre gelecekte daha az finansal bilgiye sahip olmak istemektedirler. Bu nedenle bireysel zaman tercihleri gelecekte kimin finansal okuryazar olup kimin olmayacağını gösterebilmektedir (aktaran Monticone, 2011:12). Yapılan araştırmada kredi danışmanlık hizmeti alan bireylerin almayanlara göre daha az finansal okuryazar olmak istemektedir. Finansal kararlarını kendileri almak yerine bunu başkalarına yaptırabilen bireylerin bilgi sahibi olmaya ihtiyaç duymadıkları görülmektedir.

1.2.4.5. Finansal Memnuniyet

Finansal memnuniyet finansal okuryazarlığı etkileyen olumlu faktörlerden bir tanesidir. Daha fazla finansal okuryazarlık, bireylerin masraflarını karşılayabilmeleri için daha fazla beceriye sahip olmalarına, tasarruf hedeflerini geliştirmelerine ve finansal yaşamlarını refah içinde geçirebilmek için sahip oldukları becerilerini geliştirmelerine yardımcı olarak finansal memnuniyetlerini de artırmaktadır (Murphy, 2013:74).

Loibl ve Hira (2005), bireylerin finansal uygulamaları kendi kendilerine öğrenmeleri aracılığıyla finansal okuryazarlık seviyelerini yükseltmelerinin daha mümkün olduğunu belirtmekte, aynı zamanda daha fazla finansal okuryazar olarak finansal memnuniyetlerini sağladıklarını bunun da kariyer yaşamlarında pozitif bir etkiye sahip olduğunu vurgulamışlardır. Bunun adına Nedensel İlişkiler Hipotezi demişler ve birbirini takip eden dört süreçle açıklamışlardır. Aşağıdaki tabloda nedensel ilişkiler hipotezinden yola çıkılarak kendi kendine finansal öğrenmenin ne gibi uygulamalara zemin hazırladığı gösterilmektedir.

Şekil 1: Nedensel İlişkiler Hipotezinden Oluşturulan Kendi Kendine Finansal Öğrenme

Kaynak: Loibl, C., Hira T., (2005), Self-Directed Financial Learning and Financial Satisfaction, Journal of Financial Counseling and Planning, pp:14.

Tablodan da anlaşılacağı gibi birey kendi kendine öğrenme sayesinde kazandığı finansal becerilerini hayata geçirerek finansal yönetim uygulamalarını daha etkin bir şekilde yürütmektedir. Finansal uygulamalarda elde ettiği başarılar bireyin finansal

açından memnun olmasını sağlamakta ve bu şekilde finansal yaşamdaki mutluluğu iş hayatına yansımaktadır. Kariyer memnuniyetine sebep olan finansal memnuniyet bireylerin daha fazla finansal okuryazar olmalarına katkıda bulunmaktadır.

Aynı zamanda finansal memnuniyetsizlik de finansal okuryazarlığın geliştirilmesini teşvik etmektedir. Finansal stres psikolojik olarak zararlı olmasına rağmen bireylerin finansal memnuniyetlerini artırmaları için daha fazla finansal okuryazar olmalarını teşvik etmektedir (Folkman and others 1986; Liem and Liem 1988; Ullah 1990; Walker 1996'dan aktaran: Murphy, 2013:74).

1.2.4.6. Umutsuzluk

Araştırmalar umutsuzluğun finansal davranışlar ve refah üzerinde olumsuz sonuçları olduğunu göstermektedir. Örneğin; Brown (2011:77-78) depresyon ve umutsuzluk duygusunun daha fazla borçlanmaya ve emeklilikte daha az servete neden olduğunu belirtmekte ve emeklilikte karşılaşılabilecek sorunlara karşı korunmak için bu bireylerin finansal eğitim alması gerektiğini önermektedir.

Umutsuzluk ve finansal okuryazarlık arasında ters orantı bulunmaktadır. Öğrenilmiş çaresizlik teorisi, kaçınılmaz olaylarda bireylerin içinde buldukları durumları değiştirmeleri için gerekli olan motivasyonlarının azaldığını savunmaktadır (Dweck 1975; Diener and Dweck 1980; Hiroto and Seligman 1975; Maier and Seligman 1976'dan aktaran: Murphy; 2013:74). Her ne kadar öğrenilmiş çaresizlik üzerinde pek çok çalışmalar yapılmış ve kabul görmüş bir kavram olsa da güvenli emeklilik ve finansal kararlar alma gibi finansal uygulamalarda uygulanmamıştır. Ancak öğrenilmiş çaresizlik teorisini finansal uygulamalara uyumlamak gerekirse, daha az finansal okuryazar olan bireylerin finansal ilerlemelerinin daha zor olduğu ve bu durumu değiştiremeyeceklerini düşünerek umutsuzluğa düşmeleri onların finansal durumlarını olumsuz etkilemektedir (Murphy; 2013:74).

1.2.5. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi

Hunt (1940) finansal okuryazarlığı geliştirmek için, bir eğitim almak ve bu eğitimi yeterlilik haline dönüştürmeyi öğrenmek gerektiğini söylemekte ve ayrıca finansal yeterliliğin okullarda alınan geleneksel ekonomi dersleriyle sağlanamayacağını da belirtmektedir (Hunt (1940)'dan aktaran: Kehiaian ve diğerleri; 2012:143).

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için bireylerin üzerlerine düşen bazı sorumlulukları yerine getirmeleri gerekmektedir. Ancak bu şekilde finansal okuryazarlığın geliştirilmesi mümkün olmaktadır. Bunun için bireyin elde etmesi gereken bazı özellikler şu şekilde sıralanabilir (FSA,1999'dan aktaran: Mason and Wilson,2000:6):

- Kişisel finans bağlamında aritmetik ve bilgi teknolojileri becerilerini geliştirme
- Paranın çeşitlerinin nasıl kullanılması gerektiğini anlama ve uygulayabilme
- Finansal bilgi ve önerilere erişebilme, bunları sorgulayabilme, değerlendirebilme ve yorumlayabilme
- Finansal kararların sonuçlarıyla ilgili tüketici hak ve sorumluluklarını bilme
- Finansal ihtiyaçlarına uygun çözümler bulmak için riskleri ve getirileri karşılaştırabilme

Günümüzün sürekli gelişen ve değişen dünyasında etkin finansal kararlar almak ve bunları etkili bir şekilde uygulayabilmek için belli bir finansal bilgi seviyesine ulaşmak gerekmektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin artması kendi öz çabalarıyla olabilmektedir, ancak finansal alanda kendilerini geliştirmek için belli programlara, eğitimlere ve öğretici faaliyetlere ihtiyaç duymaktadırlar. Bireyin kendi öz çabası finansal bilgi seviyesini artırmak için yeterli olmamaktadır. Daha çok finansal okuryazar bireye ulaşmak isteniyorsa bunun için hükümetlere düşen belli görevler bulunmaktadır.

OECD'nin "Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness" hükümetlere şu tavsiyelerde bulunmaktadır (2006:3):

- Hükümetler ve ilgili tüm paydaşlar, tarafsız, adil ve koordineli finansal eğitimi teşvik etmelidir.
- İnsanların mümkün olduğu kadar erken eğitim alması için finansal eğitim, okulda başlamalıdır.
- Finansal eğitim finans kuruluşlarının iyi yönetiminin bir parçası olmalıdır ki onun hesap verebilirliği ve sorumluluğu teşvik edilmelidir.
- Finansal eğitim açık bir şekilde ticari tavsiyeden ayırt edilmeli ve finans kuruluşlarının personeli için davranış kuralları geliştirilmelidir.
- Finansal kuruluşlar potansiyel olarak önemli finansal sonuçları olan özellikle uzun vadeli taahhütlerin ya da finansal hizmetlerin müşterilerin anlayıp yorumlayabileceği şekilde kontrol etmeleri teşvik edilmelidir ve küçük baskılar, anlaşılması zor belgelerin önüne geçilmelidir.
- Finansal eğitim programları özellikle temel tasarruflar, borç, sigorta veya emeklilik gibi önemli yaşam planlama yönleri üzerinde odaklanmalıdır.
- Programlar mümkün olduğunca kişiselleştirilmiş ve uygun olduğunda belirli grupları hedefleyen finansal kapasite geliştirmeye yönelik olmalıdır.
- Gelecek emeklileri, mevcut kamu ve özel emeklilik planlarının finansal yeterliliğini değerlendirmek için ihtiyacın farkında yapılmalıdır.
- Yüksek riskli konularda (örneğin dolandırıcılık gibi), finansal müşteriler için ulusal kampanyalar, belirli Web siteleri, ücretsiz bilgi hizmetleri ve uyarı sistemleri teşvik edilmelidir.

OECD'in belirtmiş olduğu tavsiyelere bakılacak olunursa finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için tek ve neredeyse ana temel finansal eğitimden geçmektedir. Finansal eğitim sayesinde bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri artırılabilir.

1.3. FİNANSAL EĞİTİM

Finansal eğitim, finansal okuryazarlığı geliştirmek amacıyla yapılan ve herkes için gerekli olan bir eğitimidir. Finansal eğitim sayesinde bireyler daha etkili kararlar alabilmekte ve aynı zamanda bilgilerini nasıl kullanmaları gerektiğini anlayabilmektedir. Finansal eğitim bir tavsiye niteliğinde algılanmamalıdır. Çünkü verilen eğitimler genel olarak bireyin farkındalığını artırmak ve finansal hayatında nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda yardımcı olmaktadır. Bu başlık altında finansal eğitimin tanımı ve kapsamı, finansal eğitimin önemi ve finansal eğitimin yararları açıklanmaktadır.

1.3.1. Finansal Eğitimin Tanımı ve Kapsamı

Finansal eğitim, para ve para kullanımının önemini anlama ya da bunun hakkında bilgi edinme anlamına gelir. Bu kelimenin tam anlamıyla parayı akıllıca kullanma olarak özetlenebilir. Finansal okuryazarlık, finansı anlama yeteneğidir. Daha spesifik olarak bakılacak olursa, bir bireyin kendi finans anlayışı doğrultusunda etkin ve bilinçli bir biçimde kararlar almasını sağlayan bilgi ve beceriler kümesi olarak ifade edilebilir (Norman, 2010:200).

OECD (2008) finansal eğitimi şöyle tanımlamaktadır: “Finansal eğitim, tüketicilerin, yatırımcıların finansal ürün ve kavramları kavrayışlarını geliştiren, bilgilendirme ve öğretme yoluyla finansal riskler ve fırsatların farkında olmalarını, bilinçli seçimler yapmalarını, yardım için nereye başvuracaklarını öğrenmelerini, finansal refahlarını geliştirecek bir güven ve yetenek geliştirmelerini sağlayan süreçtir.”

Finansal piyasalardaki ürün ve hizmet çeşitliliğinin günden güne hızlı bir şekilde artış göstermesi bireylere finansal karar vermeleri için farklı alternatifler sunmasıyla birlikte aynı zamanda bireylerin birçok riske katlanmaları gerektiğini de göstermektedir. Finansal okuryazar bir birey, bireysel finansal sorunlarını konuşabilir, tartışabilir, yorumlayabilir ve parayla olan ilişkisini anlayabilir (Vitt, 2005:9). Finansal okuryazarlık, dünyanın ekonomik ve finansal kalkınma çabaları için önemli bir

konudur. Dünyada finansal okuryazar kişiye olan ihtiyaçla gerçeklik arasında ciddi bir fark vardır. Toplumlar için finansal okuryazarlık bir zorunluluktur (Yılmaz, 2011: 65). Bu nedenle finansal eğitim bireylerin gündelik yaşamlarında oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bireylerin hayatları boyunca finansal karar vermeleri devam edeceğinden finansal anlayışlarını geliştirmelerine ihtiyaçları vardır.

Finansal okuryazarlık eğitimi farklı şekillerde de adlandırılmaktadır. Bunlar; yatırım eğitimi, ekonomik eğitim, finansal eğitim, tasarruf eğitimi, emeklilik eğitimi, kişisel finans çalışan eğitimi, işyeri finansal eğitimi, tüketici eğitimi, tüketici finansman koruma eğitimi, para yönetimi eğitimi, emeklilik tasarrufu eğitimi ve emeklilik eğitimidir. Bu eğitimler kişinin hayatı boyunca yapacağı seçimlerde kendini geliştirebilmesi ve para yönetimi konularını müzakere etme yeteneğini kazanabilmesi için verilen eğitimlerdir (Vitt, 2005:9).

Tüketiciler artık işsizlik, varlıklarının taksitli satışı ve sağlık sorunları da dahil olmak üzere birçok konuda daha fazla finansal güvensizlikle karşı karşıya kalmaktadırlar, aynı zamanda hükümetler de talebi canlandırmak ve kredi akımlarını teşvik etmek için çalışmaktadırlar. Gelecekte krizleri önlemek için bu politikaların hanehalkının rasyonel karar vermesiyle birlikte hareket etmesi önemlidir. Etkin finansal eğitim ve bilinçlendirme kampanyası, bireylerin finansal riskler ve ürünleri anlamasına ve kişisel koşullara uyarlanmış daha iyi kararlar almalarına yardım eder. Onların politika eylemleri ve reformları anlamalarına yardımcı olur. Finansal eğitim de finans kuruluşlarının uygulamalarının daha verimli, şeffaf ve rekabetçi olmasına katkıda bulunur. Daha eğitilmiş vatandaşlar da izlenen pazarlara dolaylı da olsa yardımcı olabilirler (OECD,2009:7-8).

1.3.2. Finansal Eğitimin Önemi

Finansal okuryazarlık, bireyin finansal dünyayı anlama, takip etme ve başarılı bir şekilde işlerini yönetebilmesi için sahip olması gereken becerilerdir (Plakalovic, 2012:136).

2008 küresel finansal krizin ardından finansal okuryazarlık ve bütçe kontrolü kavramları daha da önem kazanmaya başlamıştır. Finansal kriz, borçların birikmesine yol açan bireyler tarafından finansal bilgi eksikliklerini ve bu yöndeki zayıflıklarını ön plana çıkarmıştır. Bu koşullar, özellikle bu krizden sonra bireylerin ne ölçüde borç birikimini önleme ve bütçe kontrolü yapma niyetinde olup olmadığı sorusunu gündeme getirmiştir. Sonuç olarak bütçe kontrolü ya da bütçeleme, borç birikiminin olumsuz sonuçlarını önlemede kişisel finansını yönetmek için bir strateji olarak görülmüştür (Shahrabani, 2012:156).

Günden güne gelişen ve sürekli olarak değişen finansal piyasalarda bireylerin etkili bir şekilde hareket edebilmesi için finansal eğitime ihtiyaç vardır. Finansal eğitimin önemini anlamak için öncelikle neden önemli hale geldiğini anlamak gerekmektedir. Aşağıdaki başlıklarda Aktaş (2011)'ın belirtmiş olduğu nedenler verilmektedir.

- *Finansal enstrümanlarda yaşanan gelişmeler*
- *Ürün çeşitliliğinin artması, ürünlerin daha karmaşık hale gelmesi*
- *Çapraz ürün satışlarının artmasının beraberinde getirdiği bilgi ihtiyacı*
- *Finansal enstrümanların henüz yeterince bilinmeyen bir alan olması*
- *Finansal piyasaların daha karmaşık hale gelmesi*
- *Finansal yatırım araçlarına olan ilginin artması*
- *Bireyler tarafından finansal yatırım araçlarının kullanımının artması*
- *Kredi, emeklilik ve sigorta gibi ürünlerde bireysel sorumluluğun artması*
- *Yaşam süresinin uzaması, geleceğe dönük planlama yapılması gerekliliği*

Aynı zamanda finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olması da finansal eğitimin ne derece önemli bir kavram olduğunu göstermektedir (Aktaş, 2011).

- *Çoğu tüketicinin gerekli bilgi ve donanıma sahip olmaması*
- *Sigorta, emeklilik ve bankacılık gibi temel ürünlerde bilgi eksikliği*
- *Temel finansal ve ekonomik konulardaki (faiz, getiri, enflasyon vb.) bilgi eksikliği*
- *Finansal ihtiyaçların değerlendirilmesindeki yetersizlikler*
- *Geleceği planlamaya yönelik öngörü yetersizliği*

- *Kişisel ihtiyaçları en iyi biçimde karşılayacak araçların seçimindeki yetersizlikler*
- *Bilişim sistemlerinin yeterince etkin kullanılmaması*
- *Algı yanılgılarının halen devam etmesi*

Yukarıda belirtilmiş olan nedenlerden dolayı finansal eğitim daha da önem kazanmaktadır. Artık finansal eğitim bir ihtiyaç değil zorunluluktur. Bireyler finansal olarak daha donanımlı olduklarında ve buna dayalı olarak daha etkin kararlar vermeye başladıklarında, finansal yaşamlarındaki etki özel yaşamlarında da pozitif bir etki gösterecektir. Aynı zamanda bireyin doğru ve etkili kararlar alması sadece kendi yaşamını değil, içinde bulunduğu toplumu da olumlu bir şekilde etkilemesi mümkün olacaktır.

1.3.3. Finansal Eğitimin Faydaları

Finansal okuryazarlık bireyler, toplumlar, hükümetler ve finansal piyasalar için önemli bir kavramdır. Finansal okuryazarlık seviyeleri bireylerin hayatına bir etkide bulunabileceği gibi aynı zamanda bireyin içinde bulunduğu topluma da doğrudan ya da dolaylı bir etki gösterecektir. Finansal eğitim sadece bireylerin refahının artmasını sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal refah artışına ve finansal piyasaların daha etkin çalışmasına, dolayısıyla finansal ve ekonomik istikrara da katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle finansal eğitimin faydalarını değerlendirirken bireysel refaha olan katkısı, finansal piyasalara olan katkısı ve toplumsal refaha olan katkısı olarak üçe ayırmak mümkündür.

1.3.3.1. Bireysel Refaha Katkısı

Bireyler giderek finansal anlamda daha fazla sorumluluk almaya başlamaktadır. Bundan on yıl öncesine kadar bireyler emeklilik planlarını devlet üzerinden yaparken şuanda emeklilik yaşamlarına birey olarak kendileri de katkıda bulunabilmektedir. Bireysel emeklilik sistemi, insanlara geleceğini devletin ellerine bırakmama ve gelecek

planlarına kendi başına da katkıda bulunabilme imkanı tanımaktadır. Finansal eğitim sayesinde bireylerin daha optimum kararlar alması kendi refahlarını sağlayabilecekleri anlamına gelmektedir.

Bireylerin finansal konulardaki farkındalıklarının artırılması, finansal piyasa araçları hakkında bilgi sahibi olması ve bu şekilde finansal ürünlerin etkin kullanımının artırılması finansal eğitim sayesinde olurken, bireyler finansal konularda daha sorumlu davranmaya yönlendirilmektedir. Bireylerin özellikle bütçe planlarını yaparken, aktif ve pasif durumlarını daha dikkatli bir şekilde planlayacakları öngörülmektedir. Örneğin; pasif tarafında, bireylerin kredi kartını daha dikkatli bir şekilde kullanmaları borçluluk oranlarını doğrudan etkileyecektir. Benzer şekilde, aktif tarafında da tasarruflarını ve/veya emeklilik planlarını dikkatli yapmaları dengeli ve düzenli bir hayat planı yapabilmelerine katkıda bulunacaktır (TCMB, 2011a:82).

1.3.3.2. Finansal Piyasalara Katkısı

Finansal eğitimle finansal farkındalıkları artırılan bireyler daha bilinçli birer tüketici olarak kendileri hakkında daha optimal kararlar verebilecek ve böylelikle daha uygun finansal ürünleri seçebileceklerdir. Bu durum finansal piyasaların etkinliğinin artmasına katkıda bulunacaktır (TCMB, 2011a:83).

Finansal eğitim sayesinde bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin artırılması, kendilerine en uygun finansal ürünü seçme aşamasında finans kuruluşlarından daha fazla bilgi talep etmelerini sağlayacak ve bu da finansal kuruluşların şeffaflık ve açıklık ilkelerinin daha etkin olmasını mümkün kılacaktır.

1.3.3.3. Toplumsal Refaha Katkısı

Bireylerin finansal farkındalıklarının artırılarak finansal okuryazarlıklarının sağlanması bireysel refahlarına katkıda bulunurken aynı zamanda doğrudan olarak toplumsal refaha da katkı sağlamaktadır. Alınan yanlış kararlar piyasayı olumsuz

etkileyebileceği gibi bunun toplumsal refaha dönüşümü de negatif olacaktır. Ancak alınan doğru kararlar piyasa etkinliğini artırdığı gibi bunun toplumsal refaha da pozitif katkıları olması kaçınılmazdır.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre yüksek finansal okuryazarlık seviyesine sahip olan bireylerin tasarruf yapma eğilimleri fazla olduğundan yatırım seviyelerine katkıları da olumlu olacaktır (Beres and Huzdik, 2012:301). Bu bireylerin tasarrufları finansal kuruluşlar aracılığıyla değerlendirildiğinde, yaratılan fonlar diğer kaynaklara aktarılarak bireylerin ve işletmelerin kredi çekmelerinde rol oynayacak, bu da ekonominin canlanmasına ve büyümesine katkıda bulunacaktır (TCMB, 2011a:84).

2. BÖLÜM

PARA VE PARA YÖNETİMİ

Finansal okuryazarlığı açıklarken paradan bahsedilmektedir. Paranın kullanımı, anlaşılması ve yorumlanması gibi konular üzerinde durularak tanımlamalar yapıldığından para ile ilgili açıklamalar da yapmak gerekmektedir. Finansal okuryazarlık paranın etkin yönetimi olarak adlandırıldığına göre para yönetimi konusunda çalışmayla ilgili olan alt başlıklara değinmek faydalı olacaktır. Bu nedenle bu bölümde paranın tanımı, paranın fonksiyonları, para yönetimi içerisinde finansal planlama ve bütçe ve bütçeleme konularına yer verilmektedir.

2.1. PARANIN TANIMI

Para, toplumumuzda hatta gezegenimizde en yanlış anlaşılan metadır. Her şeyden daha çok paranın neden olduğu çatışmalar, boşanmalar ve anlaşmazlıklar söz konusu olmuştur. Paraya karşı daha sağlıklı tutum sergileyebilmek için, paranın tarafsız bir araçtan daha fazlası ya da eksigi olduğunu anlamak gerekmektedir (Stovall and Maurer, 201:1).

Parayı tanımlarken tek bir tanım yapmak mümkün değildir. Para durağan değil, sürekli değişebilen, dinamik bir yapıya sahiptir. Bunun anlamı toplumdaki topluma değişim göstermesi, aynı zamanda toplum içerisinde de zamana bağlı olarak değişim göstermesidir. Para kelimesi, Türkçe'ye Farsça'da "pare" sözcüğünden geçmiştir. TDK (2013c)'da para sözcüğü; 'Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı, nakit' olarak tanımlanmaktadır. Ancak iktisatçılar parayı, mal ve hizmet alımında ve borçların ödenmesinde genel kabul görmüş her şey olarak tanımlar. Günlük yaşamda kullanılan "para" sözcüğü ile iktisat dilinde kullanılan "para" sözcüğü tam olarak birbirini karşılamamaktadır. İnsanlar günlük yaşamda konuşurlarken birbirlerine 'Paran var mı?' diye sorduklarında aslında karşı tarafın anladığı 'Nakdin var mı?' dir. Ancak iktisatçılar parayı sadece nakit olarak görmemekte; çek, mevduat hesabı, tahvil, hisse senedi gibi araçlar eğer mal ve hizmet alımında ve borçların

ödenmesinde kullanılabiliriyorsa bunların da para tanımına dahil edileceğini savunmaktadır (Alkin vd.,2005:359). Bu yüzden paranın sabit bir tanımı olamayacağı için iktisatçılar paranın fonksiyonlarını sıralayarak, bu fonksiyonlara sahip olan her şeyin para olarak tanımlanabileceğini savunurlar. Bu fonksiyonlar genel kabul görmüş fonksiyonlardır ve üçe ayrılmaktadır.

2.2. PARANIN FONKSİYONLARI

Paranın değişim aracı olma, hesap birimi olma ve değer saklama aracı olma fonksiyonları bulunmaktadır. bu fonksiyonlar aşağıda başlıklar halinde incelenmektedir.

2.2.1. Paranın Değişim Aracı Olma Fonksiyonu

Satın alınan mal ve hizmetlerin bedelinin ödenmesinde kullanılan nesnedir. İnsanlar ve işletmeler ellerinde bulunan mal ve hizmetleri parayla değiştirmekte, elde etmiş oldukları parayla da mal ve hizmet satın alabilmektedirler. Bir değişim aracı olarak kullanılan para, mal ve hizmetlerin el değiştirmesi sürecini basitleştiren ve oldukça hızlı ilerlemesini sağlayan bir araç özelliğini taşımaktadır (Alkin vd.,2005: 360).

Paranın icadı öncesinde insanlar temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için almış oldukları mal/hizmet karşılığında mal/hizmeti sunan kişiye farklı türden bir mal/hizmet vermek zorundaydı. Örneğin; bir insanın domates tarlası var ise satın almış olduğu 1 kg et karşılığında 5 kg domates veriyordu. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi para icat edilmeden önceki zamanlarda takas sistemi geçerliydi ve insanlar temel ihtiyaçlarını karşılamak için bir şey satın alırken, satış yapacak kişinin de ihtiyaçlarını karşılayabilecek mal/hizmetlerini sunması gerekirdi. Bu takas işlemini yaparken takas oranını da anlaşarak belirlemek gerektiğinden işlemler hem zaman almakta hem de zorlaşmaktaydı. Paranın icat edilmesi ile birlikte takas işlemleri de kolaylaşmış oldu ve insanların istedikleri her şeyi paraları oldukça satın almaları mümkün hale geldi.

2.2.2. Paranın Hesap Birimi Olma Fonksiyonu

Paranın diğer bir fonksiyonu ise hesap birimi olmasıdır. Ekonomilerde oldukça çok sayıda mal ve hizmet sunulmaktadır. Bir ekonomide para birimi ne ise fiyatlar da o para birimi üzerinden hesaplanır. Paranın olmadığı takas ekonomilerinde bunu hesaplamak gerekirse üç malın olduğu bir ekonomide malların fiyatlarını belirlemek zor olmayacaktır ancak mal sayısı arttıkça durum karmaşıklaşacak ve fiyatların belirlenmesi neredeyse imkansız hale gelecektir (Çağlarımak Uslu vd., 2013:5). Para, malların ve hizmetlerin değerlerini ölçmek açısından önemli bir araçtır. Para olmasaydı, mal ve hizmetlerin değerlerinin ölçümünün güçleşmesi ve belki de adaletsiz bir uygulamaya neden olması kaçınılmaz olurdu. Çünkü binlerce mal/hizmetin bulunduğu ekonomide mal/hizmetlerin değerlerinin ölçülmesi imkansız denecek kadar karmaşık ve zor olurdu. Örneğin; bir kilogram domatesle bir kilogram patatesin birbirine eşit olması akılda kalıcı olabilirdi ancak bu malların diğer mallara karşı değerlerini ölçmek gerektiğinde insanların her bir malın karşılığını bilmesi gerekirdi. Paranın icadı ile birlikte mal ve hizmetlerin belirli bir para birimi üzerinden fiyatlarını belirlemek hem hayatı kolaylaştırmakta hem de ekonomileri karmaşık bir hal almaktan kurtarmaktadır.

2.2.3. Paranın Değer Muhafaza Aracı Olma Fonksiyonu

Paranın üçüncü fonksiyonu da değer muhafaza aracı olma fonksiyonudur. Bir değer saklama aracı olarak kullanılan para, gelirin elde edilmesinden harcanmasına kadar geçen süre içinde satın alma gücünü muhafaza etmek amacıyla kullanılır. Örneğin; şuanda kişinin elinde ne kadar parası varsa o kadarlık satın alma gücüne sahiptir (Şıklar, 2007:7). Ancak paranın üstlenmiş olduğu değer muhafaza aracı olma fonksiyonu, ülkedeki mal ve hizmetlerin fiyatlarının seyrine bağlıdır. Örneğin; şuanda ülkedeki mal ve hizmetlerin fiyatları iki katına çıksa kişinin elinde bulundurduğu para ile satın alma gücü yarı yarıya düşmüş olur. Tersine bir durumda ülkedeki fiyatlar yarı yarıya düşse kişinin elinde bulundurduğu para ile satın alma gücü iki katına çıkmış olur (Alkin vd.,2005: 361).

2.3. PARA YÖNETİMİ

İnsanların faturalarını nasıl ödeyeceği, paralarını nasıl idare edeceği, paralarını kullanmak için nasıl bütçe ve plan yaptığıyla ilgili her konu para yönetimi olarak adlandırılmaktadır. Para yönetimi finansal okuryazarlık açısından bakıldığında en önemli başlıktır. Çünkü bireyin parasını yönetebilmesi hayatını yönetebilmesi anlamına da gelmektedir. Finansal okuryazar olarak nitelendirilecek bireylerin kesinlikle paralarını etkili bir biçimde yönetmesi beklenir. Çalışma gereği para yönetimi başlığı altında bütçeleme ve finansal planlama konuları işlenecektir.

2.3.1. Finansal Planlama ve Önemi

Finansal planlama kişinin finansmanının uygun yönetilmesi aracılığıyla finansal hedeflerinin karşılanması sürecidir. Yaşam hedefleri kişiden kişiye ve refah düzeyinden refah düzeyine değişmektedir. Çoğu insan için en önemli finansal hedefler, bir ev satın alma, çocukların eğitimleri için tasarruf yapma ve emeklilik planlarından oluşur. Hedefler; altı ay içinde kredi kartı borçlarını ödemek gibi kısa dönemli, iki yıl içinde satın alınacak evin peşinatını karşılamak için tasarruf gibi orta vadeli ya da on beş yıl içinde çocukları üniversiteye göndermek gibi uzun vadeli olabilir (Pompian, 2012:202).

Planlama bir yönetim fonksiyonudur. Hem işletmeler hem de bireyler bir planları olmadan başarıya ulaşamazlar. Planlar belirlenen hedeflere ulaşmada kilit rol üstlenirler. Başarılı bir para yönetimi için yapılması gereken, kişisel finansal planı geliştirmek ve ona uygun davranmaktır. Araştırmalar gelirleri ne olursa olsun bir finansal planı olan bireylerin daha fazla para kazanma eğiliminde olduklarını ve bunun için daha uygun kararlar aldıklarını göstermiştir. Ayrıca yazılı bir finansal planın zihinde oluşturulan plandan daha etkili olduğu görülmektedir. Yazılı olarak planı görmek hedeflere ulaşmak için gerekli olan eylemleri hatırlamaya ve tek başına hafızaya güvenmek yerine daha kolay bir şekilde ilerlemeyi kontrol etmeye yardımcı olur (uri.edu, 2013:1).

Profesyonel, etik ve yetkin finansal planlama hizmetlerini teşvik ederek kamu yararına hizmet veren ve kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak 1985'te kurulan Certified Financial Planner'a göre finansal planlama süreci altı adımdan oluşmaktadır ve bu adımlar bireylere üç önemli noktada yardımcı olmaktadır (letsmakeaplan.org, 2013):

- Mevcut finansal durumun incelenmesi: bireyin mevcut varlık ve borçlarının saptanması
- Gelecekteki finansal hedeflerin belirlenmesi
- İlerlemenin ölçülmesi: finansal hedeflere ulaşmak için gerekli olan adımlar (plan)

Görülmektedir ki bir finansal plan yapmadan önce birey hakkında bazı bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Öncelikle mevcut finansal durumun ne olduğu ortaya koyulması gerekmektedir ki bu sayede belirlenen hedeflerin ne ölçüde gerçekçi olduğu ortaya çıkmalıdır. Örneğin; asgari ücretle çalışan bir işçinin kısa vadede Porsche marka araba alacağım demesi gerçek dışı bir hedeftir. Mevcut finansal durum incelenmeden yapılacak bir finansal plan ile hedeflere ulaşmak mümkün olmayacağından hayal kırıklığı olmaktadır. Mevcut durum incelemesi yapıp bu duruma uygun finansal hedefler koyulduktan sonra bu hedeflere nasıl ulaşılması gerektiğinin araştırılması gerekmektedir. Bunun için bir finansal plana ihtiyaç duyulmaktadır ve planlama süreci hedefin gerçekleşme süresi kadardır. Her ne kadar belirlenen hedefler doğrultusunda bir plan oluşturulsa da hedef gerçekleşince planlama süreci sona ermeyebilmektedir. Çünkü bireyler refah düzeyleri doğrultusunda kendilerine sürekli yeni hedefler koymaktadırlar. Örneğin; ilk hedefim ev almak diyen bir birey ev aldıktan sonra kendisine arabayı yenilemek ya da yeni bir araba almak gibi yeni bir hedef koyabilmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinden de anlaşılabilceği gibi birey, hayatını devam ettirebilmesi için kendisinin ve ailesinin güvenlik ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra bir yere ait olma ihtiyacı hissedecektir ve günümüz toplumları belli gruplar içerisine girme yolunun refah düzeyinin yüksek olması gerektiğine inandıkları için verilen örnek birçok bireyde gerçekliğini kanıtlayabilmektedir.

Finansal planlama, kişinin finansal olarak şunda nerede olduğu ve potansiyel olarak yaşam hedeflerini ve bu hedeflere ulaşmak için nereye gidilmesi gerektiğini gösteren bir yol haritası gibidir (McWaters, 2005:196).

Bir finansal plan kişinin finansal yaşamına belli bir yön sağlayarak hedeflere ulaşmada faydalı bir aracı olmaktadır. Aynı zamanda bir plan, alınan finansal kararların diğer finansal kararları nasıl etkilediğini anlamayı sağlamaktadır. Örneğin; eğer bir kimse ev satın almak için banka kredisi kullanırsa, çocuklarının eğitim masrafları için tasarruf yapma olasılığını azaltmış olur. Tüm finansal planlar birbiriyle ilişkilidir. Bütünsel olarak bir finansal kararı inceleyerek birey finansal hedeflerinin kısa ve uzun vadeli etkilerini görebilmektedir. Bir plan, bireyin yaşamın sürekli değişen koşullarına uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır ve aynı zamanda hedeflere ulaşmada doğru yolda olup olmadığını bilmek bireylere güven duygusu vermektedir (Pompian, 2012:202). İyi bir plan istenen sonuçlara ulaşmak için mevcut kaynakları göz önüne almakta ve hedeflere ulaşmak için iyi bir yol olabilmektedir. Finansal hedeflere ulaşma konusunda bazı nihai düşünceler bulunmaktadır, bunlar şu şekilde sıralanabilir (Pompian, 2012:212);

- Ölçülebilir finansal hedefler belirlenmelidir.
- Finansal kararların diğer finansal kararları nasıl etkilediği anlaşılmalıdır.
- Finansal plan periyodik olarak yeniden düzenlenmelidir.
- Finansal planın sadece zenginler için ya da sadece yaşlılar için olduğu düşünülmemelidir.
- Yatırım ile finansal planlama karıştırılmamalıdır.

Finansal planlama dinamik bir süreçtir ve bireyin finansal hedefleri yaşam tarzına veya miras, evlilik, doğum, ev satın alma ya da iş durumu değişikliği gibi durumlarda değişiklikler göstermesi nedeniyle yıllar içinde değişebilir.

Doğru bir finansal plan gelecekte daha kolay hareket etmeyi ve daha uygun kararlar almayı sağlar. Planlama bireyin hayatında kendinden emin ve olası gelişmelere karşı daha hazırlıklı olmasını sağlar. Başarıyı yakalamak için bugün alınan kararların hayatı nasıl etkileyebileceğini anlamak ve öngörmek gerekmektedir. Bir plana sahip

olmamak bireylerin kolaylıkla önüne çıkan fırsatları kaçırmamasına ve kendilerine sunulan seçeneklerin farkında olmamalarına neden olmaktadır (McWaters, 2005:15-16). Bu nedenle kısa vadeli dahi olsa bir finansal plana sahip olan bireylerin seçenekler arasından en uygun finansal kararı almaları ve aynı zamanda önlerine çıkan fırsatları değerlendirmeleri mümkün olacaktır.

2.3.2. Bütçe, Bütçeleme ve Önemi

Etkili finansal planlamanın ilk ve belki de en önemli adımı bir bütçe oluşturmak ve onu uygulamaktır. Bütçe, belirli dönemler için düzenlenen gelir ve giderlerin düzenlendiği ayrıntılı bir tablodur. Örneğin; bir bütçe aylık düzenlenmişse beklenmedik durumlar haricinde ay sonunda paranın kalıp kalmayacağını, kalacaksa ne kadar kalacağını göstermektedir.

Bilinçli olarak tasarlanmış olsun ya da olmasın hemen hemen her birey bir finansal bütçe içerisinde yaşamını devam ettirir. Her bireyin diğer bireylerden farklı geliri ve gideri vardır. Bireylerin finansal yaşamlarını organize etme şekilleri de birbirinden farklılık göstermektedir. Bazı bireyler finansal yaşamlarını bir düzen çerçevesinde, ayrıntılı bir şekilde sürdürürler, bazı bireyler ise tamamen hayatın akışına bırakıp plansız bir şekilde yaşarlar. Bireyler zengin olsun ya da olmasın kısıtlı olanaklarla yaşarlar ve gelirlerinin sınırları ne ise harcama, tasarruf ve yatırımlarının sınırı da o düzeydedir. Sahip olunan parayı en etkili şekilde değerlendirebilmek için bireylerin bir bütçe yapması ve ona bağlı olarak yaşaması gerekmektedir (Daniell, 2006:37-38).

Bütçe, hedefine ulaşmak amacıyla belirlenen süre boyunca izlenecek politikanın belirlenmiş bir süreden önce hazırlanan niceliksel ve finansal bir ifadedir. Belirlenen bir hedefi ve gerçek sonuçları karşılaştırarak bu hedefe ulaşmada izlenecek programın oluşturulma sürecidir (McMillan, 2010:99). Bütçe, bireyin para yönetiminde ne kadar başarılı olduğunu, belirlediği hedeflere ulaşma konusunda yeterli olup olmadığını gösterir. Minimum çaba ve maliyetlerle istenilen sonuçlara ulaşmak için bütçe yapmak faydalı olmaktadır. Bir bütçe oluşturma, tüm sorunların çözüleceği anlamına

gelmemektedir, ancak finansal yaşamın etkin bir şekilde ilerlemesine ve finansal istikrarı sağlamada önemli bir adımdır.

İyi bir bütçe sınırların nerede olduğunu ve bu sınırlar içerisinde neler yapılması gerektiğini göstermektedir. Eğer bir yolculuğa çıkılacaksa bütçe nereye kadar gidilmesi gerektiğini söyleyecektir (Daniell, 2006:38). Aynı doğrultuda bakıldığında bütçe finansal bağımsızlığın sağlanmasına yönelik bir adımdır. Bireyin ne kadar geliri olduğunu ve bu gelirin ne sıklıkta nerelere harcandığını dönem dönem gösterebildiği için paranın etkin bir şekilde yönetilmesinde olmazsa olmaz unsurdur. Bütçe beklenmedik durumlarda ortaya çıkan sorunlardan kaçınmak için gerekli olan iyi finansal alışkanlıkları kazandırmaktadır.

Para yönetiminin temelinde yer alan finansal planlama ve bütçeleme parayla olan ilişkinin ana hatlarını oluşturur. Bütçelemenin ana fikri; bireyin kazandığından daha fazla harcama yapmaması, daha açık bir ifade ile harcamalarını düzenli yapmasıdır. Genel olarak bir bütçe, harcama yapılan alanları belirleyen bir finansal rehberdir. Gerçekçi bir bütçe tutarak birey gelecek hakkında daha etkili kararlar alabilir.

Bütçe, bireyin şuanda nerede olduğunu bilmesi ve nereye gideceğini öngörmesi anlamına da gelebilir. Eğer birey finansal okuryazar biri olduğunu belirtiyorsa bu anlamda onun kesinlikle bir bütçesinin olması gerekmektedir. Çünkü bütçe finansal yaşamda zorluklarla karşılaşılması ve finansal istikrarın sürdürülebilmesi için vazgeçilmez bir araçtır.

Bir bütçe bireyin finansal olarak ne yöne gideceğini bulmasına yardım eder. Örneğin; kişi iki yıl içerisinde bir ev satın almak istiyorsa buna uygun finansal stratejileri geliştirmek ve hedefe ulaşmak için belirli kurallara uymak zorundadır. Bunun için bütçe dahilinde finansal kayıtlarını tutması gerekir (Bayazıt Hayta, 2011:68). Ayrıca bir bütçe oluşturularak hedefe giden yoldaki ilerlemeyi ölçmek mümkündür. Finansal kayıtların tutulması ne zaman ne yapıldığını ve harcamaların hangi kalemlere dağıtıldığını görmek açısından önemli bir araç olabilir.

Bir bütçe finansal kontrolün yapılmasına yardımcı olur (darlenemarie.hubpages.com, erişim tarihi: 22.08.2013). Kişi kira, kredi ödemesi, sigorta gibi sabit giderlere ne kadar harcama yaptığını bilerek buna göre yiyecek, eğlence, kişisel bakım gibi değişken giderlere ne kadar harcama yapması gerektiğini ayarlayabilir.

Beklenmedik durumların önceden tahmin edilmesine de bütçe yardımcı olmaktadır. Örneğin; kişinin önceden tahmin ettiği bir ev ya da araba onarım harcaması olacaksa bunu önceden bildiği için para biriktirir ve harcamalarını elindeki paradan karşılar. Kişi gerçekçi bir bütçe tutarak acil durumlara karşı temkinli davranabilir.

Bir bütçe kredi puanının geliştirilmesine yardımcı olur. Örneğin; kişi her ay sabit giderlerini ödedikten sonra elinde kalan parayı görerek kredi kartına daha fazla ödeme yapabilir. Genel olarak toplumumuzda birçok kişinin kredi kartı ödemesini yaparken asgari borç tutarını ödemeyen yeterli olduğunu düşündüğü söylenebilir. Bu yanlış bir kanıdır, çünkü asgari borç tutarını ödemek ekstra faiz ödemelerini engellemez. Sonuç itibarıyla her ay düzenli olarak asgari tutarın üzerinde ödeme yapmak bireyin kredi puanını artırır.

Bireyin bilinçli bir müşteri olmasına da bütçe yardımcı olmaktadır. Kişi harcama yapmadan önce harcama yapacağı kalemin istek mi yoksa ihtiyaç mı olduğunu düşünmelidir. Örneğin; kişi sadece hanehalkının ihtiyacı olan ürünleri satın alırsa gereksiz masraflardan kaçınmış olur. Bir bütçe aynı zamanda bireyin kendi finansal danışmanı olmasına yardım eder. Bütçe, her ay ne kadar harcama yapıldığı ve kalan parayla ne gibi yatırım/tasarruf yapılacağına karar vermek için kişinin önüne net bir tablo koyar.

3. BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA YÖNETİMİNE İLİŞKİN SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ AKADEMİK PERSONELİ ÜZERİNE UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada, Süleyman Demirel Üniversitesi'nde bulunan akademik personelin finansal okuryazarlık durumlarının ve buna bağlı olarak para yönetimi içerisinde yer alan konularda gösterdiği davranışların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca bağlı olarak, üniversite akademik personelinin finansal okuryazarlık konusu başlığı altında finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutumları belirlenmektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Üniversitedeki akademik personelin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye dönük olarak böyle bir çalışmanın daha önce akademik personel üzerine yapılmamış olması, bu çalışmanın önemini ifade etmektedir. Diğer taraftan ise böyle bir çalışmanın sonuçları üniversitedeki akademik personelin finansal eğitimi konusunda bir programa gerek duyulup duyulmayacağını ortaya koyacaktır. Çalışma akademik alanda benzer çalışmalar yapacak kişilere de yardımcı olacaktır. Bu çalışmadaki ana hipotez akademik personelin finansal okuryazar olduğuna dayalıdır.

3.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

H1: Katılımcıların unvanları ile finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri arasında fark vardır.

H2: Finansal durumunu yönetmede başarılı olduğunu belirten katılımcılar para yönetimi ile ilgili tutumlarını ailelerinden öğrenmişlerdir.

H3: Katılımcıların cinsiyeti ile finansal bir karar alırken ilk danıştıkları kişi/yer arasında farklılık bulunmaktadır.

H4: Katılımcıların medeni durumu ile finansal bir karar alırken ilk danıştıkları kişi/yer arasında farklılık bulunmaktadır.

H5: Katılımcıların unvanları ile banka vadeli mevduat hesabının faiz oranı bilgisi arasında fark yoktur.

H6: Katılımcıların cinsiyeti ile kredi kartı kullanım oranları arasında farklılık bulunmaktadır.

H7: Katılımcıların yaşları ile sahip oldukları kredi kartı sayıları arasında fark vardır.

H8: Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartı toplam limitleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H9: Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartına yaptıkları aylık ortalama ödeme arasında anlamlı bir fark vardır.

H10: Katılımcıların cinsiyeti ile kredi kartının aylık faiz oranı bilgisi arasında fark yoktur.

H11: Çocuk sahibi olma ile düzenli para biriktirme alışkanlıkları arasında fark vardır.

H12: Katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile finansal bilgi sorusuna verdikleri cevaplar arasında farklılık bulunmaktadır.

H13: Kendine ait evi olmayan katılımcıların olanlara göre daha fazla düzenli olarak para biriktirme alışkanlıkları vardır.

H14: Katılımcıların para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olma istekleri ile finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri arasında anlamlı ilişki vardır.

3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE VARSAYIMLAR

Araştırma Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personelini kapsamaktadır. Ancak hem maliyet, hem zaman kısıtı göz önünde bulundurulduğunda tüm personele ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle 325 kişiye anket uygulanmıştır.

Bu çalışmada aşağıdaki varsayımlar, araştırmaya gerek duyulmadan doğru kabul edilmektedir:

- Araştırmada, anketi cevaplayanların dürüst davranarak doğru, güvenilir cevaplar verdiği ve soruların hipotezleri test edebilecek bir biçimde hazırlandığı varsayılmaktadır.
- Anketten elde edilen sonuçlar sadece Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personeline yönelik olarak genellenebilir.
- Araştırmada yararlanılan kaynaklar geçerli, güncel, doğru ve yeterli bilgiler sağlamaktadır.

3.5. ARAşTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmada evreni oluşturan on sekiz fakülte, altı enstitü, üç yüksekokul ve yirmi meslek yüksekokulu vardır. Araştırma yapılan tarih itibariyle üniversitenin akademik birimlerinde içlerinde Profesör Doktor, Doçent Doktor, Yardımcı Doçent Doktor, Araştırma Görevlisi, Öğretim Görevlisi, Okutman ve Uzman olmak üzere toplam 2035 akademik personel bulunmaktadır. Örneklemi oluşturan akademik personel kota örnekleme yoluyla seçilmiştir. Saunders vd. (2009) 'nin %95 güven düzeyinde farklı anakütle büyüklükleri için örnek hacimlerinin verildiği çalışmasında 2035 kişi olan evrenden 325 kişilik bir örnekleme ulaşılabileceği görölmektedir. İlgili akademik birimlerde, o birimleri temsil eden toplam 325 akademik personel örneklemi oluşturmaktadır. Bu örneklemden akademik personelin unvanlarına göre bir ortalama belirlenmiş ve her bir unvana ait toplanacak anket sayısı ortaya çıkmıştır.

3.6. VERİ VE BİLGİ TOPLAMA YÖNTEM VE ARACI

Araştırma verilerinin toplanması sürecinde ilk olarak, belirlenen amaçlar ve literatürden yararlanılarak anket tasarlanmıştır. Anket OECD (2012), Akyol (2010) ve Bayram (2010)'un çalışmalarından derlenerek oluşturulmuştur. Anket toplam 36 soru ve demografik bilgiler bölümünden oluşmaktadır. Hazırlanan anket elden dağıtılarak 30 akademik personelden oluşan bir gruba pilot uygulama olarak doldurtulmuştur. Pilot uygulamadan alınan dönütlerle anket, biri istatistik alanından ikisi finans alanından 3

ayrı uzman tarafından incelenmiş ve böylelikle anketin geçerliliğinin sağlanmasına çalışılmıştır. Bu inceleme ile anketin soru yapısı ve Türkçe dilbilgisi açısından ortaya çıkan hataları giderilmiştir. Bir sonraki aşamada akademik personele anket uygulanmıştır. Dağıtılan toplam 500 anketten geri dönmeyenler ve işlemez durumda olan anketler ayıklandığında geriye 325 anket kalmıştır.

3.7. VERİ ANALİZ TEKNİKLERİ

Toplanan veriler, SPSS 18.0 for Windows programı aracılığıyla kodlanarak bilgisayara kaydedilmiştir. Analizlerde değişkenler arasındaki ilişki ve farklılıkların ortaya çıkarılmasında varyans analizi (ANOVA), Ki Kare Testi ve çapraz tablolar (crosstabs) kullanılmıştır. İstatistiksel yorumlamalar yapılırken, ankette yer alan sorulara verilen yanıtların hepsi frekans analizleri yapılarak yüzdelerle ifade edilmiştir. Demografik değişkenlere ait dağılımlarda da frekans analizinden faydalanılmıştır.

3.8. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personelinin demografik değişkenlere ve diğer değişkenlere ait frekans dağılımları ve araştırmanın hipotezlerine ilişkin bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

3.8.1. Demografik Değişkenlere Ait Frekans Dağılımları

Bu bölümde araştırmaya katılanların yaşı, cinsiyeti, unvanı, medeni durumu, ebeveyn olma durumu ve kişisel geliri ile ilgili demografik değişkenlere ait frekans dağılımları verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Demografik Bilgileri

		Frekans	Yüzde
CİNSİYET	Kadın	127	39,1
	Erkek	198	60,9
	Toplam	325	100,0
YAŞ	21-30	117	36,0
	31-40	120	36,9
	41-50	67	20,6
	51-60	20	6,2
	61 ve üstü	1	0,3
	Toplam	325	100,0
UNVAN	Prof. Dr.	36	11,1
	Doç. Dr.	35	10,8
	Yard. Doç. Dr.	76	23,4
	Öğretim Görevlisi	48	14,8
	Araştırma Görevlisi	90	27,7
	Okutman	22	6,8
	Uzman	18	5,5
	Toplam	325	100,0
MEDENİ DURUM	Evli	218	67,1
	Bekar	107	32,9
	Toplam	325	100,0
EBEVEYN DURUMU	Evet	166	51,1
	Hayır	159	48,9
	Toplam		100,0
KİŞİSEL GELİR	2000 TL ve altı	7	2,2
	2001 TL – 3000 TL	175	53,8
	3001 TL – 5000 TL	114	35,1
	5001 TL – 7000 TL	21	6,5
	7001 TL ve üstü	8	2,5
	Toplam	325	100,0

Anketin uygulandığı örneklem grubunda %60,9'luk oranla erkek katılımcıların, 21-30 yaş aralığındaki katılımcılara oranla küçük bir farkla 31-40 yaş aralığındaki katılımcıların yer aldığı gözlemlenmektedir. Üniversitedeki toplam akademik personel sayısının unvanlara oranlanmasıyla bulunan akademik personel sayıları anket uygulaması öncesinde belirlenen sayılar olduğundan belirgin bir farklılık görülmemektedir. Katılımcıların %67,1'ine denk gelen 218 kişinin medeni durumu evli olarak gösterilmiştir ve yine %51,1'i oluşturan 166 kişinin çocuk sahibi olduğu gözlemlenmektedir. Verilere bakıldığında katılımcıların %53,8'ini oluşturan bölümünün aylık 2001 TL – 3000 TL arasında kişisel gelire sahip olduğu, %2,5'lik oranla da 8 katılımcının 7001 TL ve üstünde kişisel gelire sahip olduğu görülmektedir. Anket

uygulanırken kişisel gelir alanına sadece katılımcının elde etmiş olduğu gelirin yazılması söylendiğinden tabloda yer alan kişisel gelir alanı hanehalkı gelirini değil, sadece katılımcının gelirini göstermektedir. Yüksek Öğretim Kurumu'nun yayınlamış olduğu "Türkiye'de Akademisyenlerin Özlük Haklarının Mevcut Durumu ve Özlük Haklarının İyileştirilmesi Raporu"na bakıldığında 2013 yılı Profesör maaşının 4124 TL olduğu görülmektedir (yok.gov.tr, 2013). Akademik unvanla maaş arasında doğru bir orantı olduğundan, bu bilgiler ışığında araştırmada yer alan 7001 TL ve üstünde kişisel gelire sahip olan katılımcıların ek ders ücretleriyle ya da ek bir işle uğraşarak bu geliri elde ettiği söylenebilmektedir.

3.8.2. Diğer Değişkenlere Ait Frekans Dağılımları ve Araştırmanın Hipotezlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

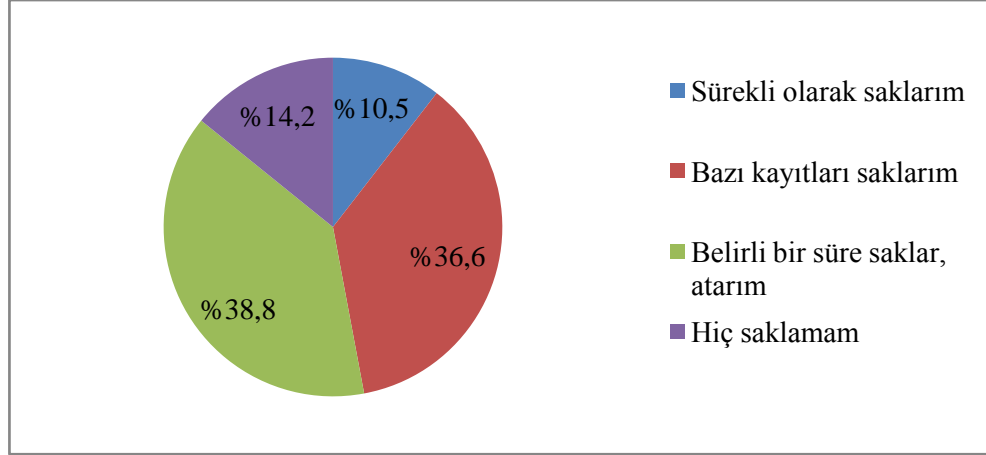
Finansal okuryazarlık son on yıl içerisinde tüm dünya çapında daha önem kazanmaya başlamıştır. Bireylerin finansal okuryazar olması literatür bölümünde de açıklandığı gibi hem toplum için hem ekonomiler için büyük önem arz etmektedir. Bu kavramın ne derece önemli olduğunun farkına varan ülkeler finansal eğitime daha fazla özen göstererek yurttaşlarının bilinçli birer tüketici olmaları için harekete geçmişlerdir. Bu konuda öncü kuruluşlardan biri haline gelen OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development/ Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) gözetiminde kurulan INFE (International Network on Financial Education/ Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliği) 16 farklı ülkeden farklı özelliklere sahip kişiler üzerinde yapmış olduğu anket çalışmasında üç ana başlık üzerinde durmuştur. Bunlar;

- Finansal Bilgi
- Finansal Davranış ve
- Finansal Tutumdur.

Finansal okuryazar olarak nitelendirilecek kişinin ana finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Finansal davranışa örnek olarak bireyin finansal bir karar vermeden önce başkalarına danışması örnek olarak verilebilir. Tutum bir davranış biçimidir. Finansal tutum ise finansal okuryazarlığın önemli başlıklarından bir tanesidir.

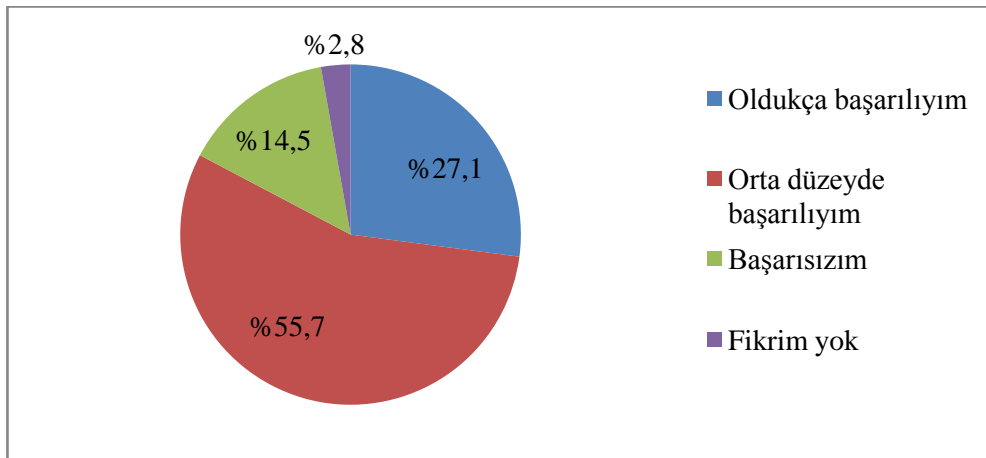
Örneğin, bireyin gelecek için birikim yapma yönünde olumsuz bir tutumu varsa, birikim davranışını geliştirme açısından daha az yatkın olacağı söylenebilir (teb.com.tr, 2014).

Grafik 1: Katılımcıların finansal kayıtlarını (fatura ödemeleri, banka dekontları, fiş, makbuz vb.) saklama verileri

Grafikte de gösterildiği gibi bazı finansal kayıtlarını saklayan katılımcılarla, finansal kayıtlarını belirli bir süre saklayıp atanlar arasında %2,2'lik bir oran farkı bulunmaktadır. Katılımcıların 34'ü sürekli olarak kayıtlarını sakladığını, %46'sı ise hiç saklamadığını ifade etmektedir.

Grafik 2: Katılımcıların finansal durumlarını yönetmedeki başarı düzeyleri

Bireylerin finansal durumlarını yönetmeleri para yönetiminin en temel taşlarından birisidir. Finansal okuryazar olarak nitelendirilebilecek kişinin öncelikle kendi finansal durumunu etkili bir şekilde yönetmesi gerekmektedir.

Katılımcılardan 188 kişi finansal durumunu yönetmede orta düzeyde başarılı olduğunu, 88 kişi ise oldukça başarılı olduğunu belirtmektedir. Sadece 9 kişi bu konuda bir fikrinin olmadığını belirtirken, katılımcıların %14,5'ni oluşturan 47 kişi finansal kayıtlarını yönetmede başarısız olduğunu belirtmiştir.

Burada unvan ile finansal durumunu yönetme arasındaki ilişki olduğu düşünülmektedir. Buna göre aşağıdaki tabloya bakılmıştır.

Tablo 2: Katılımcıların unvanları ile finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri arasındaki ilişki

Tanımlayıcı Tablosu

	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata
Prof. Dr.	36	1,9722	,69636	,11606
Doç.Dr.	35	1,9714	,78537	,13275
Yrd. Doç.Dr.	76	1,8947	,68467	,07854
Öğr. Gör.	48	1,8542	,71428	,10310
Araş. Gör.	90	1,9889	,71098	,07494
Öğretmen	22	2,0000	,81650	,17408
Uzman	18	1,7222	,82644	,19479
Total	325	1,9292	,72302	,04011

Varyansların Homojenlik Testi

Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Levene Statistic	Serbestlik derecesi1	Serbestlik derecesi2	Anlamlılık
,471	6	318	,830

Anlamlılık değeri $p > 0,05$ olarak görülmektedir. Unvan ile finansal durumunu yönetmedeki başarı arasındaki ilişki homojendir. Bu nedenle Anova tablosuna bakılabilir.

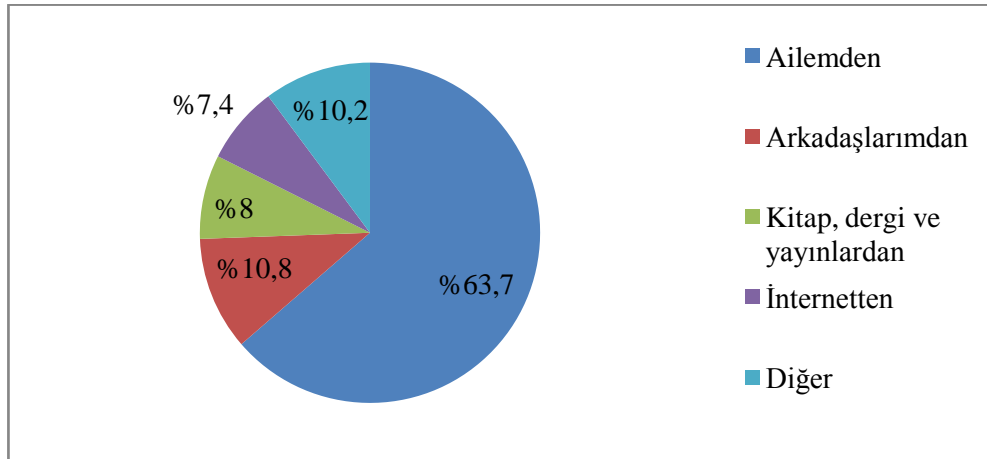
ANOVA

Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?

	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Karenin ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	1,692	6	,282	,535	,782
Gruplar içinde	167,681	318	,527		
Toplam	169,372	324			

Anova tablosuna bakıldığında anlamlılık değerinin $p = 0,782$ olduğu görülmektedir. Bu değer $p > 0,05$ olduğu için unvan ile finansal durumunu yönetme arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu söylenebilir. Yani “H1: Katılımcıların unvanları ile finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri arasında fark vardır.” hipotezi reddedilmiştir. Bu durum tanımlayıcı tablosunda da açıkça görünmektedir.

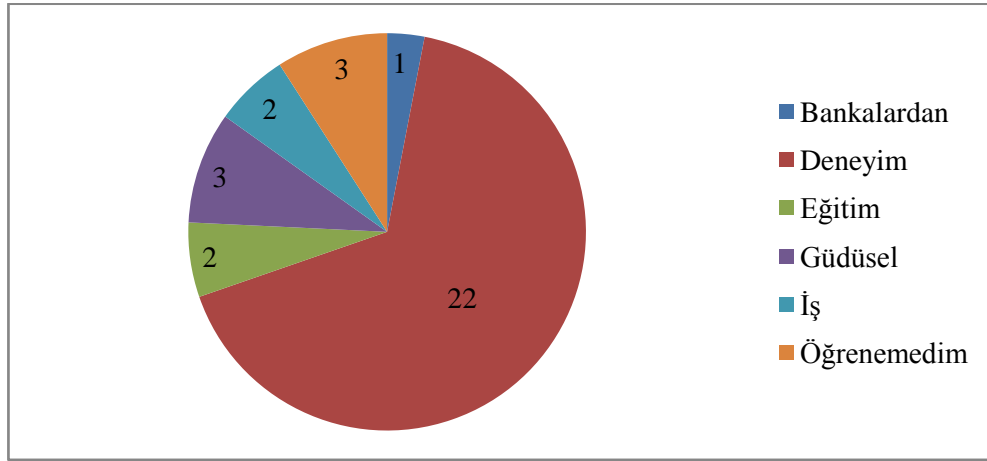
Grafik 3: Katılımcıların para yönetimi ile ilgili tutumlarını öğrendikleri kaynaklar

Katılımcılar ağırlıklı olarak para yönetimi ile ilgili tutumlarını ailelerinden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu katılımcıların sayısı 207 kişidir. Arkadaşlarından öğrendiklerini belirten katılımcı sayısı ise 35 kişidir. Ağırlıklı olarak ailelerden para

yönetimi ile ilgili tutumları öğrenmenin nedeni, çocukluk döneminden ergenlik dönemine kadar hatta olgunluk, yaşlılık dönemine kadar ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkisi olabilir. Günlük hayatta da sıkça kullanılan atasözleriyle aslında para yönetiminin ne kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır. “Sakla samanı, gelir zamanı”, “Ayağını yorganına göre uzat” ve “Damlaya damlaya göl olur” gibi atasözleri ilkokuldan beri öğrenilen önemli sözlerdir. İlk eğitimin ailede başladığı bilinen bir gerçekse, para yönetimine dair bilgiler de öncelikle aileden edinilmektedir. Grafikte de görüldüğü gibi katılımcıların yarısından fazlası ailelerinden almış oldukları eğitim sayesinde para yönetimine ilişkin tutumlara sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Grafik 4: Katılımcıların para yönetimi ile ilgili tutumlarını öğrendikleri diğer kaynaklar

Para yönetimiyle ilgili tutumlarını Grafik3'te yer alan şıklardan başka bir yolla öğrendiğini belirten 33 kişiden 22'si deneyimleri sayesinde öğrendiğini ifade etmiştir. Türk Dil Kurumu'na göre deneyim, “bir kimsenin belli bir sürede veya hayat boyu edindiği bilgilerin tamamı, tecrübe” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2014). Bireyler yaşamları boyunca yaşadıkları olaylardan, eğitim ve iş hayatlarından edindikleri bilgiler yoluyla para yönetimlerini etkileyebilecek bilgiler edinebilmektedir. Çalışmada ortaya çıkan katılımcıların yaklaşık %7'sinin deneyimleri sayesinde para yönetimi tutumlarını öğrendikleri görülmektedir.

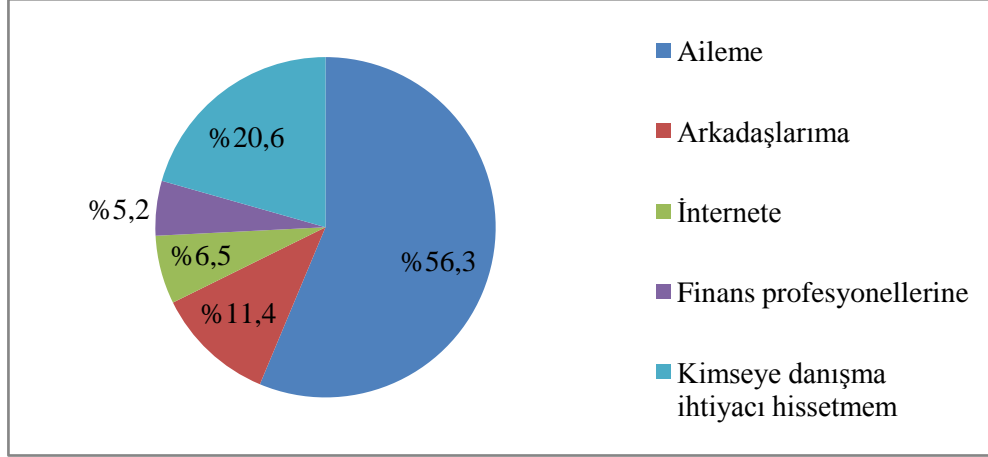
Burada araştırılan alt hipotezlerden bir tanesi de bireylerin para yönetimindeki başarılarıyla para yönetimini öğrendikleri yer arasında ilişki olup olmadığıdır. Bunun için yapılan testlerin sonucu aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile para yönetimi ile ilgili tutumlarını öğrendikleri yer arasındaki ilişki

		Paranızın yönetimi ile ilgili tutumlarınızı nereden öğrendiğinizi düşünüyorsunuz?					Toplam
		Aile	Arkadaşlar	Kitap, dergi ve yayınlar	İnternet	Diğer	
Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?	Oldukça başarılıyım	53 / %16,3	3 / %0,9	9 / %2,7	8 / %2,4	15 / %4,6	88
	Orta düzeyde başarılıyım	121 / %37,2	18 / %5,5	15 / %4,6	13 / %4	14 / %4,3	181
	Başarısızım	27 / %8,3	12 / %3,7	2 / %0,6	3 / %0,9	3 / %0,9	47
	Fikrim yok	6 / %1,8	2 / %0,6	0 / 0	0 / 0	1 / %0,3	9
Toplam		207	35	26	24	33	325

Çalışmada katılımcıların finansal durumlarını yönetmede ne kadar başarılı olduklarına dair soruya vermiş oldukları cevaplarla para yönetimi ile ilgili tutumlarını nereden öğrendiklerine dair soruya vermiş oldukları cevaplar arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Bunun sonucunda finansal durumunu yönetmede oldukça başarılı olduğunu belirten 53 kişi para yönetimi ile ilgili tutumlarını ailesinden öğrendiğini belirtmiştir. Orta düzeyde başarılı olduğunu belirten 121 kişi de aynı şekilde para yönetimi ile ilgili tutumlarını ailesinden edindiğini açıklamıştır. Bu durumda “H2: Finansal durumunu yönetmede başarılı olduğunu belirten katılımcılar para yönetimi ile ilgili tutumlarını ailelerinden öğrenmişlerdir.” hipotezi kabul edilir. Para yönetimi ile ilgili tutumlarını nereden öğrendikleri sorulan katılımcıların %63,7’si ailesinden öğrendiğini belirttiğine göre finansal durumunu yönetmede başarısız olduğunu ya da fikrinin olmadığını belirten katılımcıların da para yönetimi ile ilgili tutumlarını ailesinden öğrenmiş olması oransal dağılıma bakıldığında normal bir sonuç olarak görülmektedir.

Grafik 5: Katılımcıların finansal bir karar alırken ilk olarak danıştıkları kişi/yer

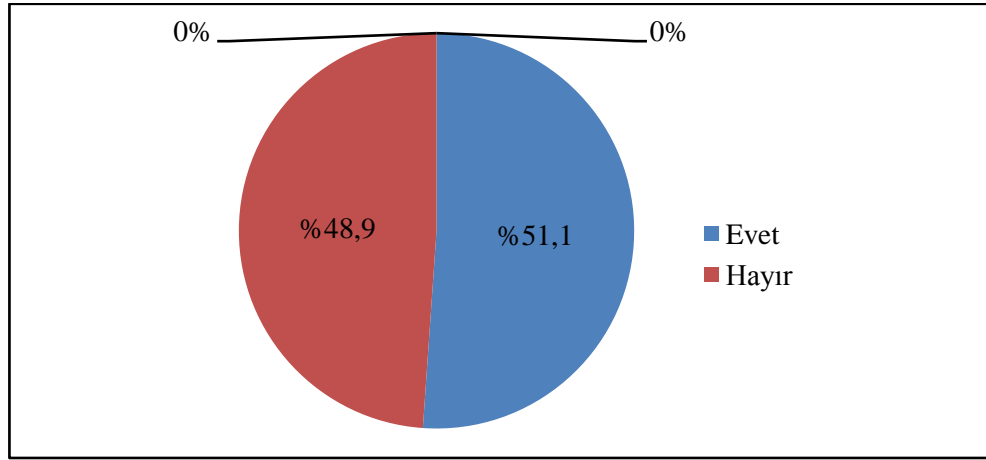
Katılımcıların “paranızın yönetimi ile ilgili tutumlarınızı nereden öğrendiniz?” sorusuna vermiş olduğu cevaplarda olduğu gibi “finansal bir karar alırken ilk olarak kime/neye danışırsınız” sorusuna vermiş olduğu cevaplarda da aile faktörü oldukça ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların %56,3’üne hitap eden 183 kişi finansal bir karar alırken öncelikle ailesine danıştığını belirtmektedir. Türk kültüründe aile kavramının önemli bir olgu olduğu düşünülürse çoğunluğun vermiş olduğu cevaplar bu gerçeği bir kez daha bilimsel olarak ortaya koymaktadır. İkinci çoğunluk cevap olan kimseye danışma ihtiyacı hissetmem cevabını verenler ise kararlarını tek başlarına almayı tercih etmektedir. Burada katılımcıların medeni durumlarına ve cinsiyetlerine göre finansal bir karar alırken ilk olarak kime/neye danıştıklarını gösteren tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 4: Cinsiyet ve medeni durumlarına göre kişilerin finansal bir alırken ilk danıştıkları kişi/yer

		Cinsiyet		Medeni Durum	
		Kadın	Erkek	Evli	Bekar
Finansal bir karar alırken ilk olarak kime/neye danışırsınız?	Aileme	73 (%57,5)	110 (%55,5)	127 (58,2)	56 (%52,3)
	Arkadaşlarıma	13	24	24	13
	İnternete	6	15	15	6
	Finans profesyonellerine	6	11	12	5
	Kimseye danışma ihtiyacı hissetmem	29	38	40	27
Toplam		127	198	218	107
Genel Toplam		325		325	

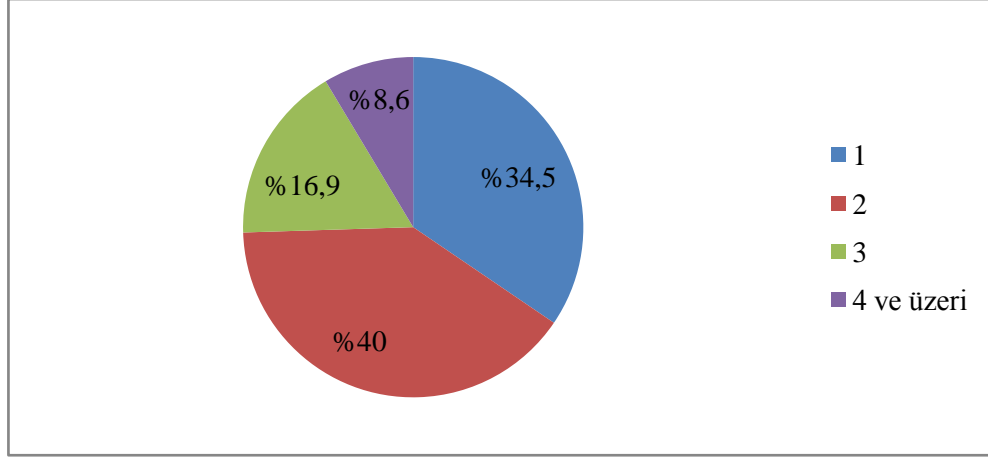
Katılımcıların finansal bir karar alırken ilk olarak danıştıkları kişi/yere vermiş oldukları cevaplar cinsiyet ve medeni durumlarına göre sınırlandırıldığında kadınların %57,5'ini oluşturan 73 kişi erkeklerin ise %55,5'ini oluşturan 110 kişi ailesine danışmaktadır. Aynı durum medeni duruma göre sınıflandırıldığında evlilerin %58,2'si ailesine danışırken bekarlarda oran %52,3'tür. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse kadınlar ve evliler öncelikle ailesine danışmayı yeğlemektedir. Bu durumda H3 ve H4 hipotezleri reddedilmektedir.

Grafik 6: Katılımcıların finansal yardım (kredi, finansal danışmanlık vb.) için başvurup başvurmadığına ilişkin veriler

Finansal yardıma, bireylerin finansal yaşantıları ile ilgili durumlarda maddi ya da manevi olarak desteklenmesi denilebilir. İnsanlar mali olarak sıkıntılı oldukları dönemlerde, nakde ihtiyaç duyduklarında ya da bir yatırım yapmak istediklerinde bankalardan kredi çekebilmektedirler. Aynı zamanda finansal olarak etkili kararlar alabilmek için bu alanda uzman birine danışabilmektedirler. Çalışmada cevaplanması istenilen sorulardan biri katılımcıların finansal bir yardım alıp almadıklarıdır. Soruya verilen cevaplar arasında büyük bir fark bulunmamaktadır. 166 kişi finansal yardım için başvurduğunu belirtirken, 159 kişi başvurmadığını belirtmiştir. Başvurmadığını belirten 159 kişinin neden başvurmadığına dair bir soru yöneltilmemiştir, ancak finansal yardıma ihtiyaç duymamasından ötürü başvurmadığı ileri sürülebilir.

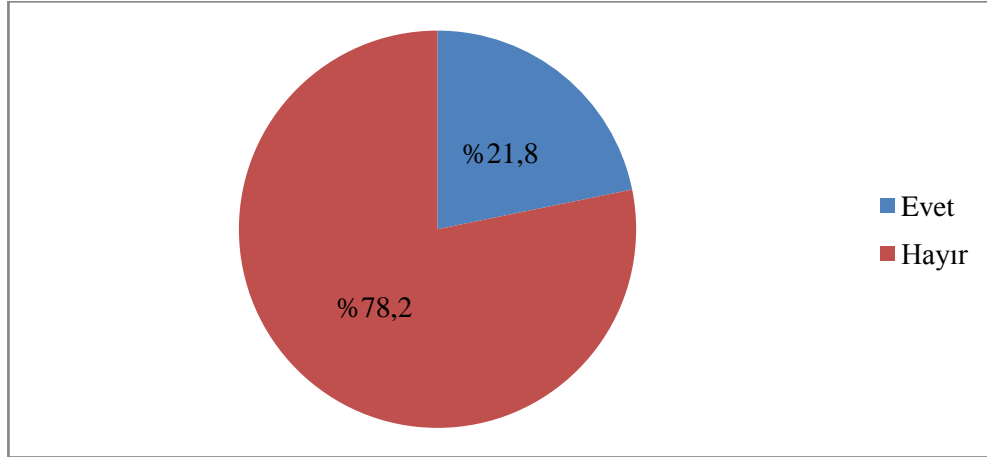
Grafik 7: Katılımcıların kaç bankada banka vadesiz mevduat hesabının olduğuna dair veriler

Gerçek veya tüzel kişilerin bankalara istedikleri zamanda veya belirli bir süre sonunda ya da belli bir ihbar süresine bağlı kalarak, anapara üzerine eklenecek faiz ile birlikte geri almak üzere yatırdıkları Türk parası veya Yabancı paralara mevduat denmektedir (Benligiray ve Banar, 2006;55). Bankalar vadeli mevduat hesabına da vadesiz mevduat hesabına da faiz verebilmektedirler. Ancak vadesiz mevduat hesabına verilen faiz oranı diğerine göre genellikle daha düşük olmaktadır.

Anket sorularının içerisinde “0” şıkkı yer almamaktadır. Araştırma akademik personel üzerine yapıldığından en az 1 tane maaş hesabının olduğu bilinerek şıklar en az 1 vadesiz mevduat hesabından başlamaktadır. Sadece 1 adet vadesiz mevduat hesabının olduğunu belirten 112 kişi, 2 adet vadesiz mevduat hesabının olduğunu belirtenler ise 130 kişidir.

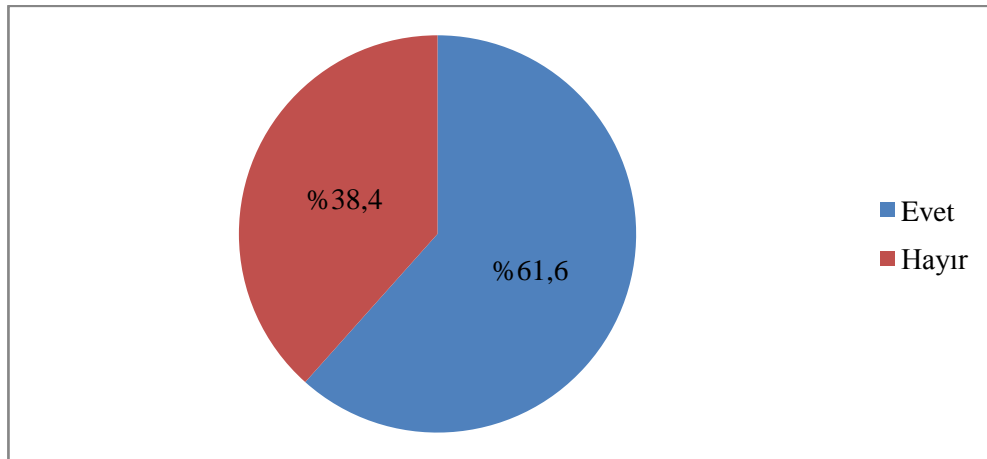
Grafik 8: Katılımcıların banka vadeli mevduat hesabının olup olmadığına ilişkin veriler

Banka vadeli mevduat hesaplarında banka ile mevduat sahibi arasında bir anlaşma söz konusudur. Bu anlaşma belli bir süreye dayalı anlaşmadır. Örneğin mevduat sahibi 3 aylık periyotlu bir vadeli mevduat hesabına sahipse mevduat sahibinin bankaya yatırmış olduğu anaparasına 3 aylık süre bitiminde faiz tahakkuk ettirilmektedir. Kişi bu tarih haricinde parasını bankadan çekmek isterse faizden yararlanamamaktadır.

Ankete verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların %78,2'sine denk gelen 254 kişinin banka vadeli mevduat hesabının bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Katılımcılar arasındaki sadece 71 kişinin vadeli mevduat hesabı bulunmaktadır. Bu 71 kişiye yöneltilen “banka vadeli mevduat hesabınızın faiz oranını biliyor musunuz?” sorusuna alınan cevaplar aşağıda Grafik 9’da gösterilmektedir.

Grafik 9: Katılımcıların banka vadeli mevduat hesabı hakkındaki faiz oranı bilgisi

Banka vadeli mevduat hesabı olan toplam 71 katılımcıdan 45'i vadeli mevduat hesabının faiz oranını bildiğini belirtmektedir. Kişilerin bu bilgiyi edinmiş olmaları bilinçli bir tüketicide olması gereken özelliklerden birisidir. Aynı zamanda finansal okuryazar olarak nitelendirilecek bireylerin de öncelikle bilinçli birer tüketici olmaları gerekmektedir.

Tablo 5: Katılımcıların unvanları ile banka vadeli mevduat hesabının faiz oranı bilgisi arasındaki ilişki

			Banka vadeli mevduat hesabınızdaki faiz oranını biliyor musunuz?		Toplam
			Evet	Hayır	
Unvanınız	Prof. Dr.	Hesaplanan	11	4	15
		% Unvanınız ile	73,3%	26,7%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	24,4%	14,3%	20,5%
		% Toplam	15,1%	5,5%	20,5%
	Doç.Dr.	Hesaplanan	6	2	8
		% Unvanınız ile	75,0%	25,0%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	13,3%	7,1%	11,0%
		% Toplam	8,2%	2,7%	11,0%
	Yrd. Doç.Dr.	Hesaplanan	6	6	12
		% Unvanınız ile	50,0%	50,0%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	13,3%	21,4%	16,4%
		% Toplam	8,2%	8,2%	16,4%
	Öğr. Gör.	Hesaplanan	7	3	10
		% Unvanınız ile	70,0%	30,0%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	15,6%	10,7%	13,7%
		% Toplam	9,6%	4,1%	13,7%
	Araş. Gör.	Hesaplanan	11	8	19
		% Unvanınız ile	57,9%	42,1%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	24,4%	28,6%	26,0%
		% Toplam	15,1%	11,0%	26,0%
	Öğretmen	Hesaplanan	1	2	3
		% Unvanınız ile	33,3%	66,7%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	2,2%	7,1%	4,1%
		% Toplam	1,4%	2,7%	4,1%
	Uzman	Hesaplanan	3	3	6
		% Unvanınız ile	50,0%	50,0%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	6,7%	10,7%	8,2%
		% Toplam	4,1%	4,1%	8,2%
Toplam		Hesaplanan	45	28	73
		% Unvanınız ile	61,6%	38,4%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam	61,6%	38,4%	100,0%

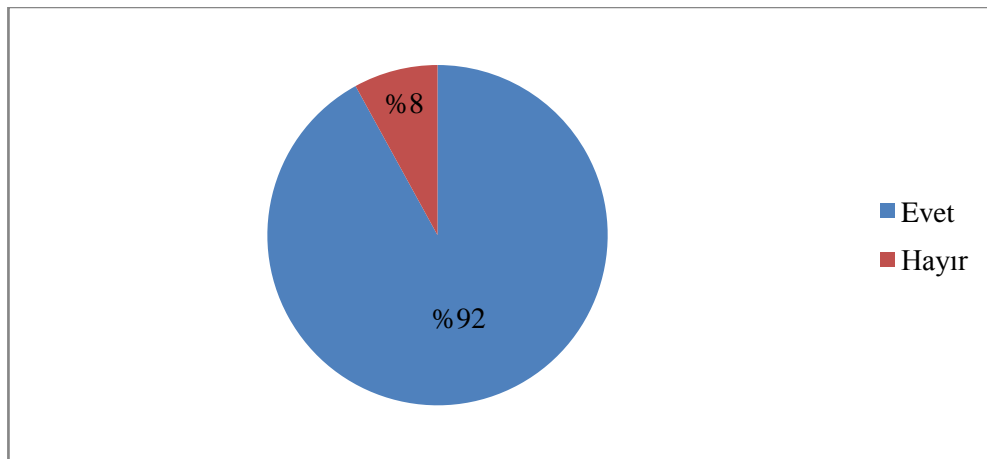
Tabloya banka vadeli mevduat hesabının olduğunu ifade eden profesörlerin %73,3'ü, doçentlerin %75'i, öğretim görevlilerinin %70'i banka vadeli mevduat hesabının faiz oranını bildiğini; okutmanların %66,7'si, yardımcı doçentlerin ve uzmanların %50'si de bilmediğini belirtmiştir. Bununla birlikte daha sağlıklı bir yorum yapabilmek için Ki Kare Testi tablosunun incelenmesi gerekmektedir.

Ki Kare Testi

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi (2-yönlü)
Pearson Ki Kare	3,928	6	,686
Olasılık Oranı	3,956	6	,683
Linear-by-Linear Association	1,830	1	,176
Geçerli olgunun sayısı	73		

Tablonun Anlamlılık Düzeyi (2-yönlü) sütunun en üstündeki anlamlılık değerinin $p = 0,686$ olduğu görülmektedir. Bu değer $p < 0,05$ şartını karşılamadığından unvan ile banka vadeli mevduat hesabının faiz oranı bilgisi arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı söylenebilir. Bu nedenle “H5: Katılımcıların unvanları ile banka vadeli mevduat hesabının faiz oranı bilgisi arasında fark yoktur.” hipotezi kabul edilir.

Grafik 10: Katılımcıların kredi kartı kullanımına ilişkin veriler

Kredi kartı, kart sahibine alışveriş yapacağı belirli işyerlerinden nakit ödmeden mal/ hizmet satın alma ve banka şubeleri ile otomatik para çekme cihazlarından kredi çekme imkanı veren ödeme ve kredi aracıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2000;124).

Bankalararası Kart Merkezi'nin açıkladığı veriler doğrultusunda Ocak 2014 sonunda Türkiye’de 56,8 milyon adet kredi kartı bulunmaktadır (bkm.com.tr, 2014). Literatür tarandığında kredi kartı kullanıcı sayısı gibi bir veriye ulaşılamamıştır. Piyasadaki toplam kredi kartı sayısı 56,8 milyon adet olduğuna göre kredi kartı kullanıcı sayısının da milyonları bulduğunu belirtmek yanlış olmamaktadır.

Araştırmaya katılan kişilerin %92’sine hitap eden toplamda 299 kişi kredi kartı kullandığını belirtmiştir. %8’i temsil eden 26 kişide kredi kartı kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Cinsiyete göre kredi kartı dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 6: Cinsiyete göre kredi kartı kullanım oranları

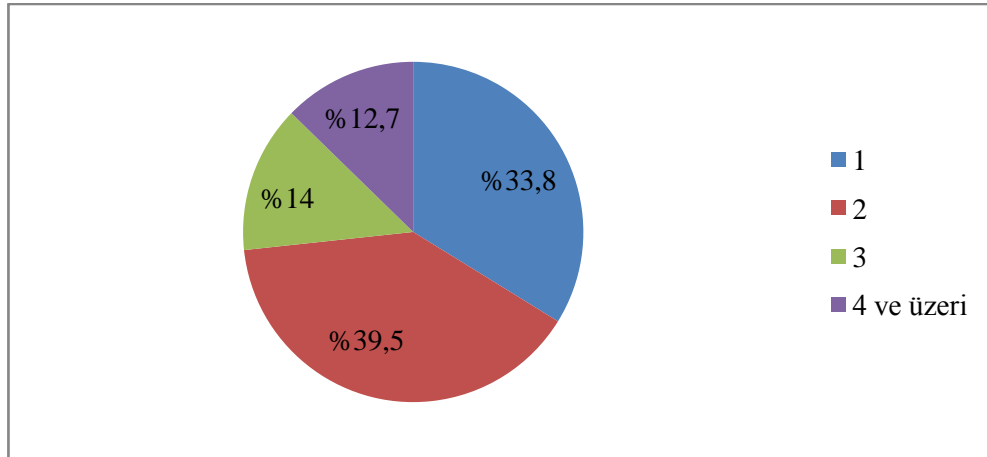
			Kredi kartı kullanıyor musunuz? (Cevabınız Hayır ise 19. Soruya geçiniz.)		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyetiniz	Kadın	Hesaplanan	113	14	127
		% Cinsiyetiniz ile	89,0%	11,0%	100,0%
		% Kredi kartı kullanımı ile	37,8%	53,8%	39,1%
		% Toplam	34,8%	4,3%	39,1%
	Erkek	Hesaplanan	186	12	198
		% Cinsiyetiniz ile	93,9%	6,1%	100,0%
		% Kredi kartı kullanımı ile	62,2%	46,2%	60,9%
		% Toplam	57,2%	3,7%	60,9%
Toplam		Hesaplanan	299	26	325
		% Cinsiyetiniz ile	92,0%	8,0%	100,0%
		% Kredi kartı kullanımı ile	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam	92,0%	8,0%	100,0%

Cinsiyete göre kredi kartı dağılımına bakılacak olunursa kadınların %89'unun erkeklerinse %94'ünün kredi kartı kullandığı ortaya çıkmaktadır.

Ki Kare Testi					
	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi (2-yönlü)	Kesin Anlamlılık (2-yönlü)	Kesin Anlamlılık (1-yönlü)
Pearson Ki Kare	2,589	1	,108		
Süreklilik Düzeltme	1,959	1	,162		
Olasılık Oranı	2,522	1	,112		
Fisher's Kesinlik Testi				,142	,082
Linear-by-Linear Association	2,581	1	,108		
Geçerli Olgunun Sayısı	325				

Ki Kare test sonuçlarına bakılacak olunursa anlamlılık değeri $p > 0,05$ 'ten büyük olduğu için "H6: Katılımcıların cinsiyeti ile kredi kartı kullanım oranları arasında farklılık bulunmaktadır." hipotezinde anlamlı bir ilişki yoktur bu nedenle hipotez reddedilir.

Grafik 11: Katılımcıların sahip olduğu kredi kartı sayısı

Kızgın (2009)'ın tüketicilerin kredi kartı marka tercih nedenlerini incelediği çalışmasında, cinsiyet, yaş ve medeni durum değişkenlerinin, sahip olunan kredi kartı sayısı açısından etkili olduğu bulunmuştur. Sahip olunan kredi kartı sayısı açısından evlilerin bekarlara göre ortalamada daha fazla kredi kartına sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Kredi kartı kullandığını belirten 299 kişinin %39,5'i 2 adet kredi kartına sahip olduğunu, 38 kişi de 4 ve üzeri kredi kartına sahip olduğunu belirtmektedir. 2 adet kredi kartına sahip olma nedeni farklı kredi kartlarının kampanyalarından yararlanma isteği olabileceği gibi kredi kartlarının toplam limitinin daha yüksek olması olabilir.

Kredi kartı sayısı ile yaş arasında fark olduğu düşünülmektedir. Yaş yükseldikçe sahip olunan kredi kartı sayısında da artış olduğu "H7: Katılımcıların yaşları ile sahip oldukları kredi kartı sayıları arasında fark vardır." hipotezinde belirtilmiştir. Bu durumu açıklayan Anova tablosu aşağıda verilmektedir.

Tablo 7: Katılımcıların yaşları ile sahip olduğu kredi kartı sayısı arasındaki ilişki

Varyansların Homojenlik Testi

Kaç adet kredi kartına sahipsiniz?

Levene İstatistiği	Serbestlik Derecesi1	Serbestlik Derecesi2	Anlamlılık
2,096	3	294	,101

Anlamlılık değerine bakıldığında $p > 0.05$ olduğu için seçilen grupların varyansları homojendir.

ANOVA

Kaç adet kredi kartına sahipsiniz?

	Kareler toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arası	14,776	4	3,694	3,889	,004
Gruplar içinde	279,257	294	,950		
Toplam	294,033	298			

ANOVA tablosu incelendiğinde, "anlamlılık" değeri $p=0.004 < 0.05$ olduğu için tek yönlü varyans analizi için "H7: Katılımcıların yaşları ile sahip oldukları kredi kartı sayıları arasında fark vardır." hipotezi kabul edilir.

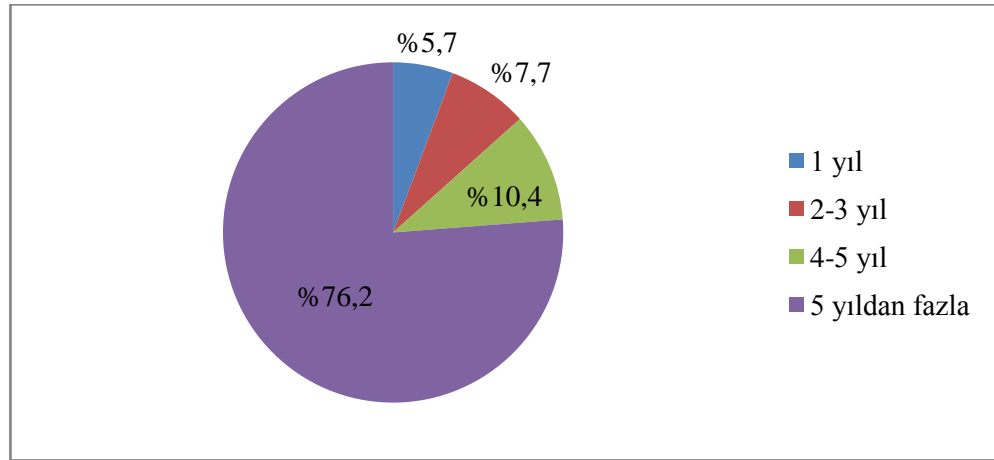
Tanımlayıcı Tablosu

Kaç adet kredi kartına sahipsiniz?

	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
21-30	102	1,7941	,94752	,09382
31-40	115	2,0783	,92857	,08659
41-50	62	2,3226	1,08302	,13754
51-60	19	2,4737	1,02026	,23406
60+	1	2,0000	.	.
Toplam	299	2,0569	,99332	,05745

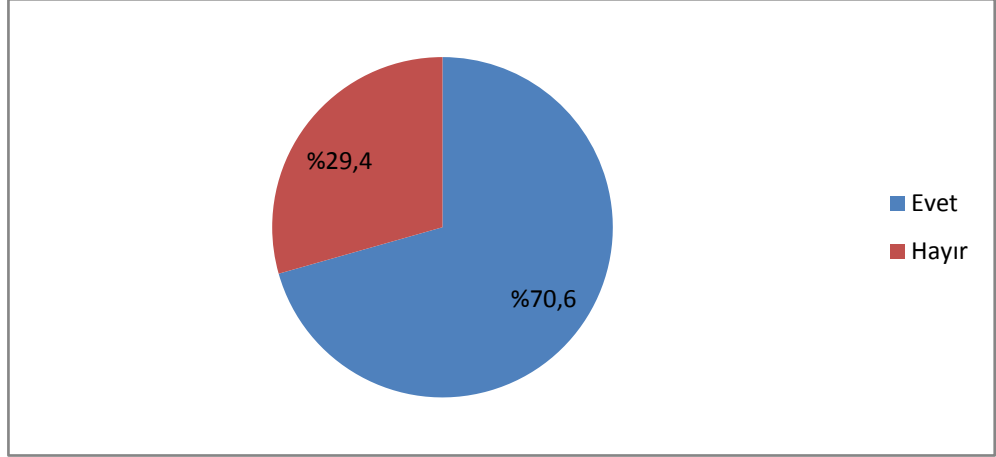
Son olarak tanımlayıcı tablosu incelendiğinde 51-60 yaş ortalamasının diğer gruplardan daha büyük olduğu görülür. Yani 51-60 yaş arasındaki katılımcıların kredi kartı sayılarının, diğer katılımcıların kredi kartı sayılarından daha fazla olduğu söylenebilir.

Grafik 12: Katılımcıların kredi kartı kullanım süreleri

Kredi kartı kullandığını belirten katılımcıların %76,2 gibi bir oranla büyük bir çoğunluğunu oluşturan 228 kişi 5 yıldan fazla süredir kredi kartını kullandığını belirtmektedir. 17 katılımcı 1 yıldır, 23 katılımcı 2-3 yıldır kredi kartı kullandığını belirtirken, 31 katılımcı da 4-5 yıldır kredi kartı kullanıcısı olduğunu belirtmiştir.

Grafik 13: Katılımcıların kredi kartı kampanyalarından yararlanma durumları

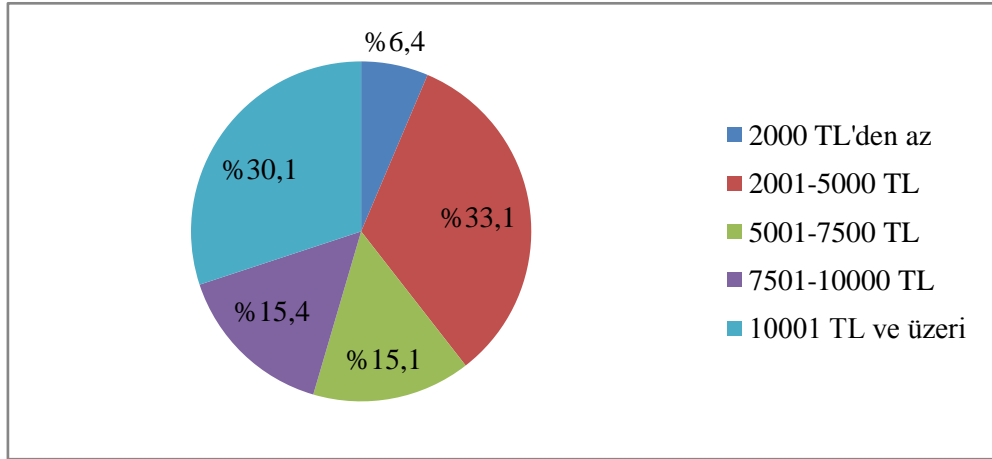

Bankaların uygulamış olduğu promosyonların amacı, piyasadaki rekabet nedeniyle, kart müşterilerinin alışverişlerinde, diğer bankalar yerine kendi kredi kartlarının kullanımını sağlamaktır (TCMB, 2011b;186). Kredi kartlarının ödeme aracı olarak vazgeçilmez bir hale geldiği gündelik hayatta, bankaların kredi kartları için yapmış oldukları bu kampanya ve promosyonlar kredi kartı kullanıcılarını kendi bankalarına çekmek için yapmış oldukları birer faaliyettir. Son yıllarda bankaların müşterileri için yapmış olduğu kredi kartı kampanyalarında artış gözlemlendiğine göre, daha fazla müşteriye ulaşabilmek için yapmış oldukları bu kampanyalar, promosyonlar kazan kazan ilişkisi olarak görülebilir.

Durukan vd. (2007) araştırmalarında, kredi kartı ile alışverişlerde taksit, reklam ve diğer promosyon (bonus, chip para gibi) araçlarının rolünü ankete katılan tüketicilerin yarısının “oldukça etkili” bulduklarını tespit etmişlerdir. Aynı zamanda reklamların ve çeşitli promosyonların tüketicilerin satın alma davranışları üzerinde motivasyon sağlayan nedenler arasında olduğunu ortaya koymuşlardır.

Araştırmaya katılan ve kredi kartı kullandığını belirten akademik personelin %70,6’sını oluşturan 211 kişi 100 TL alışverişe 20 bonus puan, belirli dönemlerde ekstra taksit gibi kredi kartı kampanyalarından yararlandığını belirtmektedir. Buradaki sonuçlara bakılarak bankaların stratejilerinin gayet yerinde olduğu söylenebilir.

Grafik 14: Katılımcıların kredi kartı toplam limitlerine ilişkin veriler

Kredi kartı kullandığını belirten katılımcıların %33,1'ini oluşturan 99 kişi 2001-5000 TL arasında kredi kartı toplam limitine sahip olduğunu belirtmektedir. %30,1'e karşılık gelen 90 kişi ise 10000 TL üzerinde kredi kartı limitine sahip olduğunu belirtmektedir. Burada katılımcıların gelir düzeyleri arttıkça kredi kartı toplam limitlerinin de arttığı düşünülmektedir. Bunun için yapılan SPSS Anova testi ise aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 8: Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartı toplam limitleri arasındaki ilişki

Varyansların Homojenlik Testi

Kredi kartınızın toplam limiti ne kadardır?

Levene Statistic	Serbestlik derecesi1	Serbestlik derecesi2	Anlamlılık
2,660	4	294	,033

Varyansların homojenliği tablosunda anlamlılık değerine bakmak gerekmektedir. Bu değer $p < 0.05$ olduğu için varyansların homojen olarak dağılmadığı görülmektedir. Böylelikle nonparametrik testlere bakmak gerekmektedir.

Geliriniz		Sayı	Ortalama Derecesi
Kredi kartınızın toplam limiti ne kadardır?	2000 TL ve daha az	4	24,75
	2001 TL - 3000 TL	160	133,21
	3001 TL - 5000 TL	108	171,23
	5001 TL - 7000 TL	19	192,76
	7001 TL +	8	160,38
Total		299	

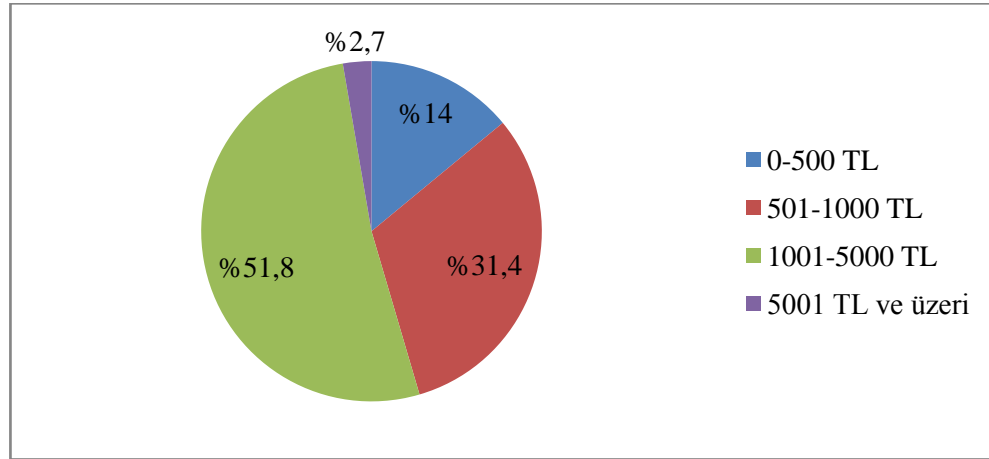
İstatistik Testi

	Kredi kartınızın toplam limiti ne kadardır?
Ki Kare	27,665
Serbestlik derecesi	4
Anlamlılık düzeyi	,000

Eğer anlamlılık düzeyi 0,05'ten daha düşükse gruplar arasında sürekli değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır denilebilir. O tablodaki değerlere bakıldığında da anlamlı bir fark olduğu görülebilir. Bu durumda “H8: Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartı toplam limitleri arasında anlamlı bir fark vardır.” hipotezi kabul edilmiş olur. Yorum yapmak gerekirse gelir düzeyi yükseldikçe kredi kartı toplam limitinde artış gözlenmektedir.

Tablo yorumlandığında 5001 TL – 7000 TL arasında geliri olan katılımcıların ortalamasının diğer gruplardan daha büyük olduğu görülür. Yani 5001 TL – 7000 TL arasında geliri olan katılımcıların kredi kartı toplam limitlerinin, diğer katılımcıların kredi kartı toplam limitlerinden daha fazla olduğu söylenebilir.

Grafik 14: Katılımcıların kredi kartına yaptıkları aylık ortalama ödemelere ilişkin veriler

Katılımcıların %51,8'i kredi kartlarına aylık ortalama olarak 1001-5000 TL arasında ödeme yaptıklarını belirtmektedir. %2,7'yi oluşturan 8 kişi ise 5001 TL ve üzerinde ödeme yaptıklarını belirtmektedir.

Kredi kartına yapılan aylık ortalama ödeme ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Bunun için ANOVA testinde yararlanılmaktadır. Aşağıdaki tablo kredi kartına yapılan aylık ortalama ödeme ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark olup olmadığını göstermektedir.

Tablo 9: Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartına yapılan ortalama ödeme arasındaki ilişki

Anova Tablosu

Kredi kartınıza aylık ortalama olarak ne kadar ödüyorsunuz?

	Sayı	Anlamlılık	Standart Sapma	Standart Hata
2000 TL ve daha az	4	1,5000	,57735	,28868
2001 TL - 3000 TL	160	2,3063	,76887	,06078
3001 TL - 5000 TL	108	2,5463	,70226	,06757
5001 TL - 7000 TL	19	2,7895	,78733	,18063
7001 TL +	8	3,0000	,53452	,18898
Total	299	2,4314	,76269	,04411

Tabloyu yorumlayabilmek için öncelikle değişkenlerin homojen dağılıp dağılmadığına bakmak gerekmektedir.

Varyansların Homojenlik Testi

Kredi kartınıza aylık ortalama olarak ne kadar ödüyorsunuz?

Levene Statistic	Serbestlik derecesi1	Serbestlik derecesi2	Anlamlılık
2,806	4	294	,026

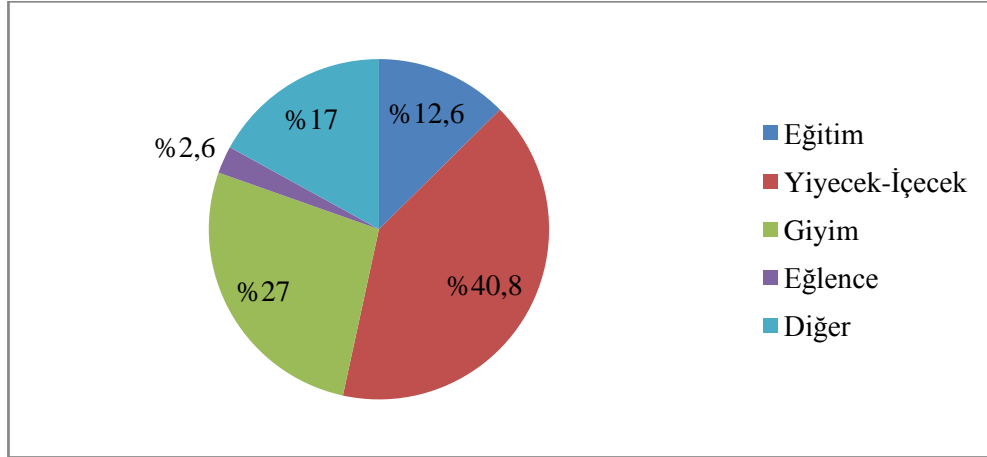
Anlamlılık değeri $p < 0.05$ olduğu için varyansların homojen olarak dağılmadığı görülmektedir. Böylelikle varyansların homojenliği sağlanmadığı için Anova tablosuna bakmaya gerek kalmamıştır. Bu nedenle Kruskal Wallis Testi'ne bakılmıştır.

Dereceler

Geliriniz	Sayı	Ortalama Derecesi
Kredi kartınıza aylık ortalama olarak ne kadar ödüyorsunuz? 2000 TL ve daha az	4	55,50
2001 TL - 3000 TL	160	136,36
3001 TL - 5000 TL	108	163,39
5001 TL - 7000 TL	19	183,97
7001 TL +	8	208,63
Toplam	299	

Beş grubun ortalama sırası Dereceler tablosunda Ortalama Derecesi sütununda kontrol edilmiştir. O tablodaki değerlere bakıldığında da anlamlı bir fark olduğu görülebilir. Bu durumda “H9: Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartına yaptıkları aylık ortalama ödeme arasında anlamlı bir fark vardır.” hipotezi kabul edilmiş olur. Yorum yapmak gerekirse gelir düzeyi yükseldikçe kredi kartına yaptıkları aylık ortalama ödemeler de artış gözlenmektedir.

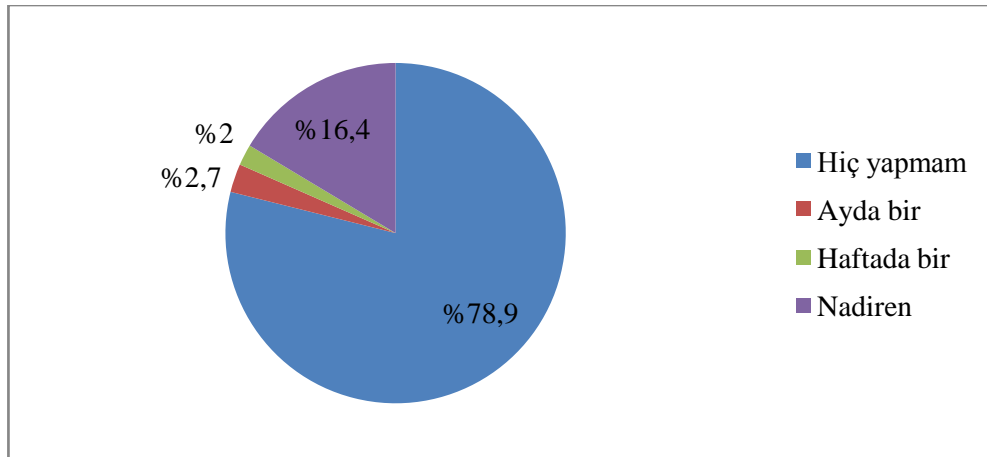
Grafik 15: Katılımcıların kredi kartında yer alan en büyük ödeme kalemlerinin dağılımı

Katılımcıların %40,8'ini oluşturan 122 kişi kredi kartında yer alan en büyük ödeme kaleminin yiyecek-içecek olduğunu yani gıda harcamalarının ağırlıklı olduğunu belirtmiştir. “Diğer” seçeneğini işaretleyen 51 kişiden 30'u akaryakıt, 10'u elektronik aletler, 7'si ev eşyası, 2'si kira, 1'i internet alışverişleri ve 1'i de sigortanın kredi kartında yer alan en büyük ödeme kalemi olduğunu belirtmiştir.

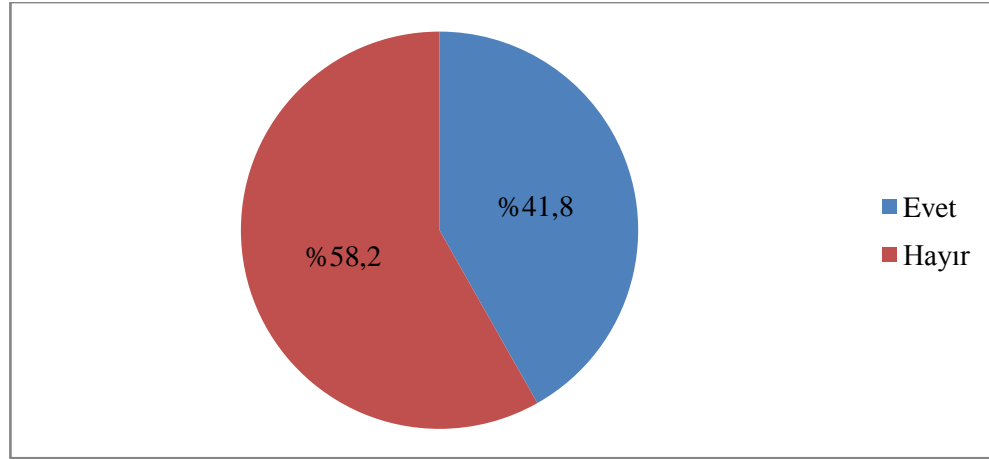
Çavuş (2006), kredi kartıyla yapılan alışverişlerin hangi kalemler üzerinde ağırlık kazandığını araştırdığı çalışmasında, %87 oranla büyük bir çoğunluğun gıda ve giyim harcamaları gibi temel ihtiyaçlarda toplandığını ortaya koymuştur. İki çalışmanın da benzer sonuçlar vermesi, bireylerin öncelikle temel ihtiyaçları için kredi kartını kullandığını gösterebilir.

Grafik 16: Katılımcıların kredi kartından nakit çekme işlemlerine ilişkin veriler

Katılımcıların %78,9'una hitap eden 236 kişi kredi kartından hiç nakit çekme işlemi yapmadığını, %16,4'ünü oluşturan 49 kişi nadiren nakit çekme işlemi yaptığını belirtmiştir. 8 kişi ayda bir, 6 kişi de haftada bir kredi kartından nakit çektiğini açıklamıştır. Bankaların aylık nakit çekim oranlarının %8 gibi oranlarda olduğu düşünülürse 236 kişinin doğru bir finansal karar aldığı söylenebilir.

Grafik 17: Katılımcıların kredi kartı aylık faiz oranı bilgisi

Bertaut ve Haliassos (2005) Amerika'da "Survey of Consumer Finances" in 1983-2001 yıllarına ait sonuçlarından yararlanarak demografik gruplar üzerinde kredi ve banka (ATM) kartı sahipliği ve kullanımına ilişkin trendleri inceledikleri çalışmalarında kredi kartı kullanıcılarının faiz oranlarına kayıtsız olduklarını belirtmişlerdir.

Bu çalışmada da araştırma yapılan ve kredi kartı kullandığını ifade eden 299 katılımcıdan 174'ü kredi kartı aylık faiz oranını bilmediğini belirtmiştir. Bir kredi kartı kullanıcısının yapmış olduğu harcamalar karşılığında aylık ödeyeceği faiz oranını bilmesi kredi kartıyla ilgili en basit ifadelerden birisidir. Bilinçli bir tüketicinin, kredi kartıyla yapmış olduğu harcamalarda aylık ne kadar faiz ödeyeceğini bilmesi gerekmektedir.

Tablo 10: Katılımcıların cinsiyeti ile kredi kartının aylık faiz oranı bilgileri arasındaki ilişki

		Kredi kartınızın aylık faiz oranını biliyor musunuz?		Toplam	
		Evet	Hayır		
Cinsiyetiniz	Kadın	Hesaplanan	47	66	113
		% Cinsiyetiniz ile	41,6%	58,4%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	37,6%	37,9%	37,8%
		% Toplam	15,7%	22,1%	37,8%
Cinsiyetiniz	Erkek	Hesaplanan	78	108	186
		% Cinsiyetiniz ile	41,9%	58,1%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	62,4%	62,1%	62,2%
		% Toplam	26,1%	36,1%	62,2%
Total		Hesaplanan	125	174	299
		% Cinsiyetiniz ile	41,8%	58,2%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam	41,8%	58,2%	100,0%

Tabloya kredi kartı sahibi olduğunu ifade eden kadınların %41,6'sı, erkeklerin %41,9'u kredi kartının faiz oranını bildiğini belirtmiştir. Bununla birlikte daha sağlıklı bir yorum yapabilmek için Ki Kare Testi tablosunun incelenmesi gerekmektedir.

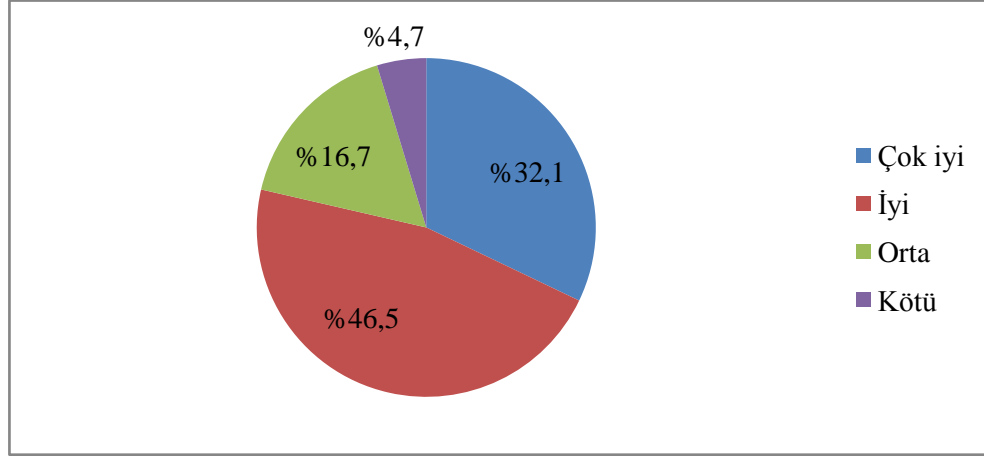
Ki Kare Testi

	Değer	Serbestlik derecesi	Anlamlılık düzeyi (2-yönlü)
Pearson Ki Kare	,003	1	,954
Süreklilik Düzeltici	,000	1	1,000
Olasılık Oranı	,003	1	,954
Fisher Kesinlik Testi			
Linear-by-Linear Association	,003	1	,954
Geçerli olgunun sayısı	299		

Tablonun anlamlılık düzeyi sütunun en üstündeki anlamlılık değerinin $p = 0,954$ olduğu görülmektedir. Bu değer $p < 0,05$ şartını karşılamadığından cinsiyet ile kredi kartının

aylık faiz oranı bilgisi arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu söylenemez. Sonuç olarak, “H10: Katılımcıların cinsiyeti ile kredi kartının aylık faiz oranı bilgisi arasında fark yoktur.” hipotezi kabul edilir.

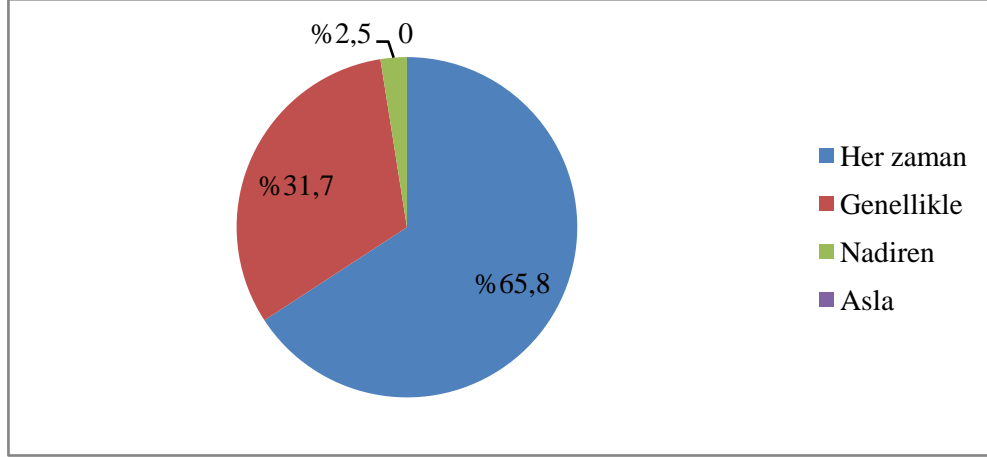
Grafik 18: Katılımcıların kredi kartı hesap ekstrenizde yer alan ifadeleri anlama düzeyi

Kredi kartı hesap ekstresi, her ay düzenli olarak çıkarılan kişinin bir önceki hesap kesim tarihi ile son dönemdeki hesap kesim tarihi arasında yapmış olduğu harcama, limit, bonus, borç ve ödeme bilgilerinin yer aldığı belgedir (garanti.com.tr, 2014). Kredi kartı hesap ekstresinde genellikle, hesap kesim tarihi, son ödeme tarihi, ödenmesi gereken asgari tutar ve varsa toplam puanlar gibi bilgiler yer almaktadır.

Kredi kartı kullanan 299 katılımcı arasından kredi kartı hesap ekstresini iyi derecede anlayan kişi sayısı 139’dur. Sadece 14 kişi kredi kartı hesap ekstresi anlama düzeyini kötü olarak işaretlemiştir.

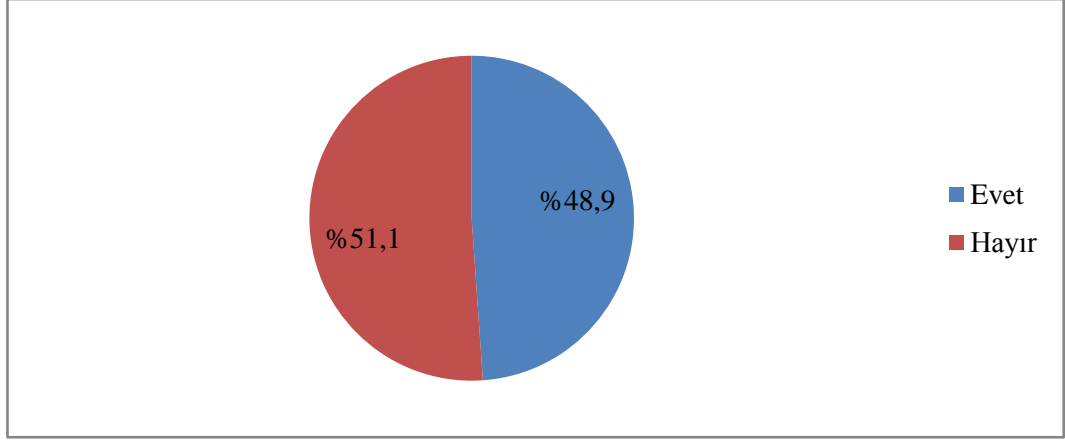
Grafik 19: Katılımcıların faturalarını ödeme zamanlaması

Faturaların zamanında ödenmesi bilinçli tüketicilerin uyması gereken şartlardan biridir. Zamanında ödenmeyen faturalara –hangi fatura olursa olsun- gecikme faizi uygulanacağından kişinin ödeyeceği fatura tutarı ilkinden daha yüksek olacaktır. Bu nedenle kişilerin faturalarını zamanında ödemeleri kendi lehlerine olacaktır. Bankaların müşterilerine sunduğu ayrıcalıklardan biri olan otomatik ödeme talimatı sayesinde artık kişiler fatura tahsilat kuyruklarında beklememekte, tek bir işlem ile faturaları banka tarafından ödenmektedir. Zamanın çok değerli olduğu günümüzde kişiler bütün faturalarına otomatik ödeme talimatı vererek, faturanın son ödeme tarihinde banka tarafından ödenmesini sağlayabilirler.

Araştırmaya katılan akademik personelin %65,8'i faturalarını zamanında ödediğini belirtirken, 103 kişi genellikle zamanında ödediğini, 8 kişi nadiren zamanında ödediğini belirtmiştir. Asla zamanında ödemem diyen katılımcı çıkmamıştır. Faturalarını genellikle ve nadiren zamanında ödediğini belirten katılımcıların, bankaların müşterilerine sunmuş olduğu otomatik ödeme talimatından faydalanarak bu şıklarını her zaman olarak değiştirmeleri mümkündür.

Grafik 20: Katılımcıların düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına ilişkin frekans dağılımları

Para biriktirme alışkanlığı her ne nedenle olursa olsun her insanda olması gereken güzel alışkanlıklardan biri olarak görülebilir. Atasözlerimizde de sıkça rastlanılan birikim yapma davranışı “Damlaya damlaya göl olur” atasözünde oldukça dikkat çekmektedir. Bugün küçük gibi görünen birikimler gelecekte büyük bir yatırım kaynağına dönüşebilir. Çalışmada da 166 katılımcı düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına sahip olduğunu 159 kişi ise böyle bir alışkanlığının olmadığını belirtmiştir.

Tablo 11: Katılımcıların çocuk sahibi olmaları ile düzenli para biriktirme alışkanlıkları arasındaki ilişki

			Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığınız var mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Çocuğunuz var mı?	Evet	Hesaplanan	84	82	166
		% Çocuk sahibi olma ile	50,6%	49,4%	100,0%
		% Düzenli para biriktirme alışkanlığı ile	52,8%	49,4%	51,1%
		% Toplam	25,8%	25,2%	51,1%
	Hayır	Hesaplanan	75	84	159
		% Çocuk sahibi olma ile	47,2%	52,8%	100,0%
		% Düzenli para biriktirme alışkanlığı ile	47,2%	50,6%	48,9%
		% Toplam	23,1%	25,8%	48,9%
Toplam		Hesaplanan	159	166	325
		% Çocuk sahibi olma ile	48,9%	51,1%	100,0%
		% Düzenli para biriktirme alışkanlığı ile	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam	48,9%	51,1%	100,0%

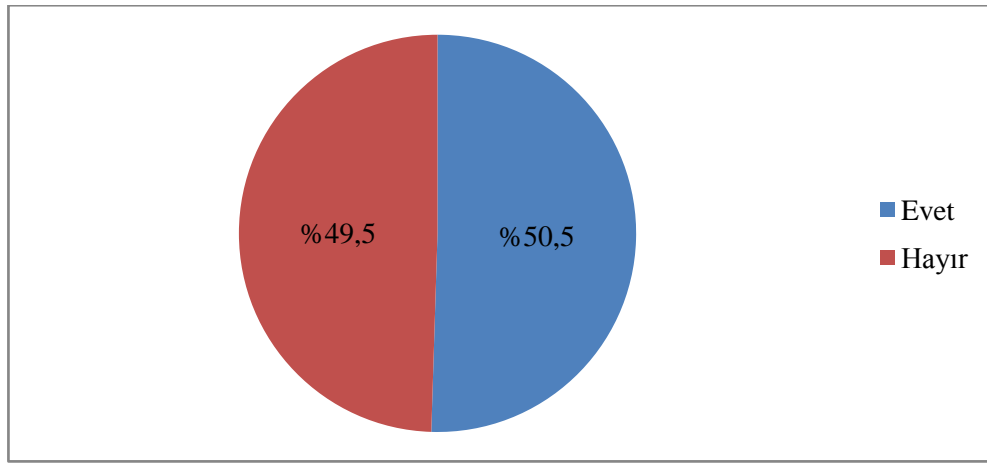
Çocuğu sahibi olan katılımcıların %50,6'sı, çocuk sahibi olmayan katılımcıların ise %47,2'si düzenli para biriktirme alışkanlığına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumun anlamlılığı aşağıdaki Ki Kare Testi'nde gösterilmiştir.

Ki Kare Testi

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık düzeyi. (2-yönlü)
Pearson Ki Kare	,383	1	,536
Süreklilik Düzeltici	,258	1	,612
Olasılık Oranı	,383	1	,536
Linear-by-Linear Association	,382	1	,537
Geçerli olgunun sayısı	325		

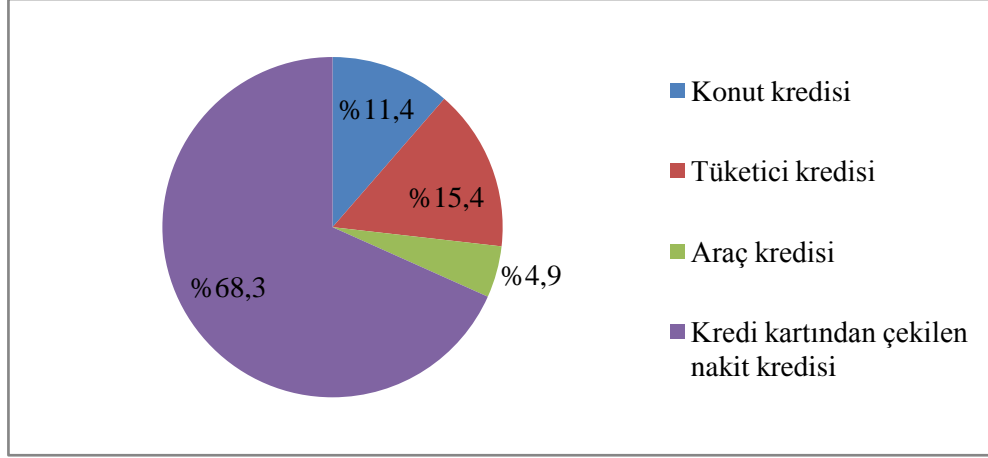
Tablonun anlamlılık düzeyi sütunun en üstündeki anlamlılık değerinin $p = 0,536$ olduğu görülmektedir. Bu değer $p < 0,05$ şartını karşılamadığından çocuk sahibi olma ile düzenli para biriktirme alışkanlığı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu söylenemez. Sonuç olarak, “H11: Çocuk sahibi olma ile düzenli para biriktirme alışkanlıkları arasında fark vardır.” hipotezi reddedilir.

Grafik 21: Katılımcıların aylık bütçe yapıp ona uygun davranmalarına ilişkin frekans dağılımları

Bütçe, belirli dönemler için düzenlenen gelir ve giderlerin düzenlendiği ayrıntılı bir tablodur. Yol haritası gibidir ve kişinin nereye gideceğini, nasıl gideceğini gösterir. Bütçe yapılmadan oluşturulacak bir finansal plan kişiyi hayal kırıklığına uğratabilir. Çünkü gelir ve gider belirlenmeden oluşturulacak bir finansal plan yanlış bir karar olabilir. Çalışmaya katılan akademik personelin %50,5'ini oluşturan 164 kişi aylık bir bütçe yapip ona uygun davrandığını belirtirken, %49,5'lik bir oranla 161 kişi aylık bir bütçe yapip ona uygun davranmadığını belirtmiştir.

Grafik 22: Katılımcıların en yüksek faiz oranına sahip olan kredi türü hakkındaki düşünceleri

En yüksek faiz oranına sahip kredi türü kredi kartından çekilen nakit kredisidir. Konut kredisi, tüketici kredisi ve araç kredisinin kredi kartından çekilen nakit kredisine göre daha düşük bir faiz oranına sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Katılımcıların %68,3'ünü oluşturan 222 kişi bu soruya doğru cevap vermektedir. Bunun yanında ise 37 kişi konut kredisi, 50 kişi tüketici kredisi ve 16 kişi araç kredisinin diğerlerine göre daha yüksek faiz oranına sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 12: Katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile finansal bilgi sorusuna vermiş oldukları cevap arasındaki ilişki

			En yüksek faiz oranına sahip olan kredi türü hangisidir?				Toplam
			Konut Kredisi	Tüketici Kredisi	Araç Kredisi	Kredi Kartı Nakit Avans	
Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?	Oldukça başarılıyım	Hesaplanan	16	11	2	59	88
		% Finansal durumunu yönetme ile	18,2%	12,5%	2,3%	67,0%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	43,2%	22,0%	12,5%	26,6%	27,1%
	Orta düzeyde başarılıyım	Hesaplanan	15	30	10	126	181
		% Finansal durumunu yönetme ile	8,3%	16,6%	5,5%	69,6%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	40,5%	60,0%	62,5%	56,8%	55,7%
	Başarısızım	Hesaplanan	6	8	4	29	47
		% Finansal durumunu yönetme ile	12,8%	17,0%	8,5%	61,7%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	16,2%	16,0%	25,0%	13,1%	14,5%
	Fikrim yok	Hesaplanan	0	1	0	8	9
		% Finansal durumunu yönetme ile	,0%	11,1%	,0%	88,9%	100,0%
		% Faiz oranı bilgisi ile	,0%	2,0%	,0%	3,6%	2,8%
Toplam	Hesaplanan	37	50	16	222	325	
	% Finansal durumunu yönetme ile	11,4%	15,4%	4,9%	68,3%	100,0%	
	% Faiz oranı bilgisi ile	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

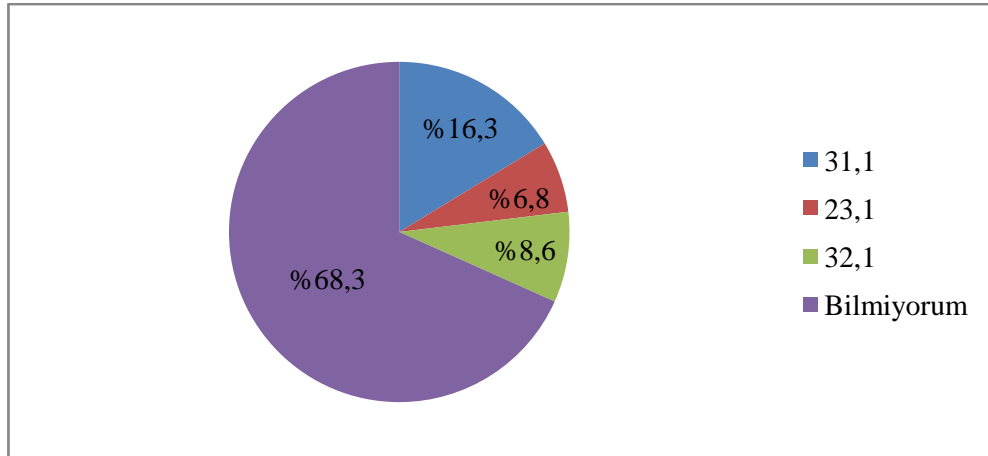
Tablo yorumlandığında finansal durumunu yönetmede oldukça başarılı olduğunu belirten katılımcıların %67’si, orta düzeyde başarılı olanların %69,6’sı kredi kartından çekilen nakit avans diyerek soruya doğru cevap vermiştir. Ancak başarısız olduğunu belirten katılımcıların %61,7’si de bu soruya doğru cevap vermiştir. Bu durumda “H12: Katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile finansal bilgi sorusuna verdikleri cevaplar arasında farklılık bulunmaktadır.” hipotezinin kabul ya da reddedildiğini anlayabilmek için Ki Kare Testi’ne bakılmıştır.

Ki Kare Testi

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık düzeyi. (2-yönlü)
Pearson Ki Kare	11,016	9	,275
Süreklilik Düzeltici	12,177	9	,204
Linear-by-Linear Association	,951	1	,329
Geçerli olgunun sayısı	325		

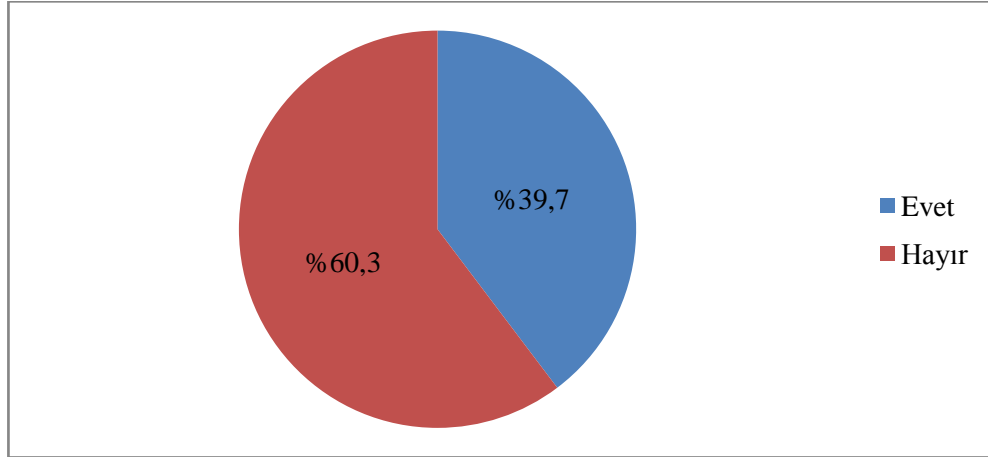
Tablonun anlamlılık düzeyi sütunun en üstündeki anlamlılık değerinin $p = 0,275$ olduğu görülmektedir. Bu değer $p > 0,05$ olduğundan katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile finansal bilgi sorusuna verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Sonuç olarak, “H12: Katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile finansal bilgi sorusuna verdikleri cevaplar arasında farklılık bulunmaktadır.” hipotezi reddedilir.

Grafik 23: Katılımcıların bir Ons altının gramı hakkındaki düşünceleri

Dünya standartlarında 1 ons altın 31,1034768 gramdır. Bu sayıyı yuvarlarsak 31,10 grama denk gelmektedir. Katılımcıların %68,3’ü sorunun cevabını bilmediğini belirtirken, sadece %16,3’lük oranla 53 kişi soruya doğru cevap vermiştir.

Grafik 24: Katılımcıların ev sahipliği

Ev sahibi olmak aynı zamanda bir güvence sahibi olmak anlamına da gelebilmektedir. Kendi evi olan kişiler harcamalarını farklı yönlere çekebilirler, ev sahibi olmayanlar ise bir ev alabilmek için ev sahibi olanlara göre farklı finansal stratejiler geliştirebilirler. Burada sadece katılımcıların kendilerine ait bir evleri olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların %60,3'üne denk gelen 196 kişi kendilerine ait evi olduğunu belirtirken 129 kişi ev sahibi olmadığını belirtmiştir. Kendine ait evi olmadığını belirten katılımcıların düzenli olarak para biriktirme alışkanlığının olduğu düşünülmektedir. Bununla ilgili tablo aşağıda verilmektedir.

Tablo 13: Kendine ait evi olmayan katılımcıların para biriktirme alışkanlığına ilişkin veriler

			Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığınız var mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Kendinize ait bir eviniz var mı?	Evet	Hesaplanan	73	56	129
		% Ev sahipliği ile	56,6%	43,4%	100,0%
	% Düzenli para biriktirme ile	45,9%	33,7%	39,7%	
Hayır	Hesaplanan		86	110	196
		% Ev sahipliği ile	43,9%	56,1%	100,0%
		% Düzenli para biriktirme ile	54,1%	66,3%	60,3%
Toplam	Hesaplanan		159	166	325
		% Ev sahipliği ile	48,9%	51,1%	100,0%
		% Düzenli para biriktirme ile	100,0%	100,0%	100,0%

Tablodan da anlaşılacağı gibi kendine ait bir evi olanlara nazaran kendine ait bir evi olmayan 86 kişinin düzenli olarak para biriktirme alışkanlığı olduğu görülmektedir. Ancak oransal olarak ifade etmek gerekirse kendine ait evi olanlar olmayanlara göre daha fazla düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına sahiptir.

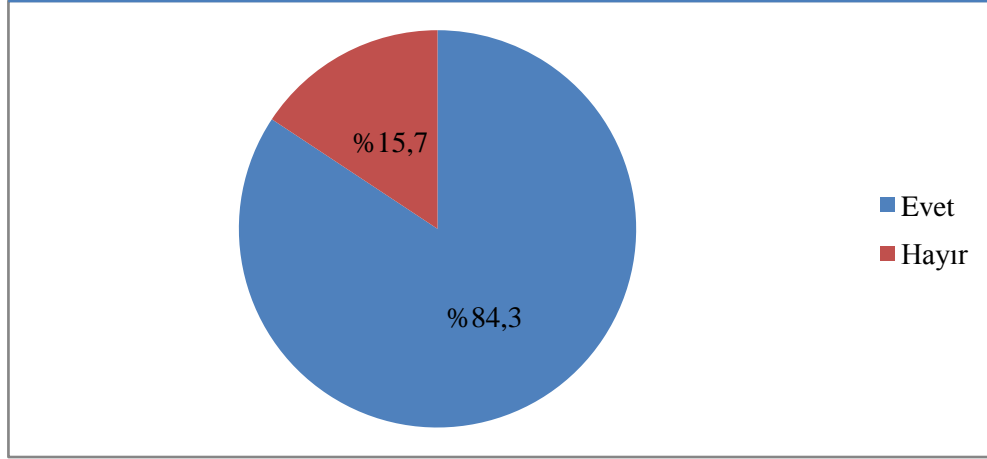
Ki Kare Testi

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık düzeyi. (2-yönlü)
Pearson Ki Kare	5,031	1	,025
Süreklilik Düzeltici	4,535	1	,033
Olasılık Oranı	5,042	1	,025
Linear-by-Linear Association	5,015	1	,025
Geçerli olgunun sayısı	325		

Tablonun anlamlılık düzeyi sütunun en üstündeki anlamlılık değerinin $p = 0,025$ olduğu görülmektedir. Bu değer $p < 0,05$ olduğundan aralarında anlamlı bir ilişki olduğu

söylenbilir. Ancak tabloya bakıldığında da evi olanların olmayanlara göre daha fazla düzenli para biriktirme alışkanlığı vardır. Bu nedenle “H13: Kendine ait evi olmayan katılımcıların olanlara göre daha fazla düzenli olarak para biriktirme alışkanlıkları vardır.” hipotezi reddedilir.

Grafik 25: Katılımcıların internet bankacılığını kullanma durumları

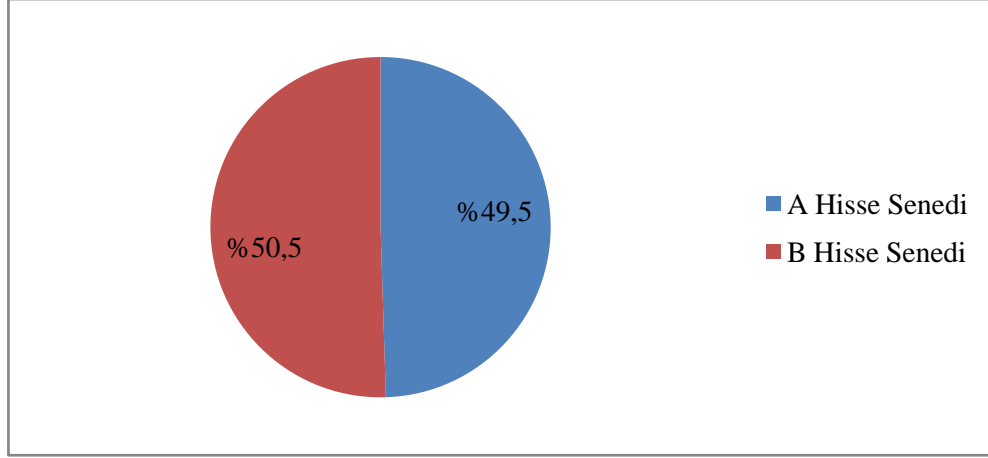

Türkiye’de ilk defa 1997’de İş Bankası tarafından uygulanmaya başlanan internet bankacılığı, fatura ödeme, hesaplar arası fon transferi yapma, hesap bakiyesi ve işlem özeti gibi özelliklere sahip olmasından dolayı kişilerin zaman kaybetmeden bankacılık işlemlerini gerçekleştirdiği bir dağıtım kanalıdır (Pala ve Kartal, 2010).

TBB (2014)’nin istatistik raporlarına göre internet bankacılığını kullanmak üzere sistemde kayıtlı olan ve en az bir kez giriş işlemi yapmış toplam bireysel müşteri sayısı, Eylül 2013 itibarıyla, 28 milyon 190 bin kişi olmuştur. Son bir yıl içerisinde en az bir kez giriş işlemi yapmış toplam bireysel müşteri sayısı ise yaklaşık 16 milyon 824 bin kişidir.

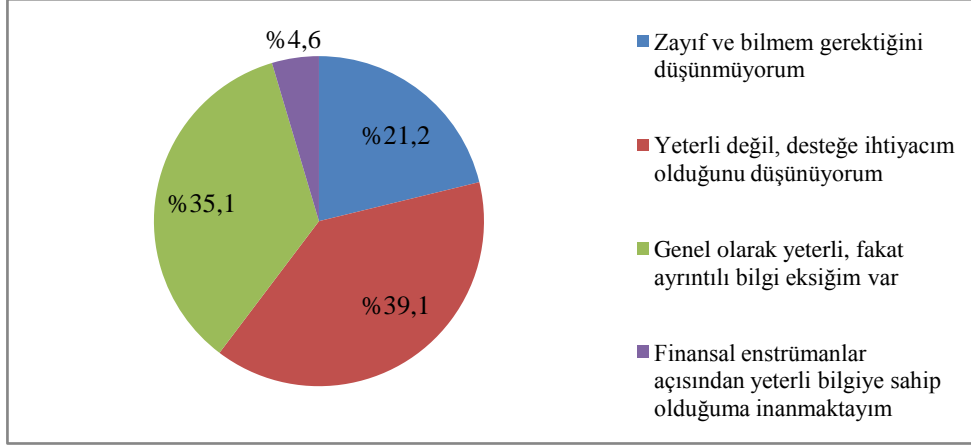
Bu çalışmaya katılan katılımcıların %84,3’ünü oluşturan 274 kişi internet bankacılığını kullandığını belirtirken, %15,7’yi oluşturan 51 kişi kullanmadığını ifade etmiştir.

Grafik 26: Acil nakit ihtiyacından dolayı hisse senedi satışı yapılması gereken durumda katılımcıların kararları

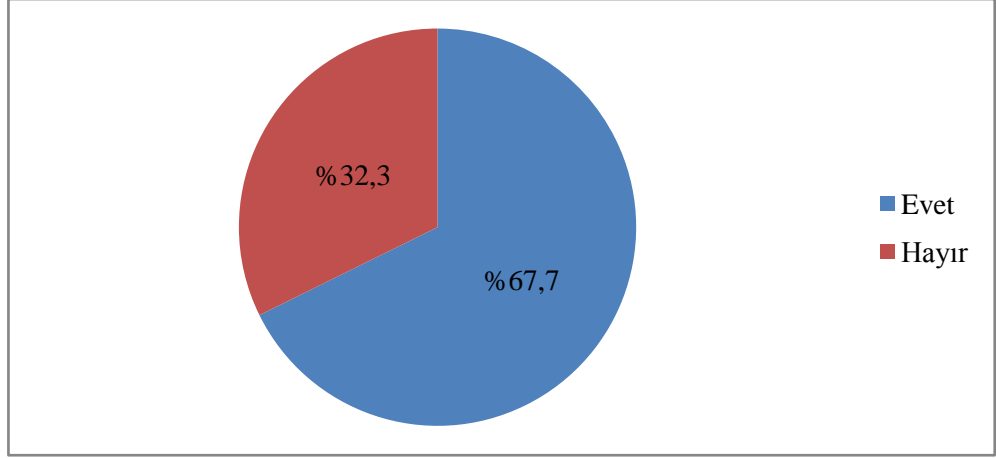
Katılımcılara “A ve B hisselerinden oluşan iki hisseli bir portföye sahip olduğunuzu ve acil nakit ihtiyacınızdan dolayı birinden satış yapmanız gerektiğini varsayalım. Aldığınızdan bu yana A hisseleri % 20 getiri sağlarken, B hisselerinin % 20 kaybettirdiği durumda hangi hisseyi satmayı tercih edersiniz?” sorusu yöneltilmiştir. İki hisseli portföye sahip bir kişinin acil durumdan dolayı bir hissesini satması gerektiğinde kararının getiri elde eden hisseyi satması olmalıdır. Çünkü kaybettiren bir hisseyi satması kişiyi daha da zarara sokacaktır. Getiri elde eden hisseyi sattıktan sonra kaybettiren hisseyi bekletmesi, en azından satın almış olduğu fiyatın üzerine çıkmasını bekleyip ondan sonra satması yararına olacaktır. Ancak tam tersi fikrinin olması yani kaybettiren hisseyi satması kişinin riskten kaçınması anlamına gelmektedir. Bu bilgiler ışığında çalışmada katılımcıların %50,5’ini oluşturan 164 kişi B Hisse Senedini satmaktadır. Geriye kalan %49,5’lik bir dilimi oluşturan 161 kişi ise A Hisse Senedini satmaya karar vermektedir.

Grafik 27: Katılımcıların yatırım araçları hakkındaki bilgileri için yorumları

Gündelik hayatta finans bilgisi olsun ya da olmasın insanlara yatırım araçları sorulduğunda akla ilk gelebilecek araçlardan biri altın olabilir. Yatırım bilgisi olsun ya da olmasın birikim denilince söylenebilecek başlıca yatırım araçları, altın, Euro, Dolar olarak görülebilir. Oysa yatırım araçları bunlarla sınırlı değildir. Hisse senedi, tahvil, hazine bonusu, yatırım fonu gibi menkul kıymetler de birer yatırım aracıdır. Çalışmada katılımcıların %39,1 oranla çoğunluğunu oluşturan 127 kişi yatırım araçları hakkında bilgilerim yeterli değil, desteğe ihtiyacım olduğunu düşünüyorum demektedir. Kişilerin yeterli olmayan finansal bilgileri için desteğe ihtiyacı olduklarını belirtmeleri kendilerinin gelişime açık bireyler olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra katılımcıların %21,2'sini oluşturan 69 kişi ise yatırım araçları hakkında bilgilerinin zayıf olduğunu ancak bilmeleri gerektiğini düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Bu ifade hakkında genel bir yorum yapmak yanlış olabilir. Çünkü bu yaklaşımda olan bireyler yatırım yapma eğiliminde olmadıkları için yatırım araçları hakkında bilgi sahibi olmaya gerek olmadığını düşünebilirler.

Grafik 28: Katılımcıların para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olma istekleri

Para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olmak isteyenlerin sayısı 220'dir. Bu konu hakkında bilgi sahibi olmak istemeyenler ise toplamda 105 kişidir. Aşağıdaki tabloda para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olmak isteyip istemeyen katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına bakılacaktır.

Tablo 14: Katılımcıların para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olma istekleri ile finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri arasındaki ilişki

			Para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olmak ister miydiniz?		Toplam
			Evet	Hayır	
Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?	Oldukça başarılıyım	Hesaplanan	61	27	88
		% Finansal durumunu yönetme ile	69,3%	30,7%	100,0%
		% Para yönetiminde bilgi sahibi olma ile	27,7%	25,7%	27,1%
	Orta düzeyde başarılıyım	Hesaplanan	120	61	181
		% Finansal durumunu yönetme ile	66,3%	33,7%	100,0%
		% Para yönetiminde bilgi sahibi olma ile	54,5%	58,1%	55,7%
	Başarısızım	Hesaplanan	33	14	47
		% Finansal durumunu yönetme ile	70,2%	29,8%	100,0%
		% Para yönetiminde bilgi sahibi olma ile	15,0%	13,3%	14,5%
	Fikrim yok	Hesaplanan	6	3	9
		% Finansal durumunu yönetme ile	66,7%	33,3%	100,0%
		% Para yönetiminde bilgi sahibi olma ile	2,7%	2,9%	2,8%
Toplam	Hesaplanan	220	105	325	
	% Finansal durumunu yönetme ile	67,7%	32,3%	100,0%	
	% Para yönetiminde bilgi sahibi olma ile	100,0%	100,0%	100,0%	

Tabloda görüldüğü gibi finansal durumunu yönetmede orta düzeyde başarılı olduğunu belirten 61 kişi ve başarısız olduğunu belirten 14 kişi para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olmak istemediklerini belirtmektedir.

Ki Kare Testi

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık düzeyi (2-yönlü)
Pearson Ki Kare	,408	3	,939
Olasılık Oranı	,410	3	,938
Linear-by-Linear Association	,005	1	,944
Geçerli olgunun sayısı	325		

Anlamlılık değerine bakıldığında $p > 0,05$ olduğu görülmektedir. Bu durumda “H14: Katılımcıların para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olma istekleri ile finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri arasında anlamlı ilişki vardır.” hipotezi reddedilir.

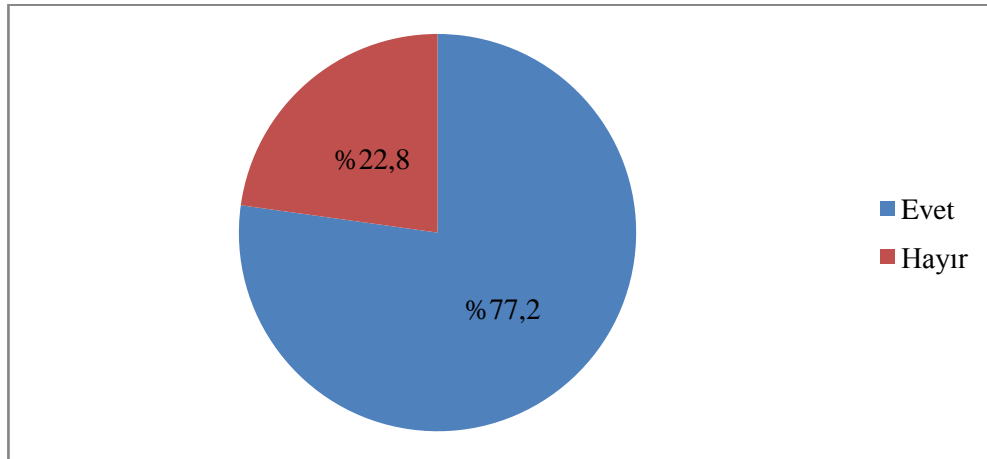
Tablo 15: Katılımcıların hanelerinde kalan parayla yaptıkları eylemler

Hanenizde kalan parayla ne yapılır?			
		Frekans	Yüzde
Acil, öngörülemeyen durumlar, sağlık harcamaları için para biriktiririz	Evet	148	45,5
	Hayır	177	54,5
	Toplam	325	100,0
Kişisel ya da zorunlu olmayan giderler için harcarız	Evet	79	24,3
	Hayır	246	75,7
	Toplam	325	100,0
Belirli bir amaç gütmekten para biriktiririm	Evet	90	27,7
	Hayır	235	72,3
	Toplam	325	100,0
Gelirdeki dalgalanmalardan etkilenmemek için para biriktiririz	Evet	60	18,5
	Hayır	265	81,5
	Toplam	325	100,0
Bilinen büyük bir harcama için para biriktiririz	Evet	89	27,4
	Hayır	236	72,6
	Toplam	325	100,0
Daha fazla gıda harcaması yaparız	Evet	13	4,0
	Hayır	312	96,0

	Toplam	325	100,0
Borçlarımızı öderiz	Evet	144	44,3
	Hayır	181	55,7
	Toplam	325	100,0
Mal ve varlıklara yatırım yaparız	Evet	109	33,5
	Hayır	216	66,5
	Toplam	325	100,0
İşyerimize yatırım yaparız	Evet	20	6,2
	Hayır	305	93,8
	Toplam	325	100,0
Aile üyelerine veririz/yollarız	Evet	88	27,1
	Hayır	237	72,9
	Toplam	325	100,0

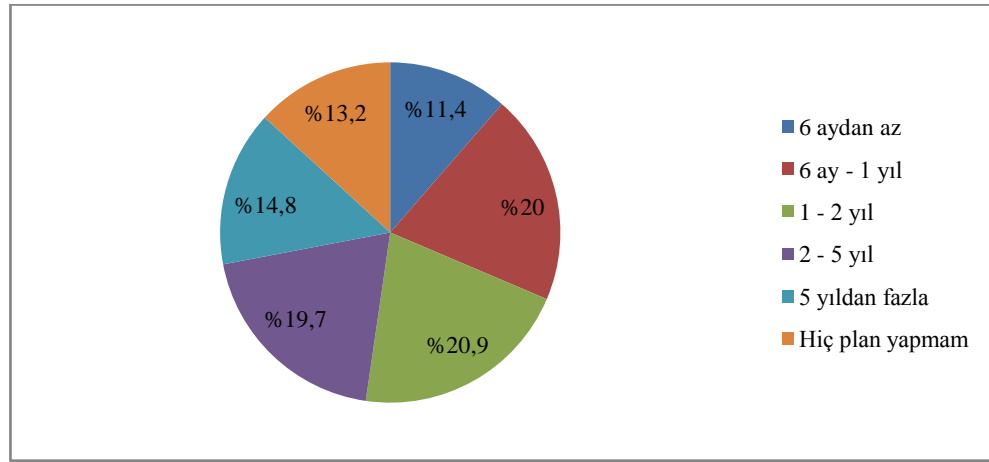
“Hanenizde kalan parayla ne yapılır?” sorusuna katılımcıların 148’i “acil, öngörülemeyen durumlar, sağlık harcamaları için para biriktiririz” ve 144’ü de “borçlarımızı öderiz” cevabını vermiştir. Üçüncü çoğunlukta olan şık ise “mal ve varlıklara yatırım yaparız” ‘dır. Çoğunluğun vermiş olduğu cevaba bakılacak olunursa araştırmaya katılan akademik personelin %45,5’lik diliminin birikim yapma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Grafik 29: Katılımcıların eline ekstra para geçtiğinde nasıl kullanılacağını planlama durumları

Katılımcıların %77,2'sini oluşturan 251 kişi eline ekstra para geçtiğinde onu nasıl kullanacağını planlamaktadır. Plan hayatın her anında kişinin gelecekte olabilecekleri öngörebilmesi için yapması gereken adımlardan bir tanesi olarak görülebilir. Bir finansal plan kişinin finansal yaşamına belli bir yön sağlayarak hedeflere ulaşmada faydalı bir aracı olmaktadır. Aynı zamanda bir plan, alınan finansal kararların diğer finansal kararları nasıl etkilediğini anlamayı sağlamaktadır. Bu açıdan bakılacak olunursa bireylerin finansal planlarını oluştururlarken ellerine ekstra para geçmesi durumunu göze alarak plan yapmaları yararlarına olabilir.

Grafik 30: Katılımcıların gelecek için yaptığı planların maksimum süresi

Soruya verilen cevaplardaki oransal dağılıma bakılacak olunursa birbirine yakın değerler olduğu görülmektedir. Katılımcıların %20,9'una denk gelen 68 kişi en çok 1-2 yıllık plan yaptığını belirtmiştir. %13,2 oranla 43 kişi de hiç plan yapmadığını belirtmektedir.

Tablo 16: Katılımcıların unvanları ile gelecek için yaptığı azami süreli planlar arasındaki ilişki

		Unvanınız							Toplam
		Prof. Dr.	Doç. Dr.	Yrd. Doç. Dr.	Öğr. Gör.	Araş. Gör.	Okt.	Uzman	
Gelecek için yaptığımız planlar en çok ne kadar uzun sürelidir?	6 aydan az	3	3	8	6	11	5	1	37
	6 ay – 1 yıl	10	4	15	6	25	2	3	65
	1-2 yıl	7	4	21	13	14	6	3	68
	2-5 yıl	1	11	17	13	16	1	5	64
	5 yıldan fazla	8	3	9	8	15	3	2	48
	Hiç plan yapmam	7	10	6	2	9	5	4	43
Toplam		36	35	76	48	90	22	18	325

Tabloda görüldüğü gibi en uzun süreli plan 1-2 yıl için yapılmaktadır. Hiç plan yapmadığını belirten 43 katılımcı bulunmaktadır. Bu katılımcıların 7'si Prof. Dr., 10'u Doç. Dr. ve 9'u da Araş. Gör.'dür.

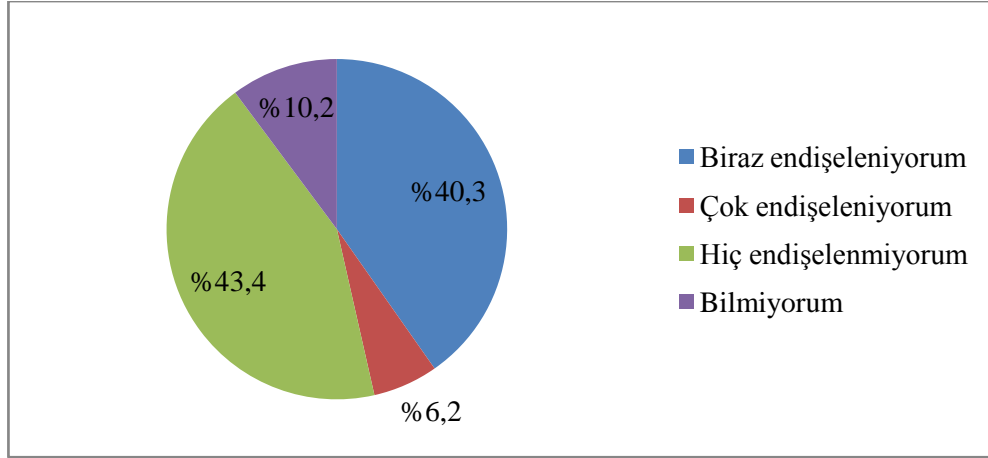
Tablo 17: Katılımcıların yaşlandığı zaman kişisel harcamalarını karşılamak için yaptığı planların frekans dağılımları

Yaşlandığınız zaman kişisel harcamalarınızı karşılamak için ne gibi planlarınız var?			
		Frekans	Yüzde
Devletten emeklilik	Evet	256	78,8
	Hayır	69	21,2
	Toplam	325	100,0
Çalışmaya devam edeceğim	Evet	85	26,2
	Hayır	240	73,8
	Toplam	325	100,0
Bireysel emeklilik	Evet	98	30,2
	Hayır	227	69,8
	Toplam	325	100,0
Tasarruflar veya başka mali varlıklar	Evet	83	25,5
	Hayır	242	74,5
	Toplam	325	100,0

Mali olmayan varlıklar (gayrimenkul, küçükbaş/büyükbaş hayvan, ziynet gibi)	Evet	64	19,7
	Hayır	261	80,3
	Toplam	325	100,0
Aile, akraba, aşiretten mali yardım/destek	Evet	10	3,1
	Hayır	315	96,9
	Toplam	325	100,0
Miras	Evet	33	10,2
	Hayır	292	89,8
	Toplam	325	100,0
Başka emeklilik planı	Evet	10	3,1
	Hayır	315	96,9
	Toplam	325	100,0
Planı yok/Bu konu hakkında düşünmedim	Evet	29	8,9
	Hayır	296	91,1
	Toplam	325	100,0

Katılımcıların birden fazla şıkkı işaretleyebildiği “Yaşlandığımız zaman kişisel harcamalarınızı karşılamak için ne gibi planlarınız var?” sorusunda çoğunluk olarak 256 kişi devletten emeklilik cevabını vermiştir. İkinci tercih ise %30,2 oranla 98 kişinin verdiği bireysel emeklilik cevabıdır. 85 kişi yaşlandığı zaman kişisel harcamalarını karşılayabilmek için çalışmaya devam edeceğini belirtmiş, 29 kişi ise bu konu hakkında planının olmadığını/düşünmediğini belirtmiştir. Yapılan araştırmada katılımcıların sadece biri “Diğer” şıkkını işaretleyerek yaşlandığı zaman kişisel harcamalarını karşılamak için “iş açma” planının olduğunu belirtmiştir.

Grafik 31: Katılımcıların yaşlandığı zaman tüm harcamalarını karşılamak duyduğu endişe derecesi

Yaşlandığı zaman tüm harcamalarını karşılama konusunda 131 kişi biraz endişelendiğini belirtirken, 141 kişi ise hiç endişelenmediğini belirtmektedir. Sadece 20 kişi bu konuda çok endişelendiğini belirtmektedir. Ortaya çıkan sonuçlarla yaşlandığı zaman tüm harcamalarını karşılama konusunda hiç endişelenmeyenlerin kaçının yaşlandığı zaman kişisel harcamalarını karşılamak için planı olmadığı sorgulanmak istenmektedir. Aşağıdaki tablo sorunun cevabını bulmak için oluşturulmuştur.

Tablo 18: Yaşlandığı zaman tüm harcamalarını karşılama konusunda hiç endişelenmeyenlerin kaçının yaşlandığı zaman kişisel harcamalarını karşılamak için planı olmadığını gösteren analiz

			Yaşlandığınız zaman tüm harcamalarınızı karşılamak konusunda ne ölçüde endişe duyuyorsunuz?				
			Biraz	Çok	Hiç	Bilmiyorum	
Yaşlandığınız zaman kişisel harcamalarınızı karşılamak için ne gibi planlarınız var?	Planı yok/Bu konu hakkında düşünmedim	Evet	7	2	13	7	29
		Hayır	124	18	128	26	296
Toplam			131	20	41	33	325

Tabloya göre yaşlandığı zaman tüm harcamalarını karşılama konusunda hiç endişelenmeyen 13 kişinin aynı zamanda yaşlandığı zaman kişisel harcamalarını

karşlamak için de planının olmadığı ortaya çıkmaktadır. Finansal okuryazar olarak nitelendirilecek kişinin kesinlikle geleceğe dönük bir finansal planının olması gerekmektedir.

Tablo 19: Ekonomi ve finansal gelişmelerin takip edildiği kaynaklar ve sıklık derecesi

	Her gün		Haftada birkaç kez		Nadiren		Hiç	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Gazeteler	67	20,6	86	26,5	102	31,4	70	21,5
Kitaplar	6	1,8	27	8,3	57	17,5	235	72,3
Dergiler	4	1,2	33	10,2	89	27,4	199	61,2
Televizyon	70	21,5	107	32,9	83	25,5	65	20,0
İnternet	102	31,4	98	30,2	81	24,9	44	13,5
Bankalar	17	5,2	50	15,4	104	32,0	154	47,4

Katılımcıların %31,4 oranla finansal gelişmeleri her gün takip ettiği kaynak internettir. İnternetin vazgeçilmez bir haber ve bilgi kaynağı olduğu günümüzde böyle bir sonucun çıkması şaşırtıcı değildir. Toplamda 102 kişi interneti her gün takip ettiğini belirtmektedir. Haftada birkaç kez takip edilen kaynak ise %32,9 ile televizyondur. Katılımcılar kitap ve dergileri hiç takip etmediklerini belirtmişlerdir. Takip edilmeyen bir diğer şık ise bankalardır. İnternet ve televizyona ulaşımın daha kolay olmasından kaynaklanan sonuçlar çalışma sonuçlarına da yansımıştır.

Tablo 20: Katılımcıların bazı finansal kavramlar hakkındaki bilgi düzeyleri

	İyi Biliyorum		Duydum ama Ayrıntısını Bilmiyorum		Hiç Bilmiyorum	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Bileşik Faiz	95	29,2	136	41,8	94	28,9
Basit Faiz	136	41,8	106	32,6	83	25,5
Hesap Bildirim Cetveli	184	56,6	87	26,8	54	16,6
Kredi Kartı Son Ödeme Tarihi	290	89,2	25	7,7	10	3,1
Hazine Bonusu	86	26,5	157	48,3	82	25,2
EFT	265	81,5	37	11,4	23	7,1
DASK Sigortası	189	58,2	79	24,3	57	17,5
Yatırım Portföyü	88	27,1	150	46,2	87	26,8
Vadeli Mevduat Hesabı	211	64,9	78	24,0	36	11,1
Yatırım Fonu	98	30,2	149	45,8	78	24,0
Bireysel Emeklilik	206	63,4	78	24,0	41	12,6
Yatırım Ortaklığı	64	19,7	168	51,7	93	28,6
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	79	24,3	144	44,3	102	31,4

Basit faiz, ödenecek faizin anapara üzerinden hesaplanmasıdır. Bileşik faiz ise vade sonunda faizin anaparaya eklenmesiyle anapara ve faiz toplamına yeniden faiz işletilmesidir. Çalışma sonucunda katılımcıların bileşik faize göre basit faizi daha çok bildikleri görülmektedir. 136 kişi basit faizi iyi bildiğini belirtirken, sadece 95 kişi bileşik faizi iyi bildiğini belirtmiştir.

Kredi kartı hesap bildirim cetveli, her ay düzenli olarak çıkarılan kişinin bir önceki hesap kesim tarihi ile son dönemdeki hesap kesim tarihi arasında yapmış olduğu harcama, limit, bonus, borç ve ödeme bilgilerinin yer aldığı belgedir (garanti.com.tr,

erişim tarihi: 15.02.2014). Kredi kartı hesap bildirim cetvelinde genellikle, hesap kesim tarihi, son ödeme tarihi, ödenmesi gereken asgari tutar ve varsa toplam puanlar gibi bilgiler yer almaktadır. Kredi kartı son ödeme tarihi ise kredi kartı sahibinin borcuna faiz işletilmemesi için ödemesi gereken son tarihtir. Kredi kartı hesap bildirim cetvelini iyi bildiğini belirten katılımcı sayısı 184, kredi kartı son ödeme tarihini iyi bildiğini belirten kişi sayısı ise 290'dır. Verilen cevaplara göre kredi kartıyla ilgili sorulan iki kavram oldukça iyi bilinmektedir.

Hazine bonusu, vadesi bir yıldan kısa süreli olarak Hazine tarafından çıkarılan ve iskontolu biçimde işlem gören borçlanma senedir (Ertuğrul vd., 2010;110). EFT ise elektronik fon transferi anlamına gelmektedir ve bankalar arası TL fon akışını düzenlemek amacıyla kullanılan ulusal ödeme ağıdır (Başar ve Coşkun, 2006;180). Çalışmaya katılan akademik personelin %48,3'ünü oluşturan 157 kişi hazine bonusu kavramını duyduğunu ancak ayrıntısını bilmediğini, 265 kişi ise EFT kavramını iyi bildiğini belirtmektedir.

Türkiye'nin bir deprem ülkesi olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yüzden devlet vatandaşlarını deprem sonucunda oluşacak maddi ve manevi hasarlardan koruyabilmek amacı ile deprem sigortasını zorunlu hale getirmiştir. Zorunlu deprem sigortası ise Doğal Afet Sigortaları Kurumu tarafından yapılmaktadır. DASK sigortası denilen zorunlu deprem sigortasını katılımcıların %58,2'si iyi bildiğini, %17,5'e hitap eden 57 kişi ise hiç bilmediğini belirtmiştir. Bu konuda kişilerin bilinçlendirilmesinin kendi yararlarına ve toplum yararına olacağı düşünülmektedir.

Yatırımcılar için finansal piyasada birçok yatırım alternatifi mevcuttur. Yatırımcılar sahip oldukları fonları değerlendirirken mevduat faizi, repo, hazine bonusu ve tahvil gibi risksiz yatırım araçlarına, aynı zamanda döviz ve hisse senedi gibi riskli yatırım araçlarına da yatırım yapabilirler (Demir ve Derer, 2012). Yatırımcının birden çok yatırım aracını birleştirmesiyle oluşturduğu portföye yatırım portföyü denmektedir. Katılımcıların %46,2'sinin oluşturduğu 150 kişi bu kavramı duyduğunu ancak ayrıntısını bilmediğini belirtmiştir.

Vadeli mevduat hesabını 211 katılımcı iyi bildiğini, 36 katılımcı da hiç bilmediğini belirtmektedir. Yatırım fonu halktan toplanan paralar karşılığı sermaye piyasası araçlarından ve altın gibi kıymetli madenlerden oluşan portföylerin yönetilmesidir. Yatırımcılar fona katılabilmek için fonun sahip olduğu portföyün bir kısmını temsil eden katılma payını satın alırlar (SPK, 2014). Bu çalışmada katılımcıların %45,8'i kavramı duyduğunu ancak ayrıntısını bilmediğini, %24'ü ise kavramı hiç bilmediğini ifade etmiştir.

Bireysel emeklilik bireylerin emeklilik dönemlerinde daha rahat bir yaşam sürebilmeleri için mevcut kamu sosyal güvenlik sistemine ek olarak kurulmuş bir sistem parçasıdır. Bireyler bireysel emeklilik sigortası yaptırarak da emekli olabilirler. Son dönemlerde devletin de teşvikleriyle oldukça gündem de olan bireysel emeklilik kavramını 206 katılımcı iyi bildiğini belirtmektedir.

Yatırım ortaklıkları, küçük tasarruf sahiplerinin birikimlerini bir havuzda toplayarak ve oluşan fonları farklı yatırım araçlarına yatırarak bir portföy oluşturan, bu yolla elde edilen kazancın ortaklara payları oranında kar payı olarak dağıtıldığı sermaye piyasası kurumlarıdır (SPK, 2014). Bu çalışmada katılımcıların %51,7'sini oluşturan 168 kişi kavram hakkındaki bilgi düzeyi sorulduğunda duydum ama ayrıntısını bilmiyorum cevabını vermiştir. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu mevduat sahiplerini korumak amacıyla kurulmuş bir devlet kurumudur. Bu kavramı toplamda 79 kişi iyi bildiğini, 144 kişi duyduğunu ancak ayrıntısını bilmediğini, 102 kişi ise kavramı hiç bilmediğini belirtmiştir.

Genel olarak çoğunlukta olan değerlere bakılacak olunursa, katılımcılara 13 kavram hakkında bilgi düzeyleri sorulmuş ve 290 kişi kredi kartı son ödeme tarihi, 265 kişi EFT ve 211 kişi de vadeli mevduat hesabı kavramlarını iyi bildiğini belirtmiştir. 102 kişi tasarruf mevduatı sigorta fonu, 94 kişi bileşik faiz ve 93 kişi de yatırım ortaklığı kavramlarını hiç bilmediğini belirtmiştir.

SONUÇ

Son yıllarda finansal okuryazarlık özellikle gelişmiş ülkelerde oldukça önem verilen bir konu haline gelmiştir. İnsanlar hayatları boyunca finansal kararlar almaktadır. Bu kararların hem bireyin kendisine hem topluma hem de ekonomiye etkileri düşünüldüğünde finansal yeterliliğe sahip, finansal okuryazar bir birey olma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Günümüzün sürekli değişen ve gelişen ekonomisinde bilinçli tüketicilere daha da ihtiyaç duyulmaktadır. İnsanların ekonomik refah seviyelerini yükseltmeleri ancak finansal okuryazar bir birey haline geldiklerinde mümkün olacaktır.

Finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan Bayram (2010)'ın çalışmasında öğrencilerin finansal okuryazarlıkları belirlenmiştir. Oradan çıkan sonuç öğrencilerin finansal okuryazarlığı düzenli para biriktirme alışkanlığı, faturalarını zamanında ödeme alışkanlığı ve finansal kayıtlarını saklama alışkanlığı olarak sınırlı bir yapıda düşünmektedir. Finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük çıkmasına rağmen öğrenciler bu durumun farkında değildir. Bu yoruma da finansal durumunu yönetmedeki başarı durumları sorulduğunda oldukça başarılı ve orta düzeyde başarılıym diyenlerin oranının yüzde 90'ı aşmasından varılmaktadır.

Bu çalışmada ise finansal durumunu yönetmedeki oldukça başarılı olduğunu belirten %27,1'lik bir dilimken, orta düzeyde başarılı olduğunu belirtenlerin oranı %55,7'dir. Ancak unvan seviyeleri yükseldikçe finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyi yükselmemektedir. Finansal durumunu yönetmede oldukça ve orta düzeyde başarılı olduğunu belirtenlerin çoğunluğu para yönetimi ile ilgili tutumlarını ailelerinden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu kişiler finansal bir karar alırken ilk olarak yine ailelerine danıştıklarını belirtmişlerdir.

Kredi kartı kullananlar örneklemin %92'sini oluştururken, ortaya çıkan 299 kişilik örnekleme kadınların %89'u, erkeklerin ise %94'ü kredi kartı kullanmaktadır. Bu grubun %39,5'i 4 ve üzerinde kredi kartına sahip olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların yaşları ile sahip oldukları kredi kartı sayıları arasında fark olduğu ortaya çıkmıştır. Burada da 51-60 yaş arasındaki katılımcıların kredi kartı sayılarının, diğer

katılımcıların kredi kartı sayılarından daha fazla olduğu bulunmuştur. Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartı toplam limitleri arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna varılmıştır. Gelir düzeyi yükseldikçe kredi kartı toplam limitinde de artış gözlenmiştir. Burada 5001 TL – 7000 TL arasında geliri olan katılımcıların kredi kartı toplam limitlerinin, diğer katılımcıların kredi kartı toplam limitlerinden daha fazla olduğu söylenebilir. Aynı şekilde katılımcıların gelir düzeyi yükseldikçe kredi kartına yaptıkları aylık ortalama ödemeler de artış gözlenmiştir.

Araştırmaya katılan akademik personelin %65,8'i faturalarını zamanında ödediğini belirtirken, %31,7'si genellikle zamanında ödediğini belirtmiştir. Katılımcıların %48,9'u düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına sahip olduğunu belirtmiştir. Burada çocuk sahibi olanların olmayanlara göre daha fazla para biriktirme eğiliminde oldukları görülmüştür. Çalışmaya katılan akademik personelin %50,5'ini oluşturan 164 kişi aylık bir bütçe yapıp ona uygun davrandığını belirtirken, %49,5'lik bir oranla 161 kişi aylık bir bütçe yapıp ona uygun davranmadığını belirtmiştir.

Katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile finansal bilgi sorusuna verdikleri cevaplar arasında farklılık bulunmuştur. Finansal durumunu yönetmede oldukça başarılı olduğunu belirten katılımcıların 29'unun, aynı şekilde orta düzeyde başarılı olduğunu belirten 181 katılımcının 55'inin finansal bilgi sorusuna yanlış cevap verdiği görülmüştür. Kendine ait evi olmayan katılımcıların olanlara göre daha fazla düzenli olarak para biriktirme alışkanlıkları olmadığı sonucu çıkmıştır.

Katılımcıların hanesinde kalan parayla yaptıkları ilk işlem acil, öngörülemeyen durumlar, sağlık harcamaları için para biriktirmektir. İkinci işlem olarak borçlarını ödedikleri ortaya çıkmıştır. Katılımcıların yaşlandığı zaman kişisel harcamalarını karşılamak için öncelikle devletten emeklilik planının, ikinci çoğunluk cevapla bireysel emeklilik planının olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %43,4'ü yaşlandığı zaman tüm harcamalarını karşılama konusunda hiç endişeli olmadığını belirtmiştir. Ancak burada dikkat çekilmesi gereken nokta yaşlandığı zaman tüm harcamalarını karşılama konusunda hiç endişelenmeyenlerin %9'unun yaşlandığı zaman kişisel harcamalarını karşılamak için hiç planının olmayışdır.

Katılımcıların finansal gelişmeleri sıklıkla takip ettiği kaynaklar internettir. Haftada birkaç kez takip edilen kaynak televizyondur. Katılımcıların çoğunluğu kitapları ve dergileri hiç takip etmediklerini belirtmişlerdir.

Genel olarak çoğunlukta olan değerlere bakılacak olunursa, katılımcılara bazı finansal kavramlar hakkında bilgi düzeyleri sorulmuş ve katılımcıların en çok bildiği kavramlar, kredi kartı son ödeme tarihi, EFT ve vadeli mevduat hesabı kavramları olmuştur. Akademik personelin en az bildiği kavramlar ise tasarruf mevduatı sigorta fonu, bileşik faiz ve yatırım ortaklığıdır.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse para yönetiminin finansal planlama ve bütçe başlıkları altında incelenen sorulara verilen cevaplar katılımcıların çoğunluğunun finansal davranışlarının olumlu yönde seyrettiğini gösterebilir. Akademik personelin faturalarını zamanında ödemesi, düzenli para biriktirmesi, banka mevduat hesabının faiz oranını bilmesi, kredi kartı hesap ekstresini iyi derecede anlaması, bütçe yapması, internet bankacılığını kullanması, eline ekstra para geçtiğinde nasıl kullanılacağını planlaması, gelecek ile ilgili plan yapması, yaşlandığı zaman kişisel harcamalarını karşılamak için planlarının olması finansal okuryazar olduğunu göstermektedir. Sorulara istenen ya da olumlu cevapları verenler çoğunlukta olsa da katılımcıların büyük bir kısmı olumsuz cevaplar vermişlerdir. Bu çalışmanın çıkış noktasının akademik personelin finansal okuryazarlığını belirlemek ve finansal eğitime olan gereksinimi ortaya koymak olduğu düşünüldüğünde ortaya çıkan sonuçlar toplumun üst kademesinde yer alan ve kanaat önderi olan akademik personellerin bir finansal eğitime ihtiyacı olduğunu göstermiştir. Para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olmak isteyenlerin çoğunlukta olduğu görüldüğünden akademik personellerin finansal okuryazarlık seviyelerini yükseltmek için gelişime açık olmaları finansal eğitim programlarının etkili sonuçlar verebileceğinin sinyalini vermektedir.

Bu çalışma sadece Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personelleri üzerine yapılmıştır. Gelecekte farklı meslek grupları ile oluşturulacak bir örneklem ile finansal okuryazarlıkların belirleneceği çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmalar finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik sonuçlar verebilir ve finansal eğitimin ihtiyacını ortaya koyabilir. Akademik çalışmaların hayatın birçok kesimine etki ettiği varsayılırsa

bu çalışmalar hükümetlere finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için önerilerde bulunmuş olabilir.

ANKET FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu anket formu Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı'nda hazırlanmakta olan yüksek lisans tez çalışması için oluşturulmuştur. Ankette araştırma konusu ile ilgili hazırlanmış çeşitli ifadeler yer almaktadır. Soruları içtenlikle ve tarafsızca cevaplandırmanız çalışmanın değerini artıracaktır. Sorulara verilen cevaplar araştırma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır.

İçtenlikle vereceğiniz cevaplarda göstereceğiniz duyarlılık ve araştırmaya ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz.

Danışman
Prof. Dr. Yusuf DEMİR

Yüksek Lisans Öğrencisi
Elvan ÖZTÜRK

Lütfen aşağıdaki sorulara size uygun gelen şıkları işaretleyiniz

1. Finansal kayıtlarınızı (fatura ödemeleri, banka dekontları, fiş, makbuz vb.) saklar mısınız?

- a) Sürekli olarak saklarım
b) Bazı kayıtları saklarım
c) Belirli bir süre saklar, atarım
d) Hiç saklamam

2. Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?

- a) Oldukça başarılıyım
b) Orta düzeyde başarılıyım
c) Başarısızım
d) Fikrim yok

3. Paranızın yönetimi ile ilgili tutumlarınızı nereden öğrendiğinizi düşünüyorsunuz?

- a) Ailemden
b) Arkadaşlarımdan
c) Kitap, dergi ve yayınlardan
d) İnternette
e) Diğer .....(Belirtiniz)

4. Finansal bir karar alırken ilk olarak kime/neye danışırsınız?

- a) Aileme   b) Arkadaşlarıma
c) İnternete   d) Finans profesyonellerine
e) Kimseye danışma ihtiyacı hissetmem.

5. Hiç finansal yardım (kredi, finansal danışmanlık vb.) için başvurduğunuz mu?

- a) Evet   b) Hayır

6. Kaç bankada vadesiz mevduat hesabınız var?

- a) 1   b) 2   c) 3   d) 4 ve üzeri

7. Banka vadeli mevduat hesabınız var mı?

(Cevabınız Hayır ise 9. Soruya geçiniz.)

- a) Evet   b) Hayır

8. Banka vadeli mevduat hesabınızdaki faiz oranını biliyor musunuz?

- a) Evet   b) Hayır

9. Kredi kartı kullanıyor musunuz? (Cevabınız Hayır ise 19. Soruya geçiniz.)

- a) Evet   b) Hayır

10. Kaç adet kredi kartına sahipsiniz?

- a) 1   b) 2   c) 3   d) 4 ve üzeri

11. Ne zamandır kredi kartı kullanmaktasınız?

- a) 1 yıl   b) 2-3 yıl   c) 4-5 yıl
d) 5 yıldan fazla

12. Kredi kartı kampanyalarından (100 TL alışverişe 20 bonuspuan, belirli dönemlerde ekstra taksit) yararlanıyor musunuz?

- a) Evet   b) Hayır

13. Kredi kartınızın toplam limiti ne kadardır?

- a) 2000 TL'den az
b) 2001-5000 TL
c) 5001-7500 TL
d) 7501 TL – 10000 TL
e) 10001 TL ve üzeri

14. Kredi kartınıza aylık ortalama olarak ne kadar ödüyorsunuz?

- a) 0-500 TL
b) 501-1000 TL
c) 1001-5000 TL
d) 5001 TL ve üzeri

15. Kredi kartınızda yer alan en büyük ödeme kalemi hangisidir?

- a) Eğitim giderleri   b) Yiyecek-
içecek
c) Giyim   d) Eğlence
e) Diğer.....(Belirtiniz)

<p>16. Kredi kartınızdan nakit çekme işlemi yapar mısınız?</p> <p>a) Hiç yapmam b) Ayda bir yaparım c) Haftada bir yaparım d) Nadiren yaparım</p> <p>17. Kredi kartınızın aylık faiz oranını biliyor musunuz?</p> <p>a) Evet b) Hayır</p> <p>18. Kredi kartı hesap ekstrenizde yer alan ifadeleri anlama düzeyinizi belirtiniz.</p> <p>a) Çok iyi b) İyi c) Orta d) Kötü</p> <p>19. Faturalarınızı zamanında öder misiniz?</p> <p>a) Her zaman b) Genellikle c) Nadiren d) Asla</p> <p>20. Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığınız var mı?</p> <p>a) Evet b) Hayır</p> <p>21. Aylık bir bütçe yapar ve ona uygun davranır mısınız?</p> <p>a) Evet b) Hayır</p> <p>22. En yüksek faiz oranına sahip olan kredi türü hangisidir?</p> <p>a) Konut Kredisi b) Tüketici Kredisi c) Araç Kredisi d) Kredi kartından çekilen nakit kredisi</p> <p>23. Bir Ons altın kaç gramdır?</p> <p>a) 31,1 b) 23,1 c) 32,1 d) Bilmiyorum</p> <p>24. Bu soru kontrol amaçlı sorulmuştur. Lütfen işaretleme yapmayınız.</p> <p>a) Evet b) Hayır</p> <p>25. Kendinize ait bir eviniz var mı?</p> <p>a) Evet b) Hayır</p> <p>26. İnternet bankacılığını kullanıyor musunuz?</p> <p>a) Evet b) Hayır</p> <p>27. A ve B hisselerinden oluşan iki hisseli bir portföye sahip olduğunuzu ve acil nakit ihtiyacınızdan dolayı birinden satış yapmanız gerektiğini varsayalım. Aldığınızdan bu yana A hisseleri % 20 getiri sağlarken, B hisselerinin % 20 kaybettirdiği durumda hangi hisseyi satmayı tercih edersiniz?</p> <p>a) A Hisselerini b) B Hisselerini</p> <p>28. Yatırım araçları hakkında bilgileriniz için yorumunuz ne olurdu?</p> <p>a) Zayıf ve bilmem gerektiğini düşünmüyorum b) Yeterli değil, desteğe ihtiyacım olduğunu düşünüyorum c) Genel olarak yeterli, fakat ayrıntılı bilgi eksikim</p>	<p>var</p> <p>d) Finansal enstrümanlar açısından yeterli bilgiye sahip olduğuma inanmaktayım.</p> <p>29. Para yönetiminin farklı yönlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olmak ister miydiniz?</p> <p>a) Evet b) Hayır</p> <p>30. Hanenizde kalan parayla ne yapılıır? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)</p> <p>a) Acil, öngörülemeyen durumlar, sağlık harcamaları için para biriktiririz b) Kişisel ya da zorunlu olmayan giderler için harcarız c) Belirli bir amaç gütmekten para biriktiririm d) Gelirdeki dalgalanmalardan etkilenmemek için para biriktiririz e) Bilinen büyük bir harcama için para biriktiririz f) Daha fazla gıda harcaması yaparız g) Borçlarımızı öderiz h) Mal ve varlıklara yatırım yaparız i) İşyerimize yatırım yaparız j) Aile üyelerine veririz/yollarız</p> <p>31. Elinize ekstra para geçtiğinde nasıl kullanılacağını planlar mısınız?</p> <p>a) Evet b) Hayır</p> <p>32. Gelecek için yaptığınız planlar en çok ne kadar uzun sürelidir?</p> <p>a) 6 aydan az b) 6 ay-1 yıl c) 1-2 yıl d) 2-5 yıl e) 5 yıldan fazla f) Hiç plan yapmam.</p> <p>33. Yaşlandığınız zaman kişisel harcamalarınızı karşılamak için ne gibi planlarınız var? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)</p> <p>a) Devletten emeklilik b) Çalışmaya devam edeceğim c) Bireysel emeklilik d) Tasarruflar veya başka mali varlıklar e) Mali olmayan varlıklar (gayrimenkul, küçükbaş/büyükbaş hayvan, ziynet gibi) f) Aile, akraba, aşiretten mali yardım/destek g) Miras h) Başka emeklilik planı i) Planı yok/Bu konu hakkında düşünmedim. j) Diğer.....(Belirtiniz)</p>
--	--

	<p>34. Yaşlandığınız zaman tüm harcamalarınızı karşılamak konusunda ne ölçüde endişe duyuyorsunuz?</p> <p>a) Biraz endişeleniyorum b) Çok endişeleniyorum c) Hiç endişelenmiyorum d) Bilmiyorum</p>
--	---

35. Ekonomi ve finansal gelişmeleri hangi sıklıkla ve hangi kaynaklardan takip edersiniz?				
	Hergün	Haftada birkaç kez	Nadiren	Hiç
Gazeteler				
Kitaplar				
Dergiler				
Televizyon				
İnternet				
Bankalar				

36. Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.			
	İyi Biliyorum	Duydum ama Ayrıntısını Bilmiyorum	Hiç Bilmiyorum
Bileşik Faiz			
Basit Faiz			
Hesap Bildirim Cetveli			
Kredi Kartı Son Ödeme Tarihi			
Hazine Bonosu			
EFT			
DASK Sigortası			
Yatırım Portföyü			
Vadeli Mevduat Hesabı			
Yatırım Fonu			
Bireysel Emeklilik			
Yatırım Ortaklığı			
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu			

Demografik Bilgileriniz	
Cinsiyetiniz?	a) Kadın b) Erkek
Yaşınız?	a) 21-30 b) 31-40 c) 41-50 d) 51-60 e) 61 ve üstü
Unvanınız?	a) Prof. Dr. b) Doç. Dr. c) Yard. Doç. Dr. d) Öğretim Görevlisi e) Araştırma Görevlisi f) Okutman g) Uzman
Medeni Durumunuz?	a) Evli b) Bekar
Çocuğunuz var mı?	a) Evet b) Hayır
Kişisel Geliriniz?	a) 2000 TL ve daha az b) 2001 TL – 3000 TL c) 3001 TL – 5000 TL d) 5001 TL – 7000 TL e) 7001 TL ve daha fazla

KAYNAKÇA

Abel, H. M., (1921), *Successful Family Life On The Moderate Income: Its Foundation In A Fair Start, The Man's Earnings, The Woman's Contribution, The Cooperation Of The Community*, J.B. Lippincott Co., Philadelphia And London.

Aktaş, B., (2011), *Finansal Farkındalık ve Finansal Eğitim Hazine Perspektifi*, International Conference on Financial Education and Financial Awareness.
http://www.tcmb.gov.tr/yeni/konferans/financial_education/session5/Burhanettin_Aktas_Presentation.pdf

Akyol, C., (2010), *Finansal Farkındalığın Yatırımcı Tercihlerine Etkileri: Özel Bankacılık Çalışanlarında Finansal Farkındalık Üzerine Bir Araştırma*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Alkin, E., Yıldırım, K., Özer, M., Editör: Şıklar, İ., (2005), *İktisada Giriş*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Al-Tamimi H.A.H., Bin-Kalli A.A.,(2009), *Financial Literacy And Investment Decisions Of Uae Investors*, The Journal Of Risk Finance, Vol. 10 Iss: 5 Pp. 500 – 516.

Altıntaş, K. M., (2009), *Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okur Yazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli*, Zonguldak Karaelmas Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 9 , Ss. 151–176.

Altun, A., (2005), *Gelişen Teknolojiler ve Yeni Okuryazarlıklar*, Anı Yayıncılık, Ankara.

Başar, M., Coşkun, M., editör: Aydın, N., (2006), *Bankacılık Uygulamaları*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1711, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:893, Eskişehir.

Bawden, D., (2001), *Information And Digital Literacies: A Review Of Concepts*, Journal Of Documentation, 57(2), pp: 218-259.

Bayazıt Hayta, A., (2011), *Aile Finans Sistemi İlişkileri: Finansman Yönetimi Finansal Okuryazarlık Finansal Eğitim*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Bayram, S.S., (2010), *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Beal, D.J., Delpachitra, S.B., (2003), *Financial Literacy Among Australian University Students*, Economic Papers, Vol: 22 No: 1, pp. 65-78.

Becker, G.S., (1965), *A Theory Of The Allocation Of Time*, The Economic Journal, Vol. 75, No. 299, pp. 493-517.

Benligiray, Y., Banar, K., editör: Gündüz, E., (2006). *Banka ve Sigorta Muhasebesi*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1707, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:890, Eskişehir.

Beres, D., Huzdik, K., (2012), *Financial Literacy And Macro-Economics*, Public Finance Quarterly, 2012, Vol. 57, Issue 3, Pages 298-312.

Bernheim, D. D., (1998), *Financial Illiteracy, Education, And Retirement Saving, Living With Defined Contribution Pensions*, The Pension Research Council Wharton School Pension Research Council, University Of Pennsylvania, pp. 38–68.

Bertaut, C.C. ve Haliassos, M., (2005), *Credit Cards: Facts and Theories*. CFS Working Paper, No: 2006/19, Frankfurt.

Bihari S. C., Shukla S., (2012), *Financial Literacy: Mutual Funds*, Scms Journal Of Indian Management, India.

Bkm.com.tr (20.02.2014) <http://www.bkm.com.tr/donemsel-bilgiler.aspx>

Brown, S. M., (2011), *Debt And Negative Net Worth Among Near Retirees*, Phd Dissertation, Utah State University, All Graduate Theses And Dissertations Paper 941.

CFLRI (2013),

<http://www.cflri.org.nz/sites/default/files/docs/fl-fin-lit-competency-framework.pdf>

Chinen, K., Endo, H., (2012), *Effects Of Attitude And Background On Personal Financial Ability: A Student Survey In The United States*, International Journal Of Management Vol. 29 No. 1 Part 1, England.

Cleek, M.G. And Pearson, T.A., (1985), *Perceived Causes Of Divorce: An Analysis Of Interrelationships*, Journal Of Marriage And The Family, Vol. 47, No. 1, Pp. 179- 183.

Clercq, D., (2009), *Emerald Article: Do Our Children Know Anything About Money? An Exploratory Study*, Meditari Accountancy Research, Vol. 17 Iss: 1, pp. 1-13.

Çağlarırnak Uslu, N. vd., Editörler: Çağlarırnak Uslu N., Özdemir B. K., (2013). *Para Ve Banka*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2667, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1633, Eskişehir.

Çavuş, M. F., (2006), *Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye'de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (15), pp. 173-187.

Daniell, M., (2006), *Wealth Wisdom For Everyone : An Easy-To-Use Guide To Personal Financial Planning And Wealth Creation*, World Scientific Publishing, USA.

Delavande, A., Rohwedder, S., Willis, R. J., (2008), *Preparation For Retirement, Financial Literacy And Cognitive Resources*, Michigan Retirement Research Center Working Paper No. 2008-190.

Demir, Y., Derer, E., (2012), *Optimal Portföy Kapsamında Tanjant Portföyü IMKB-100'de Örnek Uygulama*, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, C:4, S:2, s.13-25.

Durukan, T., H. Elibol ve Özhavzalı, M., (2007), *Kredi Kartlarındaki Taksit Uygulamasının Tüketicinin Harcama Alışkanlıkları Üzerindeki Etkisini Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma (Kırıkkale İli Örneği)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 13, Syf:143-153.

Ertuğrul, M. vd., editör: Temizel, F., (2010), *Menkul Kıymet Yatırımları Ve Analizi*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2119, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:1147, Eskişehir.

Friedman, M., (1957). *A Theory Of The Consumption Frinction*, Princeton University Press, ABD.

Garanti.com.tr (15.02.2014)

http://www.garanti.com.tr/tr/yardim_ve_oneriler/sorular.page?faqName=kredi_karti_he_sap_ozeti_nedir_faks_e_mail_ile_alinir_mi_hsap_kesim_tarihi_nasil_degisir#calcContent=UID1550d4d

Gerek S., Kurt A.A., (2011), *Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması*, Uludağ Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt/Vol XXX Sayı/No.1 pp. 59-73.

Greenspan, A., (2003), *Chairman At The 33rd Annual Legislative Conference Of The Congressional Black Caucus*, Washington, D.C., September 26, 2003. <http://www.federalreserve.gov/boarddocs/speeches/2003/20030926/default.htm>. (erişim tarihi; 03.03.2013)

Kehiaian, S.E., Williams, A.A., (2012), *Financial Literacy Characteristics Of Chapter 13 Debtors*, International Journal Of Business, Accounting and Finance, Volume 6, Number 1, pp: 142-155.

Khan M.Y., Jain P.K., (2008), *Financial Management: Text, Problems And Cases*, Tata Mcgraw-Hill Publishing Company Limited, New Delhi.

Kızgın, Y., (2009), *Tüketicilerin Kredi Kartı Marka Tercih Nedenlerinin Kümeleme Analizi İle İncelenmesi: Muğla Örneği*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt :7 Sayı :2 s.93-110.

Kinnunen, U. and Pulkkinen, L., (1998), *Linking Economic Stress To Marital Quality Among Finnish Marital Couples*, Journal Of Family Issues, Vol. 19, No. 6, pp. 705-724.

Kurudayıoğlu M., Tüzel S., (2010), *21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi*, Tübar Dergisi Xxviii Güz, Syf: 283-298.

Loibl, C. and Hira T., (2005), *Self-Directed Financial Learning And Financial Satisfaction*, Journal Of Financial Counseling and Planning. Vol. 16, No. 1: 11-21.

Longman (2013),
<http://www.ldoceonline.com/dictionary/literacy> (erişim tarihi; 11.04.2013)

Lusardi, A., Mitchell, O. S. and Curto, V., (2010), *Financial Literacy Among The Young*, Journal Of Consumer Affairs, 44 (2), 358–380.

Lyons, A. C., Rachlis, M. and Scherpf, E., (2007), *What's In A Score? Differences In Consumers' Credit Knowledge Using Ols And Quantile Regressions*, Journal Of Consumer Affairs, 41 (2), pp. 223–249.

Mason L.C.M., Wilson R.M.S., (2000), *Conceptualising Financial Literacy*, Business School Research Series, Paper 2000: 7, Isbn 1 85901 168 3, Loughborough University.

Mason, C., (2003), *Conceptualising Financial Literacy - An Ethnographic Study Of School Governors*, Loughborough University.

Mcmillan, E. J., (2010), *Not-For-Profit Budgeting and Financial Management (4th Edition)*, Wiley Publishing, USA.

Mcwaters, G., (2005), *Canadian Student Survival Financial Guide : A Comprehensive Handbook On Financing Your Education, Managing Your Expenses And Planning For A Debt-Free Future*, Insomniac Press Publishing , London.

Modigliani, F., & Brumberg, R., (1954), *Utility Analysis And The Consumption Function: An Interpretation Of Cross-Section Data*, Post-Keynesian Economics, pp: 388-436.

Monticone, C., (2011), *Financial Literacy And Financial Advice: Theory And Emprical Evidence*. Torino Üniversitesi Doctorate Thesis, Italy.

Murphy, J. L., (2013), *Psychosocial Factors And Financial Literacy*, Social Security Bulletin, Vol. 73, No. 1, pp: 73-81.

NFI (2006), *Financial Forum On Assessing Adult Financial Literacy And Why It Matters*”,Pp:2-9
<http://indstate.edu/business/nfi/leadership/books/assessing%20financial%20literacy.pdf>
(erişim tarihi: 18.05.2013)

Norman, A.S., (2010), *Importance Of Financial Education İn Making İnformed Decision On Spending*, Journal Of Economics And International Finance Vol. 2(10), pp. 199-207.

OECD (2005), *Improving Financial Literacy*, ISBN 9789264012578, November 2005.

OECD (2006), *The Importance Of Education*, Policy Brief, July 2006.

OECD (2008), *International Conference On Financial Education: Taking Financial Literacy To The Next Level: Important Challenges And Promising Solutions*, Washington D.C.

OECD (2009), *Financial Literacy And Consumer Protection: Overlooked Aspects Of The Crisis, Oecd Recommendation On Good Practices On Financial Education And Awareness Relating To Credit*, June 2009.

OECD (2012), *Supplementary Questions: Optional Survey Questions for the OECD INFE Financial Literacy Core Questionnaire*, March 2012.

Okka, O., (2010), *Finansal Yönetim: Teori Ve Çözümlü Problemler*, Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti. , Ankara.

Pala, E., Kartal, B., (2010), *Banka Müşterilerinin İnternet Bankacılığı İle İlgili Tutumlarına Yönelik Bir Pilot Araştırma*, Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi Cilt:17 Sayı:2, syf: 43-61.

Paramasivan, C., Subramanian, T.,(2009), *Financial Management*, New Age International Publishers, Delhi, India.

Plakalovic, N., (2012), *Financial Literacy And Resultant Stability Of The Financial System*, Zbornik Radova Ekonomskog Fakulteta U Istocnom Sarajevu, Issue 6, pp:135-144.

Pompian, M., (2012), *Wiley Finance : Behavioral Finance And Investor Types : Managing Behavior To Make Better Investment Decisions*, Wiley Publishing, USA.

Saunders, M., Lewis, P., Thornhill, A., (2009), *Research Methods For Business Students, Fifth Edition*, Prentice-Hall Financial Times, England.

Shahrabani, S., (2012), *The Effect Of Financial Literacy And Emotions On Intent The Control Personal Budget: A Study Among Israeli College Students*, International Journal Of Economics And Finance; Vol. 4, No. 9, Published By Canadian Center Of Science And Education, pp:156-163.

SPK (2013)

www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid=20121116&subid=0&ct=f

SPK (2014)

<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=78&fn=78.pdf>

(erişim tarihi: 01.02.2014)

Stovall, J., Maurer, T., (2011), *The Ultimate Financial Plan: Balancing Your Money And Life*, John Wiley And Sons Inc., New Jersey.

Şıklar, İ., editör: Gerek S., (2007), *Para Teorisi Ve Politikası*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1583 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 837, Eskişehir.

TBB (2014), *İnternet Ve Mobil Bankacılık İstatistikleri* , Aralık 2013. Rapor Kodu: DT22.

TCMB (2011a), *Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*, Editör: İhsan Işık, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları.

TCMB (2011b), editör: Ahmet Faruk Aysan (2011), *Türkiye’de Kredi Kartı Piyasası*, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TDK (2013a)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=tdk.gts.528c848dd0b920.37090791(erişim tarihi: 05.04.2013)

TDK (2013b)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=tdk.gts.52921ebed506c6.30302190 (erişim tarihi: 05.04.2013)

TDK (2013c)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.532aa317188538.30037382 (erişim tarihi: 05.04.2013)

TDK (2013d)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.532aa31cadfd77.80584078 (07.04.2013)

TDK (2013e)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=tdk.gts.52834ee7d4f605.84677644 (erişim tarihi: 08.04.2013)

TDK(2014)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.53121e221fa072.85897243

Tversky, A., & Kahneman, D., (1981), *The Framing Of Decisions And The Psychology Of Choice*, Science, 211(4481), pp: 453-458.

uri.edu, (2013)

<http://www.uri.edu/hss/hdf/gff/consumer/participant/pmm%20participant.pdf> (erişim tarihi: 20.09.2013)

Ünsar, S., (2009), *Yetkinliğe Dayalı Ücret Yönetiminin Genel Bir Değerlendirilmesi*, C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, ss: 43-56.

Vitt, L. A., Project Directors: Reichbach, G.M., Kent, J.L. and Siegenthaler J.K., (2005), *Goodbye To Complacency: Financial Literacy Education In The Us. 2000-2005*, Insitute For Socio Financial Studies, Middleburg, USA.

Wolcott, I., Hughes, J., (1999), *Towards Understanding The Reasons For Divorce*, Working Paper No. 20, Australian Institute Of Family Services, Melbourne.

Yılmaz, E., (2000), *Türkiye 'de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri*, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

Yılmaz, H., (2011), *Improving Financial Literacy: The U.S Experience*, International Journal Of Business and Social Science Vol. 2 No. 11, pp:65-72.

Yok.gov.tr,(2013)

<http://www.yok.gov.tr/documents/10279/2922270/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de+Akademisyenlerin+%C3%96zli%C3%BCk+Haklar%C4%B1n%C4%B1n+Mevcut+Durumu+ve+%C4%B0yile%C5%9Ftirilmesi+Raporu+-+%C3%9Cniversiteleraras%C4%B1%20Kurul.pdf/973be558-5c03-45fa-a7bb-784189b80a3e>.

<http://vcencyclopedia.vassar.edu/alumni/ellen-swallow-richards.html> (erişim tarihi: 02.03.2013)

letsmakeaplan.org (2013)

<http://letsmakeaplan.org/working-with-a-financial-planner> (erişim tarihi: 30.08.2013)

paradurumu (2013)

<http://www.paradurumu.tv/zirvede-tek-hedef-finansal-okuryazar-bir-turkiye/> (erişim tarihi:02.05.2013)

Teb.com.tr (2014)

<http://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf> (erişim tarihi: 18.01.2014)

<http://darlenemarie.hubpages.com/hub/the-benefits-of-budgeting> (erişim tarihi: 22.08.2013)

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Elvan ÖZTÜRK

Doğum Yeri ve Yılı : İzmir - 1989

Medeni Hali : Evli

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi- İşletme Bölümü (Dokuz Eylül Üniversitesi- Farabi Değişim Programı – 1 Yıl)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

İngilizce - İyi

İş Denevimi :

01.2013 – Devam: Süleyman Demirel Üniversitesi Yaşam Boyu Eğitim Merkezi Sınav ve Belgelendirme Birimi

09.2012 – Devam: Süleyman Demirel Üniversitesi Gönen Meslek Yüksekokulu – Ücretli Öğretim Elemanı